VIAȚA BASARABIEI

REVISTĂ LUNARĂ

BASARABIA IMBELȘUGATA
Condrița, jud. Lăpușna

Foto V. Orza

ANUL XI, Nr. 7

IULIE 1942

„VIAȚA BASARABIEI"
REVISTĂ LUNARĂ
Inreg. Trib. Ilfov Secția I Com. sub No. 68|940
Director **PAN. HALIPPA**
Director-adm. **avocat T. Păduraru**
Redacția și Administrația : București, strada Alexandru Donici Nr. 32
Telefon 2-86-47

CUPRINSUL:

CRONICA

ANUL XI — Nr. 7 IULIE 1942

Viața Basarabiei

REVISTĂ LUNARĂ

DIRECTOR: PAN HALIPPA

REDACTOR: OCTAV SARGEȚIU

Moldovenii din Odesa *)

A vorbi în fața unei adunări așa de numeroase a Moldovenilor dela Odesa și în împrejurări care se înscriu de-a-dreptul în istorie, este una din minunile zilelor noastre, este cea mai mare minune pentru neamul nostru românesc! Cine ar fi putut să creadă că la Odesa sânt așa de mulți Moldoveni? A fost de ajuns ca Odesa, acest mare plămân al Europei răsăritene la Marea Neagră, să poată răsufla slobod și iată că Moldovenii noștri, băștinași aice, încep să se adune, încep să se organizeze, încep să arate lumii întregi că sânt mulți, că sânt trezi, că veacul de robie țaristă și cei douzeci ani de blăstăm bolșevic n'au fost în stare să-i macine și să-i prefacă în pulbere omenească, pe care furtuna vremii s'o împrăștie în largul zărilor, fără urmă! Data trecută când am fost la Odesa, în luna Decembrie, „Cercul cultural românesc" nu-și luase ființa. Din faptul însă, că la cursurile de limba română, înființate pe lângă Facultatea de litere a Universității locale, începeau să vie din ce în ce tot mai mulți doritori de limbă și învățătură românească, oricine ar fi putut să tragă încheierea că această Odesă, care a fost socotită cândva rusească, sau ucraineană, poate să ajungă și românească! Și bine au făcut fruntașii D-voastră — D. D. Dumitrașcu, Zizea, Ilin și alții, cari au luat inițiativa organizării acestui cerc de cultură națională românească, aici, la Odesa! Ii felicit pentru inițiativă și totodată îi mulțumesc pentru invitația de a veni și vorbi în fața D-voastră! Am venit cu mare bucurie. (Aplauze).

In cercul acesta al Moldovenilor, aveți a vă cunoaște între D-voastră, aveți a vă spune nevoile, aveți a vă spovedi suferințele din trecut, aveți a vă căuta împreună calea vieții.

---

*) *Conferință rostită la „Cercul cultural românesc din Odesa", în ziua de 14 Iunie, anul în curs, reconstituită după note.*

Sânteți slabi economicește, pentrucă așa au vrut să vă aibă stăpânii de ieri! Sânteți neînarmați cu lumina științei, pentrucă așa au vrut să vă stăpânească dușmanii voștri și călăii de ieri! Astăzi însă, lucrurile s'au schimbat! Odesa, cetatea aceasta de lumină, cetatea aceasta economică, se găsește în mânele armatei românești și sub administrația românească; și Moldovenii pot și trebue să știe să tragă din faptul acesta cât mai multe foloase pentru ei. Armata și administrația românească nu pot să aibă decât dragoste pentru frații cari au știut să înfrunte urgia vremurilor grele prin care au trecut și s'au păstrat ca fii ai neamului românesc! Rușii de pe vremea țarilor au vrut să vă mistuie în marele pântec al Moscoviei; bolșevicii au căutat să vă rătăcească de marea familie românească, propovăduind mereu și de-a-surda minciuna că Moldovenii și Românii sânt două neamuri deosebite. V'ați încredințat, de-îndată ce ați dat ochii cu soldații români, că acești frați vorbesc aceiași limbă ca și voi, că vă înțălegeți nu numai în grai, dar și în credință, că sânt ca și voi din acelaș neam!

Așa fiind, grija noastră cea mare trebue să fie, nu cum să ne înfruntăm unii pe alții, ci cum să trăim împreună, cum să ne unim pe vecie cu România! (Izbucnesc aplauze și urale furtunoase).

Aplauzele D-voastră mă scutesc de nevoia de a stărui mai departe în chestia asămuirii desăvârșite între Moldovenii de pe aici și aceia de prin Basarabia și întreaga Moldovă și între Românii din toate ținuturile locuit de neamul nostru. (Aplauze). Ceiace ași ține să vă spun, este că elementul moldovenesc în trecutul Odesei nu-i ceva întâmplător. Istoricii noștri și mai ales harnicul cercetător al trecutului Transnistriei, d. Nichita Smochină, el însuș un frate al D-voastră de pe aici, ales de curând membru de onoare al Academiei Române, au dovedit cu documente și izvoare rusești că Moldovenii au o veche răspândire de-a-lungul apelor și drumurilor de prin părțile acestea. Au fost mulți Moldoveni și la prefacerea vechii așezări de pe malul Mării Negre — Hadgibei, în port militar și comercial sub denumirea de Odesa, fapt întâmplat la 1794. Vrednic este de pomenit un prețios document, păstrat în Muzeul Eparhial dela Chișinău, care îl înfățișează pe mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni printre ctitorii Odesei: este vorba de un panou în care mitropolitul Gavriil al Basarabiei și al Transnistriei până la Bug și Oceacov este pus în rând cu împărăteasa Ecaterina II, cu împărații Alexandru I și Nicolai I, cu cnezii Suvorov și Potemchin, cu generalii Cutuzov și De-Ribas, cu ducele Richelieu și alții ca ctitor al Odesei. Și lucru vrednic de știut, că mitro-

politul Gavriil Bănulescu era un român din Ardeal, de prin părţile Bistriţei Năsăudului.

Grija mitropolitului Gavriil pentru Odesa, ca şi pentru întregul ţinut dintre Nistru şi Bug, s'a dat pe faţă în organizarea temeinică a bisericei, aşa după cum făcuse altă dată pentru întreaga Ucraină mitropolitul Petru Movilă, os din osul domnesc al Moldovii lui Ştefan cel Mare. Mitropolitul Gavriil Bănulescu a înfiinţat mânăstiri, a zidit biserici, a tipărit în limba moldovenească Biblia — la Petersburg şi multe cărţi bisericeşti — la Movilău şi la Tiraspol, a organizat administraţia bisericească în strânsă legătură cu Arhiepiscopia Chişinăului şi Hotinului şi această administraţie a durat până la 1837, când s'a înfiinţat noua arhiedeceză a Odesei şi Chersonului.

Alte personajii care pot fi pomenite printre colaboratorii lui Richelieu la zidirea Odesei, sânt moldovenii noştri — Gaius, portar din Moldova, care a furnizat lemnul de construcţie şi Manoli, primul tehnician al Odesei, pe care l'au urmat vestiţii arhitecţi şi artişti cu nume european — Frapoli, Boffo, Toricelli, Morandi, Bernardazi şi alţii. Băgaţi de seamă, printre toţi aceşti ziditori ai Odesei nu-i niciun rus, niciun ucrainean!

Cât de însemnată a fost participarea mulţimei moldoveneşti la înjghebarea vieţii Odesei, ca nou centru de comerţ şi mai ales de export de cereale, ne-o arată izvoarele ruseşti scrise şi tradiţia moldovenească.

Enciclopedia Sovietică, vorbind despre Odesa, spune: „Noul oraş se popula de funcţionari, soldaţi, colonişti streini (greci, albanezi, italieni, nemţi, moldoveni şi alţii), de mulţime evreiască din Podolia, Volynia şi Lituania şi de ţărani fugari. Privilegiile guvernamentale şi ajutoarele băneşti au contribuit mult la creşterea rapidă a populaţiei şi a comerţului Odesei. Oraşul se îmbogăţea, dar mulţimea muncitoare, ce a năvălit aici — la construirea portului, la fabricele înfiinţate de frânghii şi macaroane, la întreprinderile de extragere a sării şi la pescării — trăia într'o mizerie grozavă şi se adăpostea în subsoluri umede şi în bordeie". (Enc. Sov. Mare, vol. 42, pag. 728).

Marele poet rus — A. S. Puşchin (1799—1837), după ce a stat în exil la Chişinău dela 21 Septembrie 1820 până la 1823, când a fost mutat la Odesa, descriind, în romanul său versificat „Eugeniu Oneghin", oraşul exilului său, spune aşa:

Trăiam pe-atuncea în Odesa,
Prăfoasă, dar cu cerul clar
Şi cu bielşugul ce adesea
Pornea în larg peste hotar

Acolo, ca'n Apus, sânt toate,
Iar soarele cu bunătate
Imparte tuturor viață.
In strada largă, vorbăreață
Auzi sonorul, ca argintul, grai
De italieni în drag alai,
Ș'alăturea de mândrii slavi,
Vezi spanioli, armeni, francezi,
Pe greci și moldovenii gravi,
Pe egipteni și albanezi...

Iar tradiția moldovenească ne vorbește de taberele de care, conduse de cărăuși moldoveni din Basarabia și Transnistria, cari aduceau material de construcție pentru Odesa și cereale pentru export. Cărăușia moldovenească spre Odesa este oglindită în următorul cântec popular ce se poate auzi pe amândouă maluri ale Nistrului:

Frunză verde măcieș,
Dragul maicii Gheorghieș,
Mândru nume ți-ai ales
Și 'n chirie ai purces:
Pe șesu Bugeacului.
Pe drumu Ciocracului.
Pe șleahu Adesului.
Tot în preajma Nistrului.

Și cărăușia moldovenească pe drumurile ce duc la Odesa a fost în floare până la 1865, când s'a făcut linia de cale ferată Odesa-Balta, și 1867, când s'a deschis calea ferată Odesa-Tiraspol, prelungită apoi până la Chișinău în 1871. Această cărăușie moldovenească a dat naștere la o samă de întreprinderi comerciale, ca hanuri și crâșme, de-a-lungul drumurilor mari spre Odesa și chiar în Odesa, mai ales în mahalaua Moldovanca, locuită de Moldoveni. Mărfurile din portul liber al Odesei erau și ele o nadă bună pentru negustori și cărăuși. Intemeietorul prozei în Moldova, Costache Negruzzi, care în timpul zaverei din 1821 a fugit cu familia în Basarabia și a stat mai mult timp la Chișinău, spune în *Amintiri din copilărie:* Odesa, fiind portfranc, se însărcinează a îmbrăca pe Chișineence". Și ceiace făceau cucoanele dela Chișinău, făceau și suratele lor din alte centre basarabene. De aceia, cărăușii moldoveni aveau de câștigat bine dela drumurile spre Odesa și înapoi acasă.

Mi-aș fi făcut o plăcere să vă povestesc, ceva din întâmplările, dela drum și de aici, a cărăușilor noștri moldoveni, așa cum

le știu din gura răposatului meu părinte, care în tinerețea lui a umblat dese ori la Odesa, cu carul, pornind din județul Soroca pe valea Cuboltii, apoi a Răutului și, în sfârșit, a Nistrului și ajungând după patru-cinci zile în port. Dar vremea nu-mi îngăduie să stărui asupra pățaniilor de tot felul a cărăușilor. Mai bine să vă spun ceva din faptele și îndeletnicirile altor Moldoveni cari au ajuns să steie la Odesa pe vremurile acelea îndepărtate, de o sută de ani.

Iată de pildă, este aici în Odesa, pe strada Uspenscaia (azi Mareșal Ion Antonescu), un Așezământ de surori de ocrotire, înființat de Alexandru Scarlat Sturdza la 1850. In dorul meu, atât de firesc, de a vedea cât mai multe în această Odesă ademenitor de frumoasă, am ajuns și la Așezământul lui Sturdza. Și ai ce vedea acolo! După aproape un sfert de veac de gospodărie neghioabă a bolșevicilor, Așezământul lui Sturdza mai păstrează ceva din măreția trecutului. Clădiri mari cari adăpostesc: o școală și un cămin pentru surori de caritate, un spital pentru copii, o maternitate, o secție terapeutică, o secție chirurgicală, un dispensar pentru vizite medicale, un azil pentru surorile de caritate îmbătrânite, o farmacie, mai multe locuințe pentru doctori, bucătărie, brutărie, spălătorie, biserică, morgă. In biserică, unde am fost astăzi dimineață, s'a nimerit că se slujea liturghia și mulțimea mare a închinătorilor cânta rugăciuni în cor armonios. Vă mărturisesc că m'a impresionat mult ceiace am văzut!

Și din inițiativa cui a fost înfăptuit acest așezământ de îngrijire a bolnavilor acum 90 de ani în urmă? Din inițiativa lui Alexandru Sturdza, cu mijloacele lui și ale altor oameni de inimă cari au înțeles și înțeleg să practice creștinizmul faptelor, nu a vorbelor. Dar cine a fost acest Alexandru Sturdza? A fost fiul primului guvernator al Basarabiei, după răpirea ei din 1812, Scarlat Sturdza, care, ca și atâțea boeri mari moldoveni până la dânsul și atâțea alții după dânsul, au crezut că odată ce Basarabia a fost alipită la Rusia din dorința împăratului dela Petersburg, Moldovenii basarabeni n'au altceva de făcut decât să asculte de legile și poruncile împăratului, nădăjduind că aceste legi și porunci vor fi bune și drepte. Boerii de seama lui Scarlat Sturdza erau așa de sătui de politica de hatâr a Turcilor în Moldova, în Muntenia și în Balcani, încât credeau că Rusia, fiind de aceiași credință pravoslavnică cu Românii, nu va merge pe căile de siluire cum făcea Turcia „păgână". Alexandru Scarlatovici Sturdza a mers cu credința aceasta în toată viața lui de om: și în dregătoria de diplomat rusesc și în slujba de propovăduitor pentru absolutizmul luminat al împăratului Rusiei și în sarcina de luptător pentru pravoslavia mistică a

Moscovei. Ajutat de învățătura-i multă, de darul și meșteșugul scrisului și de legăturile cu cercurile din jurul împăratului Alexandru I, Sturdza a făcut tot ce-i spunea mintea și inima, pentruca să ajute întocmirea bună a statului, așezământul temeinic al bisericei, propășirea spornică a obștiei rusești și a neamului său. Dar strădaniile lui nu erau în conglăsuire cu timpul și de aceia i-au prilejuit doar epigrame usturătoare din partea poetului A. Pușchin, căruia nu-i plăceau exagerările lui Sturdza în ceiace privește monarhizmul țarist și misticizmul biblic. Nouă basarabenilor ne-ar fi fost simpatic Alexandru Scarlatovici Sturdza, așa cum ni'l înfățișează în memorile sale fostul vice-guvernator al Basarabiei — F. F. Vighel, care spune că Sturdza nu-și ascundea dorința de a vedea Moldo-Vlahia ca o împărăție deosebită desinestătătoare împreună cu Basarabia, Bucovina și Transilvania. Vouă — Moldovenilor odeseni, A. Sturdza trebue să vă fie simpatic pentrucă a trăit în Odesa multă vreme, aici a lucrat ca publicist, scriind în mai multe limbi, aici a fost vice-președinte al Societății de istorie și antichitate și aici a și murit, în 1854, după ce a stat o viață întreagă „ca un stâlp al naționalității", cum îi spune unul din traducătorii săi — Filaret Scriban. Intre altele, A. Sturdza a fost bine apreciat de Mihail Kogălniceanu, marele om de stat din România liberă, care a fost proclamat și el membru al Societății de istorie și antichitate, împreună cu Domnitorul Moldovei Mihail Sturdza și Alexandru Hașdeu.

Și pe lângă Alexandru Scarlat Sturdza, au fost și alții cari au lucrat pe tărâmul literar în Odesa. In primul rând, au fost chiar surorile lui — Roxanda Sturdza-Edling și Elena Sturdza — Severin, care au scris în limba franceză. Contesa Roxanda Edling-Sturdza este cunoscută și ca femeie deșteaptă care a ajuns prietena împăratului Alexandru I, sfătuitoarea lui Capodistria, bărbat politic grec, care, plecând din Grecia în Rusia, a ajuns să o reprezinte la Congresul european dela Viena din 1814 și apoi ministru de externe și a jucat un rol și în răscoala Grecilor împotriva Turcilor din 1822.

Alt scriitor moldovan, care a avut legături cu Odesa, este cavalerul Costache Stamati, autorul „Povestii poveștilor" și a „Muzei Românești", căruia i s'a zis și „lebăda Basarabei", de oarece, find de origine din provincia dintre Prut și Nistru, a reprezentat-o toată viața prin dragostea sa pentru neam și patrie, prin activitatea sa de slujbaș al Statului și prin scrisul său în proză și în versuri. La Odesa, Costache Stimate întreținea legături cu Societatea de istorie și antichitate, fiind unul din cei dintâi membri-corespondenți chiar della înființarea Societății, în 1839. In 1842 Costache Stamati îi trimitea vice-pre-

ședintelui Societății — A. S. Sturdza „O privire asupra ambelor Dacii: a lui Traian și Aurelian“, iar în 1850 apărea în „Insemnările“ Societății lucrarea lui C. Stamati „Despre Basarabia și cetățile ei vechi“, care, după aprecierea harnicului basarabean — Gh. Bezviconi, aparține lui Constantin C. Stamati-Ciurea. Acesta era fiul cavalerului Costache Stamati și a strălucit și el în Odesa: pe de o parte, ca funcționar cu însărcinări speciale pe lângă general-guvernatorul Novorosiei și Basarabiei, pe de altă parte, ca autor de drame, comedii, nuvele, fabule și altele, pe care le publica în limba rusească, parte la Odesa, parte la Chișinău. Spre sfârșitul vieții sale, Constantin C. Stamati-Ciurea și-a publicat la Cernăuți opera literară și în limba română: la 1895, „Opere dramatice“ — două volume și „Caleidoscop literar“ — alte două volume, iar în 1898, volumul „Răsunete din Basarabia“. C. Gane, autorul „Trecutelor vieți de Doamne și Domnițe“, apreciază astfel opera lui Constantin C. Stamati-Ciurea: „Opera literară a acestuia este departe de a merita uitarea cu care a fost învăluită“. (Din lucrarea „Pe aripa vremii“).

Tot din cercul Societății de istorie și antichitate din Odesa a făcut parte și Alexis Nacco, alt moldovan basarabean, care a colaborat la „Insemnările Societății“ cu o „Schiță asupra administrației civile în Basarabia, Moldova și Muntenia în timpul războiului ruso-turc 1806—1812“, și care a lăsat și o mare lucrare în rusește — „Istoria Basarabiei din cele mai vechi timpuri“, tipărită la Odesa în 1873—76. Lucrarea aceasta este în plină nepotrivire cu adevărul istoric asupra neamului nostru și l'a coborât mult pe autor în ochii moldovenilor conștienți. A. Nacco nu era lipsit de însușiri literare și stăpânind destul de bine limba românească, a tradus între 1866—1869 mai multe fabule de Crîlov și poezii de Lermontov și a compus și câteva versuri de inspirație personală; traducerile și versurile proprii au rămas în manuscris și au ajuns în mânele mele, la redacția revistei literare și culturale „Cuvânt Moldovenesc“ care a apărut la Chișinău între 1913—1918. Aceste manuscrise ne-au fost aduse de văduva lui Alexis Nacco —Olga Nacco, ea însăși autoare de „Nuvele și povestiri din viața basarabeană“, apărute în limba rusească la Odesa, în 1900.

Vizita Olgăi Nacco la redacția „Cuvântului Moldovenesc“ merită să fie pomenită aici. Olga Nacco venea de la Odesa după înmormântarea soțului ei, care s'a întâmplat în luna Ianuarie 1915. Din vorbele schimbate cu autoarea nuvelelor și schițelor basarabene, care ar fi meritat să fie traduse în limba românească, am înțeles că aveam în fața mea o ființă foarte amărîtă. Avea de ce să fie. Și ea și soțul ei au iubit Basarabia și au vrut

s'o slujească, crezând că pot face lucrul acesta scoțând în evidență caracterul ei moldovenesc și inspirând stăpânitorilor ruși gândul că trebuește luat în seamă acest caracter atunci când vrei să dai provinciei o biserică, o școală, o justiție, o administrație. Alexis Nacco, e drept, a făcut o greșeală, când a susținut că Moldovenii au în vinele lor mai mult sânge slav, decât roman. Și a stăruit în această greșeală voit, spre a-i îndemna pe imperialiștii dela Petersburg să fie cu atât mai îngăduitori față de poporul băștinaș al Basarabiei. Dar rezultatul a fost altul : guvernanții Rusiei țariste s'au pus pe rusificarea și mai îndârjită a Moldovenilor.

Și A. Nacco, ca atâțea alți Moldoveni din tagma lui, n'au știut să tragă concluzia logică: lupta pe față, sau în ascuns, împotriva țarismului rusificator.

Dar până să triumfe ideia de luptă politică împotriva țarismului, Moldovenii noștri trebuiau să mai treacă și prin faza așteptărilor și nădejdilor de înoire a vieții în marele imperiu prin reformele anunțate de împăratul Alexandru al II-lea. Odesa a fost pentru mai mulți din acești Moldoveni leagănul în care au visat și ei, la vârsta când se visează și când înfloresc atâtea nădejdi — în anii studiilor universitare. Și e vrednic să pomenesc că la Universitatea din Odesa și-au făcut studiile marii Moldoveni basarabeni: frații Nicolae și Constantin Casso, frații Alexandru și Carol Cotruță, frații Mihail și Vasile Stroescu, Constantin Chiriac și alții cari au condus mai târziu instituția cea mai însămnată din cele înfăptuite prin reformele împăratului Alexandru al II-lea: Consiliile județene și Dieta provincială, sub denumirea rusească de „Zemstvo".

Ziarele dela Odesa — „Novorossiischii Telegraf", „Odesschii Listoc" și „Odeschia Novosti" — oglindesc întrucâtva frământările politice și sociale din Basarabia moldovenească, lucru care se explică prin participațiunea Moldovenilor la publicistica Odesei. D. Gh. Bezviconi, în studiul său despre „Prințul Constantin Moruzi", ne vorbește despre o serie de foiletoane ale prințului în ziarul „Telegraful Novorosiei" din 1883, criticând politica partidului organizat de Teodor Krupenski la Tighina. In „Foaia Odesei" din 1884 s'au publicat polemici între reprezentanții acestui partid Krupenskian și Moruzi care face parte din gruparea moldovenească. Această polemică între reprezentanții celor două partide, după cum constatăm din studiul d-lui Gh. Bezviconi, nu încetase nici la 1888, cu toate că prințul C. murise încă în 1886.

Și tot la Odesa s'au manifestat, fie că au învățat, fie că și-au făcut cariera, moldovenii: Corduneanu — consilier la Curtea de apel, Ion Verdeș — judecător de instrucție, Ilie To-

dorovschi — judecător de pace, Vârlan — director al Liceului comercial, Eugenia Eliadi — directoarea Institutului de domnișoare nobile, Mihail Șerban — profesor la Progimnaziul II, preotul Zagardan, avocatul Dianu, doctorul Gheorghe Glavce și alții. D. Ioan Pelivan, care a publicat în ziarul „Odesschia Novosti", cu data de 5 Octombrie 1905, un articol „Despre limba maternă în școală", sub semnătura E. Gorici, și care venea din când în când la Odesa spre a-și vedea prietenii, mi-a comunicat că la Vârlan se adunau studenții basarabeni bursieri ai marelui „zemstvist" Alexandru Cotruță, spre a se întreține asupra problemelor de acasă din Basarabia. Tot dela d. I. Pelivan am aflat că doctorul Gheorghe Ștefan Glavce a fost autorul acelui memoriu pe care l'a prezentat, în 1906, la Petersburg, Pavel Dicescu — membru al Consiliului de stat, despre naționalizarea școalei primare în Basarabia.

Din manifestațiunile politice în grup a moldovenilor din Odesa, în anii primei revoluții rusești — 1905—1906, se putea oarecum întrevedea dezlănțuirea evenimentelor din anul 1917, când Odesa, în ziua de 18 Aprilie, stil vechi, a văzut cea mai grandioasă manifestațiune politică a moldovenilor pe străzile marelui oraș. Iată cum este descrisă ziua aceasta de ziarul „Cuvânt Moldovenesc", pe care unii din D-Voastră, de bună seamă, îl cunoașteți, căci moldovenii transnistrieri erau tot așa de dornici a-l primi și a-l ceti, precum erau și moldovenii basarabeni :

„Se știe, că Odesa este un târg mai ales internațional, adică un târg în care trăesc mai multe nații. Acest caracter internațional al Odesei s'a arătat și la sărbătoarea muncii de la 18 Aprilie (sau 1 Mai după stil nou).

La aceea sărbătoare au luat parte și moldovenii noștri, aflători în Odesa ca ostași, în garnizoana orașului. Faptul acesta s'a petrecut astfel :

Incepând cu ceasul 12 din zi, ostașii moldoveni au început a se aduna în grădina „Hipodrom" depe „Kulicovo pole". Ostașii soseau în cete după companii (roți), aducând cu ei și steagurile naționale, cu florile: roș, galben și albastru.

La un ceas din zi adunarea a fost deschisă, de față fiind la vreo 10.000 de ostași și unde și unde câte o fată în strae neostășești. După un plan lucrat mai dinainte de deputații soldaților și ofițerilor, adunarea s'a ținut sub președinția ștabscăpitanului E. Cateli, acesta fiind ajutat de d. P. Halippa, redactorul și editorul „Cuvântului Moldovenesc", voluntarul I. Păscăluță și d. Pelivan, împuternicitul Cercului moldovenesc dela Bolgrad. Ca secretari ai adunării au fost studenții V. Bogos și C. Ceapă și prăpurașul C. Osoian.

In cuvântările care s'au rostit de un șir de vorbitori, s'au arătat schimbările care s'au făcut la ocârmuirea Rusiei și s'au pus în vedere lucrurile la care trebue să năzuiască moldovenii. Schimbările stau în aceea că, Rusia din o țară a robiei și a samavolniciei stăpânirii a ajuns a fi o țară a slobozeniei, o țară în care stăpânirea ține să chezășuiască tuturor noroadelor din Rusia dreptul la viață.

Potrivit cu aceste schimbări moldovenii vor căuta ca și ei să capete putința de a trăi slobod spre binele neamului lor. Astfel ei vor cere ca țara Basarabiei să nu se mai ocârmuiască ca o țară supusă, ci ca o țară slobodă. Basarabia, spre binele noroadelor, care trăesc în ea, va trebui să se ocârmuiască prin aleșii ei, care vor întocmi Sfatul Țării. Acest sfat va face zacoanele *) privitoare la viața obștească și particulară în țară și va avea în vedere să supravegheze îndeplinirea acestor zacoane. Nici un zacon nu se va face fără cunoștința și întărirea norodului, care trebue să fie stăpânul adevărat al țării.

Ocârmuirea locală și judecățile vor trebui să se îndeplinească, de sus în jos, de către slujbași, eșiți din sânul norodului și în limba norodului. Limba rusească să fie numai pentru legăturile cu stăpânirea de sus, pe lângă care țara noastră va fi înfățișată printr'un însărcinat anume al Basarabiei.

Invățătură în toate școlile din Basarabia trebue să se facă în limba norodului. Limba rusească se va învăța ca învățătură deosebită. Invățământul va fi fără plată și va fi îndatoritor pentru toți — și pentru băeți și pentru fete. Cei cari nu-și vor da copiii la învățătură, trebue să fie trași la răspundere.

Viața bisericească să fie și ea întocmită așa ca să răspundă mai bine nevoilor norodului. Fiind povățuitoarea sufletească a credincioșilor, biserica trebue să vorbească în limba lor : pentru moldoveni în limba moldovenească, pentru ucainieni în limba rusnacă, pentru bulgari în limba bulgărească și așa mai departe.

Biserica Basarabiei să fie neatârnată în ocârmuirea ei de biserica rusească, păstrând cu ea numai legăturile canonice și sufletești. Ocârmuirea lăuntrică a bisericii basarabene să fie democratică, pentru ca și mirenii să aibă glas la așezarea vieții bisericești. In fruntea bisericii să fie un mitropolit moldovan, ales de preoți și de mireni. Preoții și dascălii bisericilor să fie deasemenea aleși de poporăni.

Moldovenii să nu mai fie duși la oaste afară din Basarabia și să învețe pe loc în țară slujba ostășească în limba moldove-

*) Legile.

nească. Limba rusască să rămâie numai pentru comanda înaltă.

Trecând la viața economică a Basarabiei, vorbtorii au arătat relele și lipsurile de până acum în treaba aceasta și au cerut ca viața economică să fie întocmită mai bine. Astfel veniturile țării trebue să se întrebuințeze pentru nevoile ei; se va întocmi o dare progresivă pe venituri, care va face cu neputință adunarea capitalurilor mari în mâna unor oameni.

Toate aceste prefaceri se vor înfăptui prin zacoane temeinice, lucrate de Adunarea Intemeietoare și pentru ca această Adunare să lucreze spre folosul cât mai mare al moldovenilor, Basarabia trebue să trimeată în adunare cât mai mulți deputați moldoveni cu tragere de inimă pentru treaba moldovenească. In vederea aceasta moldovenii din Basarabia trebue să se întocmească în Partid Național, care va lupta pentru înfăptuirea dorințelor arătate mai sus, stăruind să trimeată în Adunarea Intemeetoare *) deputați, care vor lucra acolo pentru interesele Basarabiei.

In cele din urmă s'a cetit programul Partdului Național Moldovenesc, care a fost primit cu câteva schimbări privitoare la treaba pământului.

După sfârșitul adunării, care a ținut dela unu până la patru, ostașii au ieșit în uliță și, întocmindu-se în rânduri, au pornit să manifesteze pe ulițele Odesei, purtând steagul național (roș, galben și albastru) și steagul revoluționar (roșu). Pe steaguri erau scrise cu litere latinești și rusești „Trăiască Republica Democratică Federativă". Ostașii moldoveni erau întâmpinați pretutindeni cu semne de bucurie, la care răspundeau cu strigăte puternice de „ura" !

O clipă însemnată în manifestație a fost în fața Primăriei (Upravei) orașului. Aici moldovenii noștri au fost întâmpinați de fel de fel de obștii și partide politice, cari i-au felicitat, dorindu-le izbândă la lupta pentru autonomia Basarabiei și făgăduindu-le ajutor în această luptă. Altă clipă însemnată a fost în fața hotelului „London", unde vremelnic trăește cunoscutul patriot moldovan Vasile Stroescu. Din rândurile dintâi ale manifestanților s'au desprins câteva fețe, care s'au dus în casa d-lui Stroescu, aducându-i închinăciune dela toți manifestanții. D. Stroescu, cu toate că era bolnav, a eșit la fereastra deschisă și a mulțumit pentru cinstea ce i s'a făcut, îndemnând pe toți moldovenii să lucreze cu dragoste și cu jertfire de sine pentru interesele țării.

A treia și cea de pe urmă clipă însemnată a manifestației

*) Constituantă.

moldovenești a fost în fața soborului Odesei. Aici ostașii moldoveni trebuiau să sfârșească cu manifestația și fiecare roată trebuia să plece în cazarmele ei. Despărțirea a fost din cele mai duioase. Fiecare roată se oprea puțin de asculta un cuvânt de ertăciune dela fruntașii manifestației și juca o horă, iar apoi pleca, fiind petrecută de sunetele marșului. In clipele acestea domnea cea mai mare însuflețire. Fețele ostașilor erau pline de bucurie și de încredere într'un viitor mai frumos. Orășenii — domnii și doamnele — se amestecau în danțurile ostașilor și împreună cu dânșii tropăiau hora noastră moldovenească. Toți într'un glas spuneau că de când îi Odesa, nu s'a văzut o priveliște mai frumoasă, decât această înfrățire de oameni din felurite tagme și neamuri !

Așa s'a prăznuit de către moldoveni ziua de 18 Aprilie la Odesa. Dorim ostașilor noștri din garnizoana Odesei izbânda tuturor dorințelor și cererilor lor!".

Măreața demonstrație de putere a moldovenilor, din 18 Aprilie 1917, la Odesa, ar fi trebuit să fie începutul unei ere de viață în libertate si în cultură națională a poporului nostru, așa de cuminte, așa de dornic de propășire și de legături pașnice cu popoarele înconjurătoare. Dar Rusia Sovietică, încăpută în toamna anului 1917 pe mâna bolșevicilor, n'a vrut să înțeleagă un lucru firesc ca acesta. Regimul de teroare pe care l-au înstăpânit bolșevicii în toată Rusia, dar mai ales în părțile locuite de popoare străine de sângele rusesc și iubitoare de libertate, a dus la mii și milioane de jertfe omenești strigătoare la Cer. In Transnistria noastră moldovenească, sângele fraților s'a vărsat cu gârla, deportările în Siberia s'au ținut lanț și fuga peste Nistru, în Moldova, ne-a adus peste 20.000 de suflete. Ca președinte al Comitetului pentru ajutorarea refugiaților moldoveni transnistrieni, pot să vă spun că oamenii aceştia au suferit ca niște mucenici, dar au trăit cu gândul la ai lor de acasă, la averea părăsită, la Nistrul și la Bugul lor, laTirișpolea și la Odesa lor ! (Aplauze furtunoase). Astăzi toată Transnistria este a voastră a Moldovenilor, pentrucă este românească, subt ocrotirea armatei și administrației românești! (Aplauze puternice). Frați moldoveni, s'o stăpâniți prin muncă, prin cultură, prin disciplină, prin jertfă consimțită pentru binele obștesc și pentru puterea statului ! (Aplauze îndelungate). Aveți o țară mare cu pământ roditor. De-l veți munci chibzuit și cu hărnicie, veți avea de toate ca în trecut și mai mult ca în trecut ! Odesa, la rândul ei, are posibilități mari de sporire în stare bună materială. Se cere muncă, chiverniseală și credință în puterea neamului. Statul român este cu ochiul lui

veghetor asupra voastră, a Transnistriei și a Odesei și vă va ajuta să sporiți în toate ! (Aplauze).

In aceste sentimente care mă stăpânesc puternic și de mult, cred că am avut dreptul să închin Odesei versurile următoare, pe care le-am rostit la Teatrul Național, la inaugurarea lui :

Te-ai întins pe malul mării
Majestos, ca o prințesă,
Și scrutezi adâncul zării,
Măiculița mea, Odesa

Te-am iubit din tinerețe
Pentru cerul tău în soare,
Ce putea să mă dezvețe
Și pe mine de 'ntristare.

Dacă Moscova smintită
Ți-a impus un vac de sclavă,
România te invită
Iar la viață și la slavă !
Vei avea din nou belșugul
Ce-l dă munca și știința.
Ce-l dă fabrica și plugul
Și-l sporește chibzuința.

Vor porni din nou corăbii
Cu-ale muncii slobozi roade
Și la masa ta, ca vrăbii,
Se vor strânge iar noroade.

Steagul României bune
Fâlfâi-va pe vecie,
Ca în pace să adune
Tot ce-i om și omenie.

Și vei sta la poarta țării
Majestos, ca o prințesă,
Oglindind în luciul mării
Frumusețea ta, Odesa !

PAN. HALIPPA

Domnul Tudor

Unde e Tudor, Oltenie, Oltenie ?
Unde ești Tudore, sfântă căpetenie ?
Scoală-te, scoală din marele somn,
Vrerilor noastre fii frunte și domn.

Tot ca și tine, vândut dar neînfrânt,
E azi românescul pământ.
Rupt e hotarul și inima ruptă,
Că îngenuncherea veni fără luptă.

Dulce-i să dormi pe sub iarbă 'n livezi,
Dară cu noi ce faci Doamne ? au crezi
Că visele nu plâng și rănile nu dor
Și azi ca pe vremuri, năprasnice Tudor ?

Sunt iarăși la noi întristări și bejenii...
Te scoală pe plaiuri și-adună-ți oltenii,
Poartă-ți al sabiei aspru tăiș
Pe Nistru, pe Someș, pe Criș.

Ardă pârjolul mâniei oltene !...
De munți, de păduri, de poene
Liftele lacome de-or mai întreba,
Tu spune oltenește : ba !

N'ai flinte ? Vom rupe cu dinții, ca fiara.
Ne vând Ypsilanții ? Rămânem cu țara.
Suntem puțini ? Mai lesne ochim în gloată.
Purtăm cătușe ? Ura e veșnică săgeată.

. . . .

Iar când va fi, hotar, să nu mai sângeri,
Adormi-vom fiara, vom trezi pe îngeri,
Și-om schimba din nou mânia 'n milostenie...

Dar azi, dă-ni-l pe Tudor, Oltenie !

Martie 1941

N. I. HERESCU

Cum am făcut şcoală

Mă apropiam de vârsta de școală, și școală la noi în sat nu era. Prin anii 1880—83 școlile erau rare. Lumea dela țară credea în gospodărie și nu simțea nevoie de carte. De asta nu numai fetele, dar și băieții, nu se dădeau la învățătură. Băiatul, cum se ridica flăcăiandru, căuta numai decât, să-și procure un cal de călărie, care servea numai la călărit și nu se punea nici odată la ham. Era mândria flăcăului și a familiei.

Știam numai trei cărturari în sat, oficiali: preotul, dascălul și pisarul, — secretarul comunal, care, după cum înțelegeam noi, nici nu puteau să fie fără carte, căci li se impunea de starea lor oficială. Dar nouă, la ce ne trebuia? Frații mei mai mari și surorile au rămas fără carte, despre mine însă se vorbea, că o să mă dea la școală. Auziam eu vorbindu-se despre asta și mă gândeam în mintea mea de copil de vreo 6—7 ani, ce să fie oare școala? Aveam un prieten bun, cu care ne înțelegeam de minune, un unchiu al meu de vreo 70 ani, tătica Lazăr, palamar la biserica din sat. Vedeam că el cântă în biserică și citește, nu știu dacă știa și să scrie. Il întrebam: „Ce este școala aia, tătica Lazăr?“ Și el îmi spunea: „Ehei, băiete! Ce bătăi ai să mănânci tu la școală!“ — „Da, de ce bat acolo?“ mai întrebam eu. „Apoi, dacă-i școală! — îmi explica el.

Așa că bătaia și școala pentru mine era acelaș lucru. Mă speria, dar nădăjduiam că nu mă vor da și voiu scăpa de școală. Iată, trăesc camarazii mei de jocuri, ca Ion al mătușei Maranda, neîntrecut în trântă, Căsian al lui moș Tănas Lungu, Tanasache al lui moș Toader Ouș, și câți alții, care sunt voinici, deștepți și trăesc și fără carte. De ce tocmai eu să mă duc la școală, ce-mi trebuie mie școală?

Dar n'am scăpat. Eram de opt ani, când maică-mea, — tatăl meu murise cu un an înainte, — m'a luat și m'a dus la Olișcani, jud. Orhei, locul de origină al neamului nostru după mamă, unde aveam o soră măritată, cea mai mare în familia noastră, — care avea copii și din ei cel mai mare

era Sânică de o vârstă cu mine, — și m'a dat la școala din acest sat. Un sat mare, de răzeși mândri, cu două biserici. Am intrat în clasă ca în mormânt, mort de frică. Am stat un an întreg în școala și degeaba, n'am prins nimica. Nu știu, dacă învățătorul m'a observat în tot cursul anului. Nu mi-a vorbit nici odată, — las că, chiar dacă îmi vorbea, n'aș fi înțeles nimic, căci nu știam o boabă rusește, — nici nu s'a apropiat de mine, ca să-mi arăte ceva. Eram inexistent pentru el. Când am constatat, că învățătorul nu mă vede, groaza a mai slăbit, dar totuși, când intra în clasă, mă apuca frica. Dar o adevărată groază, groaza mistică, mă cuprindea, când venea la școală preotul. Figura lui îmbrăcată în negru, fața lui fără nici un zâmbet, vorbirea solemnă, plină de seriozitate aspră, toată ființa aceasta misterioasă, ce eșea din comunul obișnuit, mă paraliza, când intra în clasă, deși nici el nu-mi dădea nici o atenție. Aducea cu el niște cărticele mici, legate, în care, la deschidere, se vedeau cuvinte scrise cu roșu. Erau, desigur, ceasloave sau psaltire în limba slavă, la care mă uitam cu evlavie ca la izvoarele cele mai adânci ale înțelepciunii.

Nu înțelegeam nimică din cele ce se făceau în clasă, afară de lecția de gimnastică, care stârnea mult haz și la care aveam și eu un rol activ, dând din mâini și picioare. La mișcările după comandă, — pe care eu le făc am uitându-mă la alții, căci nu înțelegeam cuvintele de comandă, — ne cuprindea un râs, pe care, cu toată frica de învățător, nu l puteam stăpâni. Dealtfel, vedeam că și alți copii, cu mai mulți ani de școală, nu prindeau prea mult din învățătură. Limba noastră era cea moldovenească, afară de cazurile, când vorbeai cu învățătorul. In aceste cazuri băiatul ori tăcea, — asta de mai multe ori, sau spunea câte un cuvânt rusesc stricat. N'am auzit nici pe unul să vorbească rusește dezghețat.

Iar cum s'a desprimăvărat, n'am mai dat pe la școală. Aveam noi cu Sânica, — și el școlar, — altă treabă, mai serioasă ; trebuia să mergem să paștem oile la câmp și în pădure. Viața asta, cu soarele fierbinte, cu ierbușoara verde, ce țâșnea din toate părțile, zbieratul oilor ce fătau, jocul de zburdălnicie al mielușeilor sprinteni, cântecul ciocârliei, apariția timidă a primelor floricele, — această viață era mult mai plăcută de cât școala.

De Paști m'au luat acasă și la școală nu m'am mai înapoiat, spre marea mea bucurie.

Venind toamna următoare, maică mea a făcut a doua încercare : m'a dat la altă școală, din satul Văscăuț', mai aproape de noi. Trăiam în gazdă la doi moșnegi fără copii, în-

ghesu.du-ne toţi trei într'o odăiţă, care servea şi de atelier, căci moşul era tâmplar. Bătrânii dormeau pe cuptor, iar eu pe banca de lucru.

Nu ştiu, cum arată acum satul Văscăuţi, căci nu l-am văzut de 48 de ani, deşi îl visez foarte des, dar pe când eram mic, pe când mă duceam acolo pe jos cu maică-mea, satul acesta îmi părea covârşitor de frumos. Era aşezat chiar la marginea pădurii, o pădure deasă, mare, cu nişte copaci, care îmi păreau uriaşi. Când venea primăvara, cântecul păsărilor te asurzia. După o plictiseală de iarnă, când şcoala tot mai mergea cum mai mergea, primăvara cu splendoarea ei, cu parfumul ei, încă umed, îţi alunga din suflet ori ce dor de carte şi te chema la larg, la câmp, la soare.

Ori cum, am făcut un al doilea an şcolar, dar rezultatul n'a fost mai bun de cât cel dela Olişcani. E drept, învăţătorul a încercat de vreo câteva ori să-mi arate ceva, — am înţeles mai pe urmă, că erau literele, — dar eu nu pricepeam nimic din ceia ce-mi spunea, aşa că la urma urmei m'a lăsat în pace. Aci erau şi nişte băieţi, cari vorbeau ruseşte: auzeam că sunt nişte copii de ruşi, ce locuiau în comună şi pe cari, noi moldovenii, îi priveam ca pe străini. Nouă, celor mici, nici prin gând nu ni trecea, că facem parte din Rusia. Ştiam că noi suntem moldoveni şi Ţara noastră este ţară moldovenească.

Intr'o zi monotonia din clasă a fost zdruncinată puternic. Preotul satului, care era şi Protopop, aduce la şcoală pe fiica sa, o copilă de vârsta noastră, şi o aşează pe prima bancă. Pe lângă faptul extraordinar, că într'o ceată de băieţi sgomotoşi, de multe ori nespălaţi, a intrat o fetiţă curăţică şi cum ni se părea, foarte frumoasă, mai erau şi galoşii fetei, strălucitori, cu căptuşala roşie, dela care nu ne puteam lua ochii. Aşa ceva nu mai văzusem. Odată cu intrarea fetiţei parcă şi şcola s'a mai luminat, şi şederea în clasă nu ni se părea aşa de plictisitoare. Bine înţeles, că mai mult ne uitam la fată, decât la învăţător, de care par'că acum nici nu ne temeam aşa.

Când maică-mea, venind să mă ia de Paşti, a văzut că nici aici n'am făcut multă brânză, a spus, că de acum nu mă mai dă la şcoală, ci o să mă dea să pasc vacile satului cu văcarul moş Costică. Perspectiva asta nu m'a întristat de loc.

Şi aşa, după doi ani de şcoală rusească, nu m'am ales cu nimica. Nici o cunoştinţă, nici o ideie, nici un cuvânt despre Dumnezeu, despre om, despre lume. Cum am intrat aşa am şi ieşit.

Doi ani din cei mai buni pentru şcoală, pierduţi. Mă uit

la nepoții mei, copii de cinci-șase ani; ce nu știu ei astăzi!? Despre ce n'au ideie!? Cunosc ce e trenul, telefonul, telegraful, avionul. Știu să scrie, să citească, să desemneze! Spun rugăciuni, poezii. Noi, nu numai la vârsta lor, dar chiar după terminarea școalei primare, nimică despre așa ceva nu știam. Nu știam chiar, ce e poșta. Când fratele meu mai mare a fost recrutat și trimis departe, tocmai la Cherci în Crimeia, auziam că o să ne trimeată „hârtie", și noi îi vom trimite. Și când a venit prima „hârtie", nu mă pricepeam, cum a ajuns la noi. Imi închipuiam că îi dai drumul în vânt și ea merge unde trebuie. In schimb aduceam vaca și vițelul dela cireadă, știam să paștem caii, să dăm oile la strungă, să prășim, să secerăm, să mânăm boi la plug, caii la treerat. Știam despre dracul, care umblă împelițat prin casele și ogrăzile oamenilor și le face fel de fel de mizerii, că turcii îi omoară pe ai noștri, că popa taie limba la copii obraznici. Mai auziam noi, copiii, și de altele, dela niște bârfari, dar, de... Dumnezeu să-i ierte!

Desigur, viața asta avea farmecul ei, căci acum, când povestesc nepoțeilor mei despre trecutul copilăriei mele, le place mult și nu contenesc să mă roage să li mai spun.

Maică-mea, deși spusese, că nu mă mai dă la școală, tot umbla pe la mânăstiri, pe la preoți și protopopi și tot pe jos. Mă lua câteodată și pe mine. Eu nu ghiceam nimic, nu ghiceam că ea nu s'a lăsat de gândul să mă facă om cu carte, ca să ies măcar un dascăl de biserică sau vre-un pisăraș undeva. Când am ajuns om cu familie și am citit prima dată „Amintirile lui Creangă", m'a izbit strașnica asemănare între maică-mea și mama lui Ion Creangă. Și în vorbire, și în purtare, și în mentalitate. Bietele noastre mame, femei fără cultură, simple, dar cu ce suflete gingașe, simțitoare, mărețe! Dumnezeu să le ierte!

Și mare i-a fost bucuria, când a venit o „hârtie" tocmai dela Chișinău, dela „arhiereul", că sunt primit bursier la școala din mânăstirea Curchi. N'auzisem de această mânăstire și îmi închipuiam că se găsește undeva la marginea lumii.

Vestea asta a fost pentru mine o lovitură de măciucă. Am pierdut orice gust de joc, hoinăreală, de tovarăși. Mă duceam pe altă lume, de unde nu voi mai veni.

Prin Septembrie, maică-mea m'a echipat cu ce a putut, a închiriat un căruțaș din sat și am plecat. Am mers două zile. Noaptea am mas la Orhei, unde, dimineața mama mi-a cumpărat în piață o franzelă, pe care era să mi-o lase la mânăstire, și de care n'am avut parte, căci mi-au mâncat-o cei din mânăstire, vreo trei-patru turte dulci, frumos vopsite și

încă nu mai știu ce. Nu am avut a scoate nici o impresie din Orhei, care, ori cum, chiar pe timpurile acelea, prin 1882, era oraș vechi, reședință de județ, căci n'am putut, în starea de amorțire, în care mă găseam, să-l cuprind în ansamblul lui. Din toată călătoria asta, care în alte împrejurări ar fi fost foarte interesantă, n'am reținut nimică.

A doua zi ni s'a arătat în depărtare mânăstirea. Și era frumoasă mânăstirea Curchi! Așezată între păduri seculare, cu turlele bisericești strălucitoare, cu zidurile de piatră albă, înalte și solide, clădirile albe, porțile masive cu picturi din subiecte biblice, toate acestea m'au impresionat adânc și m'au umplut de un puternic sentiment de evlavie. Mi s'a confirmat ceiace mi se spunea despre călugări, precum că ei s'au lepădat de lume ca să slujească lui Dumnezeu, că ei sunt aproape de Dumnezeu, că nu sunt ca ceilalți oameni.

La întrebările mamei ne-au îndreptat spre școală, care era așezată într'o curte mare, despărțită de mânăstirea propriu zisă. Am găsit noi acolo o femeie, care locuia în școală, — clădire mare cu vreo șase camere mari. Femeia era angajată a purta grijă de elevi.

In toată școala am găsit trei elevi, dintre cari unul mare, de vreo 16 ani, se pregătea să rămână frate la mânăstire. Ceilalți doi, Romanovici și Leu, făcuse până acum trei ani de școală și se pregătiau să intre în școala spirituală din Chișinău. Eu am devenit al patrulea. Vreo trei săptămâni mai târziu a mai fost adus un elev, Schidu, așa că ne făcurăm cinci. De fapt însă, eram numai patru, căci elevul cel mare, care auzind cum mă chiamă, făcuse atâta haz pe socoteala pronumelui meu, că era să mor de necaz, venea foarte rar la școală, fiind mai mult reținut de treburile mânăstirii și cu cântările în biserică.

Femeia, care era însărcinată cu supravegherea noastră și căreia astăzi i s'ar zice „Doamna Focșa", stătea cu noi aproape toată ziua. Stăteam cu toții într'o cameră, ce servea de sufragerie, de cameră de lucru și de primirea musafirilor. Avea o masă mare, un divan și mai multe scaune. Din tavan atârna o lampă mare, dând o lumină frumoasă. Pentru prima dată văzusem lampă cu petrol. Ce distanță dela opaițul din casa noastră și această lampă! Nu i vorbă, mai ardeam noi acasă și lumânări de seu sau de ceară, dar nici ele nu se comparau cu lampa!

Doamna Focșa, care, cum erau timpurile pe atunci, nu știa că e „doamnă" și căre a i se spunea „tiotea" și se supăra foarte mult, când eu, în sălbătăcia mea de țăran, îi ziceam cât odată„ — așa din scăpare, — „mătușică", era femeie bună și ne purta o mare grijă, ca o adevărată mamă. Punea

o mare stăruinţă pentru a ne ciopli, a ne civiliza, ca să nu fim „ţărani". Era dăscăliţă şi ţinea mult la nobleţă! Când ne spăla, ne spunea, cine o să fie popă şi cine nu, după piele. Despre mine era sigură că o să fiu popă.

Lecţile le făceam în clasă, o cameră aparte, şi dormeam într'un dormitor bine amenajat. Invăţător era un oarecare Domn Popovici. Probabil, era om nervos sau poate sistemul îi era astfel, că noi căpătam din lecţi le lui mai mult bătaie decât cunoştinţe. Ne bătea de ne rupea pielea. Adecă, făcea o adevărată şcoală, aşa cum îmi explicau mie bătrânii, când eram mic. A merge dimineaţa în clasă era pentru noi a merge în iad. Prin înfăţişarea sa chiar, Domnul Popovici ne vâra în groază, încât uitam şi ceia ce ştiam. Intr'o zi l-a bătut pe bietul Schidu, care nu putea înţelege de ce „baba" trebue citit baba şi nu „be-a-be-a", când literile erau: be, a, be, a, — aşa le învăţasem, — încât băiatul, zmintit în bătae, a croit-o la recreaţie de fugă din mânăstire, fără palton şi fără căciulă, — şi era iarnă; şi numai la o depărtare de vreo 3 kilometri călugării l-au prins şi l'au adus înapoi. Ce mai plângea bietul băiat! Dar şi D. Popovici n'a mai stat la mânăstire, a fost poftit să-şi caute altă meserie. In locul lui a venit alt învăţător, Pavlencu, un tiner ul, om blând şi care vorbea cu noi mai mult româneşte. Am mai răsuflat ceva, dar pentru mine şi pentru Schidu învăţătura era foarte grea, căci nu înţelegeam limba rusă. De citit am mai învăţat noi a citi, — mai ales eu, — scriam mai prost, dar de povestit era ceva cu neputinţă. De vorbit tot aşa. Dar nici nu era de unde să înveţi ruseşte, căci în toată mânăstirea auziai numai limba moldovenească. Chiar învăţătorul, care venea aproape în fiecare seară la noi în sufragerie să stea cu „tiotea Focşa" şi cu noi, vorbea numai moldoveneşte.

E lucru ştiut, că viaţa mănăstirească este, de obiceiu, monotonă. Monotonia asta era şi mai mare pentru noi, copii dela ţară, deprinşi cu viaţa liberă de ţară. Lucrările de clasă nu ne prea supărau, căci nu se ţineau numai decât după orar. D. Pavlencu, plictisit, probabil, de viaţa de mânăstire, mai evada în lumea largă şi ne lăsa în pace câte două-trei zile. Şi cazurile nu erau rare. Eu eram mulţumit de acestă virtute a d-lui Pavlencu şi nu regretam de loc absenţele lui.

Dar ce era greu, erau slujbele bisericeşti. Slujbe lungi, foarte obositoare, la care ne duceam pe nemâncate. Se făceau în limba moldovenească, cu cântare de psaltichie orientală veche. Erau frumoase, dar prea lungi. De multe ori tiotea ne trezea la miezul nopţii şi ne ducea la biserică pe la ora două de noapte. Cădeam de somn, dar n'aveam ce face. De câte ori adormeam în picioare cu riscul de a ne

prăvăli jos! Călugării, buni la inimă, ne trezeau din când în când. Cântau părinții și frații frumos, mai ales frumos cânta Părintele Ghenadie. Când cânta el, îți trecea somnul, și părea că l-ai fi ascultat mult-mult! Dar nu cânta totdeauna. Intre călugării, cari erau toți moldoveni, mai era și un călugăr bătrân rus, care de Paști ne a chemat pe noi, școlarii, la el să-i cântăm în limba slavă. Noi nu știam. S'a necăjit el să ne învețe ceva-ceva, dar n'a eșit nimic din asta. A rămas bietul om descurajat. Mai era un părinte, care făcea ascultare la cizmărie. Foarte mult se supăra, când noi, copiii, îi duceam cizmulițele noastre scofâlcite să le repare, ceia ce făceam prea des. Mai ales era necăjit pe Romanovici, care, cum pretindea părintele, nu umblă omenește și de asta veșnic strâmba tocurile. Odată chiar în biserică i-a făcut observație, când l'a văzut că prea des schimba din picioare.

Tabloul acestor slujbe nocturne, cu glasul preotului din altar, care par'că venea din altă lume, cu cântarea tărăgănată și duioasă de la strană, cu figurile negre ale monahilor, în vestmintele lor ce le cuprindea tot corpul și le dădea un aspect de duhuri, vre-o câteva lumânări aprinse, care țineau biserica într'un semi întuneric și îi mărea și mai mult caracterul ei misterios, acest tablou mi-a rămas întipărit în minte, atât de viu, cum era pe atunci pentru mine, un copil mic, deși după eșirea din școală, n'am mai dat pe la o mânăstire. Poate impresia s'ar fi schimbat, dacă aș mai fi fost pe la Curchi.

A trecut iarna și a venit primăvara cu toate farmecele ei. Nebune de veselie, alergau la vale din toate părțile guralivele pârâiașe, vestind lumei, că se duce iarna. Mii de păsări obraznice umpleau pădurile cu larma lor. Aburi umezi se ridicau din pământ, care se încălzea tot mai mult pe zi ce trecea. Toate acestea te făceau să uiți de necazurile mici și îți alungau nostalgia casei părintești. Timpul a devenit senin, s'au înseninat mult chiar fețele monahilor, care au început mai mult să semene a oameni.

Iată și luna Mai, cea mai dulce lună de primăvară. Și, tronc! Invățătorul ne spune, că ne duce la Chișinău, la examen! Ce este un examen, măi Romanovici? Mă lămurește, că este o școală mare, unde ne vor cerceta ce știm și unde ne vor primi să învățăm mai departe. Ne-au lămurit și D. Pavlencu și tiotea, spunându-ne, că dacă terminăm această școală, putem eși dascăli, preoți, monahi. Că Romanovici și Leu vor merge la examen și vor fi primiți în școala aia mare, eu mai înțelegeam. Ei făcuse patru ani de școală, dar eu? Schidu se săturase de carte mai înainte și după Paști n'a mai venit de acasă. Eu, ce examen să țin, când nu știam nici să

citesc, nici să scriu ca oamenii, iar de limbă nici vorbă nu putea să fie, căci n'o știam aproape de loc.

Și totuși m'am dus! In ziua de 15 Mai un frate a tras la școală un car cu boi, acoperit pe deasupra cu un poclit, acoperiș de pânză, ne am urcat sub acoperiș, noi trei băieți, împreună cu D. Pavlencu și cu fratele și, hai, la drum. Mersul domol, legănat, prin pădurile ce se întind dela mânăstire în spre Chișinău, sforăitul D-lui Pavlencu, moțăitul de pe capră a fratelui-vizitiu, ne făceau și pe noi somnoroși, deși frumusețea firei ne captiva puternic. Ne-am dat jos și mai alergam pe marginea drumului, ne înfundam în pădure, culegând flori sau prinzând câte o șopârlă. Clipa era dulce, iar examenul îmi părea așa departe!

Asta-i Chișihăul? Mă-ă-ăi, da mare-i! Și casele stau lipite una de alta. Nici ogradă, nici arie, nici livadă lângă casă! Și lume, lume! Bărbați, femei, copii, jidani! Mai ales jidani, cu barbă și perciuni de le acoperea toată fața! Dar gălăgia și murdăria și putoarea!? Nu, la noi la țară e mai bine și mai frumos.

Am fost găzduiți la bucătăria episcopului-vicar, care era un fel de epitrop al mânăstirii Curchi și pentru asta, cred, d. învățător al nostru a socotit, că are drept să ne aducă aici. El n'a mai stat cu noi. Bucătarul, om bun, ne-a hrănit bine și ne-a culcat pe niște bănci. A doua zi învățătorul ne-a dus la școala spirituală, — duhovnoe ucilișce, — o clădire pe atunci foarte impozantă, cu două etaje, cu o curte, care îmi părea că poate să încapă un sat întreg.

Am fost introduși într'o sală mare, unde am găsit mai mulți băieți. N'a trecut mult și au intrat trei domni, îmbrăcați în haine negre, dinainte scurte, iar la spate cu coadă, având nasturi mari, strălucitori. Pe urmă am înțeles că haina se numește frac. „Măi, Leu, aiștea-s cu examenu?“ — „Taci, măi!“

Domnii, așezându-se la o masă acoperită cu față verde, au început a chema câte doi-trei băieți la masă și a-i întreba. A venit și rândul nostru. Am ieșit toți trei. Leu și Romanovici răspundeau, cum se vede binișor. De, au făcut școală! Domnul cel din mijloc, — Dumnezeu să-l erte, bun om era, mult m'a ajutat el pe urmă, când am intrat în școală, — era subinspectorul Novicov, sau cum se zice în școală, — inspectoru școalei, — îmi spune să zic „Țariu Nebesnâi“ — rugăciunea „Impărate Ceresc“. O știam și am spus-o. Incolo, nu mi aduc aminte să mai fi răspuns ceva. Dacă am citit, dacă am scris, ori am făcut vreo problemă, — nu știu, nu-mi aduc aminte.

Rezultatul a fost, că m'am trezit cu corigență la limba rusă. Nu cunoșteam, ce este o corigență. Când am înțeles

însă, iar a dat peste mine bucuria că voiu scăpa de școală. S'a prăbușit școala mea, se vede că nu sunt făcut pentru carte. Cred că și mama de astă dată o să mă lase în pace.

Dar soarta a hotărît altfel cu mine. După o lună, petrecută la înapoiere, la mânăstire, unde mă duceam cu frații cosași, la cositul fânului să le port cutiile de ascuțit într'o căldare cu apă, am fost adus din nou la Chișinău, tot de D. Pavlencu. Aici am dat cum am putut corigența și am intrat în școală. A fost ultima mea vară de copil de țară. Și ce vară frumoasă era! Splendoarea luminei de soare, largul câmpiilor, libertate, lumea toată cunoscută, flăcăi sprinteni și fete frumoase, hore răsunătoare, la care se mai întâmplau și câte o încăerare între unii chefliii mari, și cântecele de seară, când venea lumea dela munca din câmp; toate acestea, cu care mă contopisem, care formau lumea mea și îmi umpleau toată ființa, toate acestea trebuiau să rămână în urmă și eu urma să apuc o altă cale, să mă cufund în altă lume. S'a sfârșit cu poezia copilăriei mele!

Când mi-am dat seama, că am intrat în școală și sunt cu adevărat școlar, m'a străfulgerat un simțimânt, — și acum mi-aduc aminte foarte clar de momentul acela, — că asta e calea mea, că soarta a hotărît să fiu cărturar. Sub impresia acestui simțimânt, încă înainte de a se începe cursurile, am găsit o carte, Istoria Biblică de Preot Bazarov, care era să ne fie manual la religie și am început a învăța. Râdeau colegii de mine, dar eu nu mă lăsam descurajat. Prevedeam, că mă așteaptă munca, o muncă serioasă, în care nu trebuia să fiu bătut. Așa am început eu școala rusească.

IULIAN FRIPTU

Se scaldă luna prin secară

Se scaldă luna prin secara
Atât de vastei Basarabii...
Cum ape trec încet pe albii
Iubirea-şi sue 'n mine scara.

Nu-i mai aprins vreun alt colind,
Nici vraişte mai grea în dor
Decât pe 'ntinsul de mohor
Unde-am trăit pe toţi iubind...

Când se sfâşie-albastră ceaţa
De peste plopi îmi sorb lumina:
Ca ei de sveltă ţi-i tulpina
Tu cosmul meu şi dimineaţa.

Destram în leneşe-adieri
Frumoşii ani ce-au curs pe vad
Şi-aştept, pe lunci, din nou să cad
Cocorul marei primăveri..

OCTAV SARGEŢIU

---

*) Din volumul „Cântece în singurătate" apărut recent în editura revistei „Viaţa Basarabiei".

Trandafirii galbeni

1.

Ceasul cu pendulă, mare și vechi, atârnat în fundul coridorului central al sanatoriului, bătu cinci și un sfert. Portarul, un bătrân în haine roase, îl privi nedumerit, își îndreptă după el ceasul său de buzunar, dădu din cap și rămase gânditor pe taburetul de lângă intrarea principală.

In ultimul timp operațiunile deveniseră extrem de dese. Medicul șef venea la șapte dimineața și pleca seara târziu. Ciudată ființă mai era și medicul acesta șef. Nimeni nu-l putea înțelege. Chirurgii tineri și asistenții, în pasiunea lor pentru filme de cinematograf ori poate pentru filatelie, îl considerau ca un degenerat al noțiunei de colecție.

Colecționa apendice. Apendice sănătoase, apendice bolnave și 'n colecția lui ca un exemplar rar pe raftul de sus al etajerei, într'un borcan medicinal, trona în toată frumusețea lui un uter canceros.

Și el, chirurgul, avea mâna sigură, statura de atlet, păr cărunt la tâmple, fața brăzdată de vânt și soare, severitate de dictator și enorm de mulți bani.

Nu-l iubeau chirurgii, nu-l iubeau surorile de caritate, nu-l iubeau bolnavii și nu-l iubea portarul.

Cu chirurgii și surorile de caritate în decursul celor cincisprezece ani de viață comună n'a avut o singură conversație privitoare la altceva decât la chestiunile de serviciu, cu bolnavii și portarul nu discuta.

Și în sanatoriu era o credință ciudată : masa de operație nu era un teren de luptă între viață și moarte ci un popas pe care bolnavul trebuia să-l facă pentru a păși într'o viață nouă și sănătoasă. Stând așa pe taburetul lui, portarul ațipi. Grea viață avea ființa aceasta. S'auzi gemete, lacrimi, țipete de copii, implorări, strigătele doctorului, să dormi pe scaun...

Dintr'odată se auzi isbitura unei uși. Portarul se ridică.

Din fundul coridorului, spre ușa de ieșire, cu pași mari și siguri, venea chirurgul. Trecu pe lângă portar, coborî scările și dispăru în sgomotul străzii. Astăzi pleca mai devreme ca de obiceiu.

2.

Baloane galbene, baloane roșii, baloane albastre, baloane verzi...

Femei în alb cu o cruciuliță roșie pe frunte, femei decoltate, bărbați în frac.

O doamnă din societatea bună la crușoane, alta la bufet. Flirturi, bârfeli, intrigi, minciuni. Atmosfera ordinară a unui bal de binefacere în provincie.

Chirurgul șef venise din obligație. Se plictisea. Avea un frac impecabil pe umerii lui largi, stătea la o masă din fund, fuma și bea mult. Dar omul acesta, căpitan în războiu și vânător curajos, nu se îmbăta niciodată.

In fața lui, la o masă stătea o companie tânără. In centrul ei o femeie. Purta o rochie albastră deschisă, puțin decoltată, cu mâneci prea puțin scurte pentru bal.

Cu gât frumos, cu păr auriu, cu ochi albaștri, sprâncenele unite și buze roșii de copil, părea întâmplător aruncată în vâltoarea balului provincial.

Doctorul o privea. Intr'un moment femeia se ridică. Era subțire, cu mers ușor, șolduri frumoase și sâni de fecioară.

Treceau ceasuri și plictiseala doctorului plecase undeva departe trimițând în locul ei interesul și atenția.

Cine putea fi femeia aceasta cu trup de amantă și fața de copil? O fetiță ieșită din pension, o prostituată? O soție credincioasă? O sensuală incorigibilă?

Și ce era mai straniu e că și dânsa îl urmărea pe doctor, îl învăluia în privirile ei albastre. Dansând îi arunca câte-o privire fugară, trecea pe lângă el și doctorul simțea parfumul suav al trupului ei și — râdeți chirurgi tineri! — regreta că nu știe să danseze. Ar fi putut ține și el în brațele lui puternice, această femeie, minunată, măcar puțin, măcar o clipă.

După ora trei deobiceiu se dansează mai puțin și se bea mai mult. Masa misterioasei femei părea că se distrează de minune. După râs și glume urmau discuții sgomotoase la care ea, tot timpul lua parte mișcând din umerii ei atrăgători, încruntând sprâncenele, apoi râzând și iarăși începeau glumele și doctorul nu-și putea lua ochii dela dânsa.

Și cine dracu era tânărul acela cu mutra de panopticum, un animal tânăr care stătea mereu lângă dânsa? Incă

un ceas și glumele încetaseră, lăsând loc unei discuții ce se aprinsese.

Doctorul își termina al doilea pachet de țigări.

Până la el ajungeau frânturi din conversație: „Dispreț... viața n'are rost"... și o frază întreagă rostită de dânsa: „Viața e o piesă de schimb, un ban pe care-l dai morții ca să scapi de dureri și necazuri, asta e!"

Discuția continua. Deodată... ce să fie asta? Ii se părea doctorului ori era adevărat?

Privindu-l insistent ea se plecă spre urechea tânărului de lângă dânsa spunându-i ceva și făcând un gest din cap, gest care indica direcția lui, a severului medic de spital.

Câteva clipe mai târziu tânărul se ridică apropiindu-se de masa lui.

— Dumneavoastră sunteți Domnul Profesor....

— Da eu sunt. Cu ce te pot servi tinere?

— Duduia dorește să facem o masă comună.

— Cu plăcere!

In clipa următoare doctorul era la masa din față. Când simți mâna ei într'a lui, un fior îi trecu prin tot corpul. Ea zâmbi.

— Avem o discuție, o dispută doctore, asupra vieții, asupra prețului ei. Și iarăși privirea ei de azur și pielea ei catifelată.

Doctorul zâmbi. Un zâmbet amar, sever.

— Viața? o favoare de care se cramponează oricine, o luptă cu 'ntunericul, cu moartea, o partidă pierdută dela început și nouă luptătorilor nu ne e dat să ne bucurăm decât doar de iluzii trecătoare. Nu-i așa?

Se făcu tăcere. Fiecare dintre tinerii comeseni se sfia să contrazică.

Muzica intonă un dans la modă. Tânărul panopticum o invită. Ea privi în ochii doctorului, el într'ai ei și tânărul refuzat ridică din umeri și invită pe o altă domnișoară. Rămaseră în doui la masă. Sticle goale de vin, scaune și ei față în față.

— Poate vi s'a părut curios că opinia D-tră, Domnule Doctor, a rămas ca un verdict, dar suntem toți atât de tineri și vorbiți în așa fel că nu puteți fi contrazis. Ași vrea totuși să mai vorbim puțin, de aceea l-am refuzat pe logodnicul meu, — adaose ea dorind par'că să se scuze și o roșeață copleșească îi acoperi obrajii, gâtul, partea decoltată a pieptului și doctorul simți cum roșeața aceasta se revarsă pe umerii ei minunați.

O privi insistent și-apoi întrebă gânditor:

— Câți ani ai Domnișoară?

— Șaptesprezece.

— Și privești viața ca o piesă de schimb, ca o vamă dată morții ?

La vârsta dumitale, cu frumusețea dumitale ?

Ea nu răspunse nimic Observă că dansul era pe sfârșite și iarăși îl învălui în priv rile ei de azur.

— E atâta fum aici, mă doare capul și ochii, nu vreți să ieșim puțin pe balcon...

Doctorul o urmă. Ușile balconului erau larg deschise. Din sală se auzeau acordurile muzicii întocmai unui basm frumos din alte vremi. Era o noapte de August, parfumată și senină, noaptea amanților din epoca romantică. Intr'un colț al balconului se mișcă ceva. O femeie se ridică apropiindu-se de ei. Femeia tăcea. Avea în brațe un coș enorm plin cu trandafiri. Doctorul alese câț va mari, bătuți, parfumați și galb ni. Ii întinse ei. Ea zâmbi. El aruncă în coș o bancnotă care reprezenta probabil un preț înzecit. Femeia se închină.

— De unde ai trandafirii ăștia ?

Femeia nu răspunse. O mai întrebă odată. Tăcere Umbra ei se depărta încet, se risipea ca fumul de țigară. Era mută.

Doctorul se apropie de balcon, se rezemă de el și-și cufundă privirea 'n noapte.

— O, e atâta durere în lumea asta Domnișoară ! Atâta durere !

Ș'-apoi se răsuci brusc, își împreună mâinile pe piept și o fixă.

In lumina lunii ea părea palidă, tristă, visătoare învinsă. Nu l mai atrăgeau mișcările umerilor ei, nici pielea ei catifelată, numai ochii îl priveau triști, nespus de triști și părul se mișca ușor în adierea vântului.

Astfel și-a dat seama Perseu că Andromeda e o ființă omenească. Părea că ea nu mai e ea, ci umbra eterică a femeei atrăgătoare pe care o cunoscuse în sală. Cine știe ? Poate Demonul murise horcăind în sala aceea luminată, cu trupuri înlănțuite, cu bârfeli, cu vin și jazz-band. Aici era lună, erau stele, umbra ei, trandafirii galbeni și gânduri.... gânduri....

Ea făcu o mișcare bruscă de par'că o speriase ceva. Intinse mâna spre cer. Doctorul privi într'acolo. O stea se desprinse din locul ei, lăsând în urmă o dungă de lumină. Dunga persistă puț n, păli și ea.

— Când eram mai mică, credeam că de câte ori cade o stea un suflet bun se înalță la cer.

Și apoi începu să vorbească normal, să continue ceeace

începuse în sală. Doctorului i se păru că atmosfera de basm s'a risipit.

— Și totuși viața e o piesă de schimb, totul trece doctore, ne-am gândit noi vreodată la grozăvia faptului că fiecare clipă se scurge? Am întors capul, am revenit la poziția normală, îl pot iarăși întoarce, pot iarăș reveni, dar e o altă mișcare Prima a murit, a murit și a doua. O Doctore! E-atât de copilăresc ce spun, atât de simplu, și totuși atât de profund și atât de groaznic.

Când ți-ai format părerea că totul trece și tu te treci, pentru ce zădărnicia unei lupte, pentru ce prelungirea unei agonii? La ce duc toate astea. La un coșmar care poartă numele de viață și pe care inconștient dorești să-l schimbi în acel ceva pe care pictorii îl reprezintă un schelete cu coasa pe umăr și care în limbaj comun se chiamă moartea. Și eu pictez, dar eu dacă ași fi un pictor mare nu o amatoare, ași reprezenta moartea ca o apă liniștită pe care nu simți freamătul vântului și clipele ce trec. Și nu numai asta doctore! Dar de câte ori nu zic oamenii în mod conștient: o de-aș scăpa! ce n'ași da să scap.

Nu sunt oare acestea răbufniri ale subconștientului? N'am eu dreptate? Toate trec și întâlnirea noastră va trece și trandafirii vor trece și ei. Cu aceste cuvinte ea plecă capul și și lipi florile de obraz. Privirea severă a doctorului se înmuiase.

— N'ai dreptate Domnișoară, n'ai dreptate. Vor trece trandafirii fiindcă sunt frumoși, vei trece și mata... va trece și întâlnirea noastră... va trece și viața fiindcă e urâtă... îmi dau seama că voi trece și eu. Dar noi nu suntem meniți să accelerăm trecerea unui bun relativ ci să încercăm a da din noi cât mai mult pentru cei ce ne 'nconjoară. Teoriile rămân teorii, dar viața, viața crudă cu lipsurile și mizeriile ei, ne e atât de scumpă că scrâșnim după ea și luptăm pentru ea. N'o cunoști Domnișoară. Am văzut pe masa mea de operații oameni bătrâni, bolnavi, săraci, inutili și în privirile lor, în privirea fiecăruia din ei, am cetit: salvează-mă doctore! Și atunci am luat bisturiul și am tăiat. N'am încurajat pe nimeni, am încercat doar să le salvez viața pentru ca să-i las să calce în vechea lor sbatere și satisfacția mea a fost că vor aprecia mai mult coșmarul despre care vorbești dumneata și în care ne sbatem noi toți. Iubim tina din care ne tragem și ne 'nfioară sicriul. Niciodată n'am discutat cu nimeni aceste chestiuni și nimănui nu i am spus ce mult îmi place să salvez un om. De aceea nu mă iubește nimeni. Nimeni nu mă iubește Domnișoară. Urmă o tăcere de câteva minute. Ea continuă să mângâie trandafirii, lipindu-i de

fața ei catifelată. Apoi se apropie de el și ochii ei minunați erau așa de-aproape de ai lui.

— Domnule Doctor... eu.. eu trebuie să plec. Și prinzând un trandafir în butoniera lui adaose înroșindu-se și plecând ochii: Peste două luni e nunta mea. Voi locui în satul S. Logodnicul meu e judecător acolo. Veniți pe la noi Domnule Doctor... Vă rog veniți... Apoi zâmbi silit și pronunță trist: La revedere Domnule Doctor.

Ceva pocni în sufletul lui de granit.

— Rămâni cu bine dragă Domnișoară! Și... ține minte că nu ai dreptate...

Pentru ultima oară o privi în ochi și drept recompensă pentru despărțirea lor o lumină albastră de azur îi învălui privirea, i se revărsă în suflet. Ea dispăru ca un vis al tinereții frumoasă și streină. Ceva se mișcă în dosul ușii balconului.

Cu privirea ei imobilă în prag stătea femeia mută.

3.

Fulgi mari și deși acopereau orașul. Viscolul troenea clădirile, dădea copacilor suspine de bolnav și gerul înspăimânta pe trecători. Cerul era cenușiu și corbii treceau speriați, se așezau pe clopotnițele bisericilor, se adunau la sfat și se plângeau de lipsuri. Zi de zi, ceas de ceas, străzile erau mai pustii, întinderea albă devenea de un luciu enervant și frigul se lăsa ca vulturii din deșerturi cari simt agonia victimei.

Trecuseră șapte ani. Doctorul rămăsese același. Sigur de mâna lui, tăcut, sever, rece, autoritar. Doar tâmplele erau mai cărunte și privirea țâșnea mai obosită prin pince-nez-ul cu rama lui de aur. Câțiva chirurgi plecară din sanatoriu lui și numai surorile de caritate, ființe docile și plictisite, rămâneau impasibile la severitatea lui. Aceleași coridoare, acelaș portar. Ziua doctorul era în sanatoriu, seara își lua acasă ceaiul cu biscuiți, fuma și se culca devreme.

Intru'una din seri veni acasă mai obosit, mai înfrigurat ca deobiceiu, mai singur, mai trist.

In dormitor se desbrăcă repede își puse halatul și-și aprinse o țigare. A stat așa puțin cu ochii pironiți pe obiectele din jur, cu gândurile risipite, nervos și distrat. Ceasul bătu zece. Doctorul se culcă. Câtva timp nu putu adormi. Intr'un târziu căzu într'un somn greu cu vise, nedefinite, stranii, cu senzația unei mari greutăți pe piept. Să fi dormit așa vre o patru, cinci ceasuri. Cineva bătu în geam, undeva la geamul dela sufragerie. Doctorul deschise ochii dar nu se mișcă. Incă

vre-o două bătăi. Pașii servitorului pe coridor... Discuții. Cineva insista... vorbea repede, repede par'că ruga ceva. Servitorul răspundea. Discuția devenea din ce în ce mai sgomotoasă. Se auzea un sunet slab de clopoțel de par'că un cal își mișca gâtul. Și iarăși voci și iarăși cineva insista. Doctorul sări din pat își puse halatul și ieși în cordor.

Servitorul în papuci, lumina aprinsă, un om cu cisme, cu un bilețel în mână plin de zăpadă, tot, tot... Clinchet de clopoțel.

— Ce este?

— Un om la Dumneavoastră.

Omul se înclină.

— Ce-i cu dumneata? Ce s'a întâmplat?

Omul părea emoționat.

— Vin într'un suflet la dumneavoastră, sun, bat, vreau să spun ceva și dumnealui spune că nu vă poate trezi, că dormiți. Am vrut să intru, am aici un bilet. Servitorul intervine ca să explice cazul. Doctorul îi întrerupse brusc pe amândoi și ia biletul din mâna omului înzăpezit.

Domnule Doctor,

„Soția judecătorului din S. e pe moarte. E nevoie urgentă de operație cezariană. Nu poate fi transportată și imploră să veniți dvs. Procedați cum găsiți de cuviință. In orice caz dați un răspuns prin omul care vă aduce biletul".

Stampila dispensarului... un subchirurg indescifrabil... omul înzăpezit... biletul ud... Capul doctorului vâjâi. Soția judecătorului din S!

— Ești cu sania?

Omul înzăpezit face un gest afirmativ. Doctorul se răsucește sprinten și se aruncă în cabinet. Trusa e gata. O dă în mâna servitorului care privește mirat. Fuge în dormitor. Câteva secunde și doctorul apare îmbrăcat. Servitorul îi ține blana. Doctorul își pune căciulița rotundă, ia trusa și iute ca un băiat de douăzeci de ani sare în sanie. Omul urcă pe capră și ia hățurile.

— Dă-i drumul".

O pocnitură de bici și caii o iau la goană.

— E mult până 'n S?

— Vre un ceas boerule!

Caii gonesc. Vizitiul probabil înțelege gravitatea situației: bate în cai fără un pic de milă. Noaptea e rece, pustie, fără stele, înfiorătoare. Doctorului i se pare că sania merge prea încet. Ceva îi isbește fața; fața lui brăzdată de vânt și ploi. Fulgi mari și deși se depun în sanie. Doctorul ascunde

trusa sub învelitoarea îmblănită. Trec printr'o pădure. Viscolul devine din ce în ce mai puternic. Doctorul ține ochii închiși. Fața îi e udă. Vizitiul bate caii cu furie. Aceștia necheează, sboară 'n galop și tremură de nervi și frică. Doctorul simte că-și pierde cumpătul. Pădurea nu se mai sfârșește.

— Mult mai avem?

Vizitiul nu-l aude. Medicul repetă întrebarea.

— Acuși“!

Doctorul se uită 'n stânga, se uită 'n dreapta, doar doar o zări luminile satului. Dar luminile nu se zăresc. Viscolul se întețește. Vizitiul continuă să lovească. Injură. Caii încep să piardă din iuțeala lor. S'a terminat pădurea. Sunt în câmp. Caii o iau când la stânga, când la dreapta, se pare că vor să se ferească de viscol.

— Mai iute pentru numele lui Dumnezeu mai iute“.

De pe capra lui vizitiul răspunde mirat.

Nu știu ce comedie, nu se mai vede satul. L'o fi troenit cu totul.

Caii merg din ce în ce mai încet. Viscolul devine un haos. Fulgii dansează, lovesc în cai, în fața înfierbântată a doctorului, îi udă blana, căciula. Simte mâinile înghețate Vizitiul strigă și lovește înnainte. Caii se opresc. Doctorului îi vine să coboare și s'o ia pe jos. In față o altă pădure. Dar în aceeași clipă doctorul își dă seama de dorința necugetată. Se coboară din sanie și cu picioarele până 'n genunchi în zăpadă, cu trusa în mână face câțiva pași la dreapta. Șterge cu mâna ochii și privește în lături. Luminile nu se zăresc. Numai viscolul vâjâie cu furie, măturând întinderea nesfârșită, înzăpezind caii. Doctorul revine în sanie. Stă câteva minute cu privirea, imobilă, liniștit, purtând în suflet senzația totului pierdut. Bagă mâna în sân și 'n buzunarul interior al hainei atinge portofelul. Are acolo un trandafir galben, uscat...

Dar... voci, zurgălăi, înjurături, o siluetă, o pată neagră la capătul pădurii. Chiar aici în fața lor. O sanie se apropie.

— Hei omule! e mult până 'n S? — strigă doctorul din răsputeri. Omul din sanie răspunde cu o notă de sarcasm în voce. „Mai bine de zece km Da pe unde ați luat-o. Tâmplele doctorului svâcnesc. „Intoarce și dă-i drumul cât poți mai repede. Caii se 'ntorc, fac doui pași, unul din ei sforăie și cade 'n genunchi. Doctorul coboară, se-apropie de vizitiul necunoscut și-i spune repede repede.

— Du-mă până 'n S. Sunt doctor, chirurg, moare o femeie. Trebuie s'o salvăm. Caii ăștia nu mai pot merge!

Și fără a aștepta răspunsul omului, doctorul se urcă în sanie. Necunoscutul stă nemișcat pe capră.

— Nu pot boerule. Mă duc acasă!
— Iți plătesc oricât. Dă-i drumul mai iute.
— Nu pot.
Sângele clocotește în vinele doctorului. Se ridică, apucă necunoscutul de guler și-i strigă în ureche cu vocea lui tunătoare: „Iți dau oricât, dă-i drumul că te 'mpușc!
— Cinci sute boerule!
— Canalie! Nu cinci sute, da cinci mii îți dau. O femeie moare și tu te târguești. Gonește! Caii se 'ntorc brusc și sania o ia la goană, la între cere cu vântul, cu moartea.
Cât a mai mers doctorul nici el singur nu știa. Strângea trusa în mâinile lui înghețate ca pe cel mai prețios tovarăș, vedea păduri, câmpii, sate, auzea câinii lătrând undeva departe, departe de tot.
Când vizitiul strigă: „uite boerule, satul acela de pe deal, doctorului i se păru că sania înaintează cu iuțeala unui melc.
„Mai iute, mai iute!" și un gând tăios ca un pumnal înroșit îi sfredelea creerii îi înfiera inima. „Și dacă, dacă e prea târziu. Iată și satul, ulița lui, câinii latră, un gard, copaci troeniți, o casă mai frumoasă... Ferestrele luminate... Asta e casa! Doctorul știe. Doctorul simte. Sania se oprește 'n loc: Ușa casei se deschide și un om îi iese înainte. Subchirurgul, cu ochelari și nasul roșu de beție.
Dumneavoastră, Dumneavoastră... D-le Profesor... C'un gest ușor și teatral profesorul îl dă la o parte și intră în casă. In fața lui, palid, nedormit sta tânărul panopticum. Doctorul simte nevoia să-l cârpească. Tăcere. Blana cade de pe umerii lui atletici, căciula peste ea.
— Unde e bolnava?
Intrebarea cade greu apăsător. Tânărul judecător îl conduce până la ușă. Doctorul deschide brusc și statura lui puternică năvălește în odaie. In față un pat, ea palidă, suferindă, mai palidă ca'n noaptea aceea de August și sus, deasupra patului un tablou din rama căruia își lasă trist petalele câțiva trandafiri galbeni... Doctorul simte că se înnăbușe. Face câțiva pași, și se-apropie de pat. Ea îi întinde mâna, mâna ei subțire și fierbinte. Doctorul vrea să-i spuie ceva, s'o mângâie... Și de pe buzele ei se desprinde o frază ce pare menită a-i da dreptate lui, doctorului și a răsturna teoriile pe care o femee minunată i le desvoltase într'o noapte de bal.
— Salvează mă doctore!
O secundă, o singură secundă de tăcere.
— „Trusa mea!!
Subchirurgul apare cu trusa.
Profesorul trage plapuma...

La vre-un chilometru depărtare de ultima stație a tramvaiului, acolo unde orașul e presărat de vile, în dosul unui gard mic și debil, se 'ntinde o grădină de vre-o patru metri pătrați și 'n fața ei o casă. O casă mică, zidită par'că din munca unui funcționar sărman, ea pare aruncată acolo ca și violeta din povestea lui Anderssen. La stânga și la dreapta ei, împrejmuite de garduri frumoase sunt vile bogate și pustii. Și ea, pare atât de mică, atât de tristă, având în față grădina ei îngrijită, un nuc și câțiva meri. De pe deal, de pe dealul acela ce duce spre o localitate balneară din apropiere n'o vezi deloc. Când stai în fața ei îți face impresia unui om timid care nu-și dă seama cât e de atrăgător în simplitatea lui. In zadar aștepți să se ivească în grădină vre-un copil cu jucăria 'n brațe. Nimeni nu se joacă, nimeni nu strică mulțimea de flori și de aceea aleele mici ca într'o machetă de cinematograf sunt curate, neatinse. Lângă nuc e o bancă. Numai în cimitir, în spațiul minuscul al unui mormânt se pot întâlni asemenea bănci. O bancă mică, cenușie, pătată de ploi, acoperită de praf, din scândură subțire cu o spetează îngustă, o bancă făcută par'că pentru lacrimi. Colțul acesta de pământ, parodia aceasta de casă, de vilă mai bine zis aparține unui bătrân. Un bătrân cu părul alb ca neaua, cu ochelari, gârbovit, cu statura mare și osoasă, — se vede atletică pe vremuri, — cu mâini tremurânde și zâmbet stins pe buze.

Se zice că demult, demult de tot era un mare chirurg. Se mai povestește că odată în nu se știe ce împrejurări a greșit o operație. Prima operație greșită. Și după acest eșec chirurgul s'a convins poate că i-a slăbit vederea, că mâna-i tremură, ori poate erau și alte motive, fapt cert însă că de atunci n'a mai luat niciodată bisturiul în mână. Alte amănunte din viața lui nu se cunosc. Vecinii îl văd adesea stând pe banca jucărie, mare și gârbovit. In casa lui e liniște, ordine, covoare și icoane. In grădina mică în care nu intră nimeni în afară de el, îngrijiți de mâna lui tremurândă cresc mulți, foarte mulți trandafiri galbeni.

MIHAIL DJENTEMIR

Două poeme pentru prieten

Cântec prezent

Pe unde ai trecut cresc romanițe
Și flori de m'cșunele ruginii,
Doi l'curici rămas-au lumin'țe,
Iar zarzării mă'ntreabă când mai vii ?

Au vestejit sub lacrimi rosmarinii,
De dorul tău petunii'nbătrânesc,
Pe valurile iazului, arinii
Işi clatină statura'n vals domnesc.

Cu sborul rândunelelor nomade
In preajma unei ierni ai dispărut.
De-atunci, la fiecare fulg ce cade,
Cuprind cu ochii zarea și-o sărut.

Sub firele de iarbă și otavă
Păianjenii-și pierd timpul stând la sfat,
Un stol de ciocârlii ridică'n slavă
Cuvântu-ți, spre cătunul înnoptat.

Când luna se așterne peste lacuri
Văd umbra-ți printre maci și stânjenei.

. . . .

Pe unde ai trecut acum cinci veacuri
Doi licurici te-aşteaptă, ochii mei !

Poemă de demult

Fârtate Gherasime, lăutare
Octoihuri sombre fără voie te găsiră
Prăfuită stă în cui bătrâna-ți liră.
Boabe de opal, mărgăritare
Pe fir netors de-a-lungul ți se 'nșiră.

Lăuta-ți cântăreață cinci decenii,
Un sat întreg înveselit-a, Euterpe
Neschimbăcioși, servili printre vedenii,
Și anii tăi rămas-au visuri sterpe
Să'mpărtășească slove și smerenii.

Pământul de sub tine crapă'n șapte,
Secol ursuz ahotnic să'ntretaie.
Ți s'a'ncleștat doar mâinele pe naie,
Unchiașe Gherasime — stâlp în noapte —
Tu ce purtaseși ochi de vâlvătaie.

Fârtate lăutare, Gherasime
Ți am pus la căpătâiu buchet de roze.
Căci harfa ta cântând prin nopți sublime
Inalță rugăciuni, apoteoze
Spre dumnezeul bun din heruvime.

CEZAR FLAMURĂ

Din negura trecutului

Crâmpeie de amintiri

PARTEA III-a

ŞCOALA

Obiectele pe care le studiam în Seminar nu constituiau singurul izvor, din care noi căpătam cunoştinţe pentru satisfacerea intereselor noastre intelectuale. Pe lângă lecţiile din seminar elevii găseau şi alte izvoare. Unul din cele mai importante şi mai căutate era o bibliotecă secretă, care se găsea la îndemâna elevilor.

De când data această bibliotecă, ce origină a avut nu ştiu. Un singur lucru cunosc că era veche şi s'a înfiinţat cu ajutorul studenţilor universitari.

Dela unii absolvenţi bătrâni ai seminarului, din generaţia răposatului Axentie Frunză, am auzit că pe la sfârşitul anului 1870 şi la începutul anului 1880 unii studenţi, atraşi în mişcarea aşa numită „narodnicestvo" (poporanism) au ajuns cu propaganda lor şi la seminarul din Chişinău, îndemnând şi ajutând pe elevi să înfiinţeze o bibliotecă. Cărţile erau recomandate sau chiar procurate de către studenţi. Din partea seminariştilor erau câţiva, mi se pare — nu mai mult de doi, care ţineau legătura cu studenţii, — pentru ceilalţi legătura rămânea necunoscută.

Biblioteca avea cărţi variate, din diferite domenii, afară de cel teologic, bineînţeles. Aci se găseau opere literare (scriitori interzişi), cărţi de critică literară, de economie politică, de ştiinţe naturale, filosofie, istoria culturii etc., multe reviste vechi din „epoca marilor reforme" (1855—1866), ca „Sovremennic" („contimporanul"), „Ruscoe Slovo" („cuvânt rusesc") şi a. Cât de mare era biblioteca, nu ştiu. Fără îndoială însă, că numărul cărţilor, cu vremea, a scăzut.

Când am intrat eu în seminar, acolo se găseau revistele arătate mai sus, operele lui Darwin, Rousseau, criticii ruşi

scoşi de mult din circulaţie ca Cernâşevschi, Dobroliubov, Pisarov şi a.

Biblioteca era sub paza a doi elevi. Cărţile se găseau în două lăzi, care stăteau încuiate într'o clasă, într'un dulap. Administraţia şcoalei bănuia ceva suspect în acele lăzi şi nu odată întreba ale cui sunt şi ce au în ele. Bibliotecarii răspundeau că acolo ei îşi păstrează rufăria (!) Multă vreme Afanasie Nichiforovici se mulţumea cu aceste lămuriri, dar în cele din urmă a adus ordinul inspecţiei ca lăzile să fie scoase din dulap. Ce s'a făcut cu acele cărţi mai departe — nu ştiu.

Bibliotecarii nu erau numai păstrătorii biblitecii: ei se ocupau — în chip nemijlocit sau prin prietenii lor dintre colegi — şi cu propaganda cărţilor. Se adresau însă numai la acei dintre elevi, pe care probabil îi socoteau mai capabili, mai potriviţi pentru scopurile lor.

Mulţi elevi se foloseau de această bibliotecă. Unii profanau cărţile ei, ajungând subt influenţa lor la concepţii extremiste.

Aşa, un coleg al meu Romanovici Petre, băiat capabil, făcând cunoştinţă cu cărţile acelei biblioteci, s'a cufundat în citirea lor, s'a lepădat de credinţele tradiţionale, devenind un adversar convins atât al ştiinţei teologice cât şi al regimului seminarial. De unde o fi fost el — nu ştiu. Mi se pare era orfan de părinţi. Cu greu a suportat dânsul munca primelor patru clase din seminar, iar la ultimele două clase — a V-a şi a VI-a, „teologie", — a renunţat, deoarece îi era teamă că va rămânea „fără concepţie" „bez ubiejdenii" — fără convingeri, cum se exprima el. Dorinţa lui cea mare era să intre la universitate. Intrucât însă nu avea de loc mijloace, el hotărîse să părăsească seminarul, după absolvirea cl. a IV-a, să ocupe un loc de cântăreţ, acolo să agonisească ceva bani şi apoi să se ducă la universitate pentru continuarea studiilor.

Cum am aflat însă mai târziu, vieaţa nemiloasă l-a silit să-şi schimbe radical planurile. Dânsul a nimerit într'o parohie săracă, depărtată de lume, împrejurările grele şi singurătatea l-au împins la căsătorie, şi-au început copii, bolile, lipsurile de tot felul, şi tânărul entuziast de odinioară, sub povara cruzii realităţi, a renunţat la visurile tinereţii.

Se spunea că Romanovici nimerise cântăreţ tocmai în acea parohie, unde preot era Rufulea. Şi preotul şi dascălul lepădaţi de Dumnezeu şi — „slujitori ai altarului" !... Numai seminarul teologic de subt regimul lui Pobiedonoştev putea să producă asemenea fenomene monstruoase...

Am mai avut şi alt coleg, adept al aceleaşi biblioteci, şi

acesta adversar hotărît al seminarului, al teologiei — Nofalim. Și acesta a părăsit seminarul până la absolvirea lui, ca să și păstreze „libertatea gândirii". Câțiva ani nu auzisem nimica de dânsul. Intr'o iarnă însă, când mă 'ntorceam cu trenul dela Kiev, îl întâlnesc la o gară.

— Ce faci? Unde mai ești? Pleci undeva? — m'am adresat lui.

— „Plec spre Chișinău" — mi-a răspuns el foarte bine dispus.

— Ai vr'o treabă ceva?

— „N'am altă treabă, vreau să cer o parohie. Caut un loc măcar de diacon, dacă nu preot" — mi-a declarat el foarte descoperit și aproape vesel.

Eram nedumerit.

— Cum? Tu — diacon?! Tu cu ideile tale, cu concepția ta atât de hotărîtă, atât de extremistă?! Tu — popă?!

— „E-e, fostau cândva și idei de acestea, numai cândva, în tinerețe, da'acuma am scăpat de aceste prostii"... mi-a răspuns el foarte simplu, fără nici o sfială.

Am înțeles.

N'am insistat mai mult asupra acestor chestiuni prea dureroase pentru el, cu toate că stăruia să pară nepăsător și chiar bine dispus: vieața i-a risipit și lui visurile tinereții, spulberându-i idealismul de odinioară.

Cu atât mai dureros 'mi-era să aud dela dânsul aceste mărturisiri, care mai mult semănau cu un strigăt de disperare, decât cu o declarație bine gândită, cu atât îmi era mai dureros, că tocmai el a fost acela care primul mi-a atras atenția asupra bibliotecii secrete, primul mi-a vorbit despre cărțile ei interesante și primul m'a convins să mă folosesc de ea.....

In sfârșit mulți elevi căutau și găseau material de lectură și în afară de clădirea seminarului. Unii șăteau chiar la locuințe particulare, iar mulți și dintre cei interni aveau în oraș rude sau cunoștințe. Astfel exista un contact neîntrerupt între elevii seminarului și lumea de dinafară, unde ei aflau alți tineri, alte interese intelectuale și alte cărți, care nu aveau nimic comun nici cu vieața seminarului, nici cu programul, nici cu scopurile lui.

La aceasta a contribuit mult și faptul că pe atunci se schimbase puțin condițiunile generale ale cenzurii și'n librării începuse să apară cărți noui sau ediții noi ale unor publicațiuni, care pân'atunci erau interzise. In privința aceasta a făcut foarte mult pentru cultura generală a tineretului din Rusia de atunci cunoscutul editor F. Povlencov.

Om cu studii superioare, adept al mișcării eliberatoare

din epoca marilor reforme, având şi mijloace materiale considerabile, Pavlencov a isbutit să obţie autorizaţie pentru reeditarea operelor multor autori interzişi mai înainte, cum şi pentru tipărirea unor noui publicaţiuni, care subt cenzura de până atunci ar fi văzut cu greu lumina zilei. De el au fost publicate sute de cărţi din diferite domenii — literatură şi critică literară, teologie, ştiinţe naturale, istoria culturii, de autori ruşi şi streine (în traduceri). Tot el a înfiinţat şi o bibliotecă de biografii ale oamenilor vestiţi subt numele general „Jizni Zamiecíatelnâh livdei" — „vieaţa oamenilor marcanţi". Au fost luate celebrităţi din lumea întreagă, ruşi şi streini, din diferite domenii, pentru fiecare se tipărea o lucrare separată scrisă de un specialist, de 80 până la 180 de pagini. Multe din aceste biografii, care conţineau nu numai descrierea vieţii, ci şi caracteristica operei, erau chiar studii foarte serioase. In total au fost publicate aproape vreo două sute de lucrări de felul acesta. Pavlencov a publicat şi alte serii de cărţi — pentru copii, populare de ştiinţă, poveşti etc. Pe acest teren acest editor a muncit zeci de ani, îndurând prigoniri din partea autorităţilor, de multe ori şi surghiun.

Publicaţiile lui Pavlencov se bucurau de mare trecere mai cu seamă în cercurile tineretului. Noi găsiam în ele un suflu nou, cu idei şi dispoziţii vii, corespunzătoare cu interesele şi năzuinţele noastre. Mulţi din noi absorbeau cu nesaţiu conţinutul captivant al noilor cărţi, pe mulţi însă îi aşteptau amare dezamăgiri, la mulţi cărţile acelea le provocau minarea vechilor credinţe, le risipeau visurile scumpe, ce păreau realitate neclintită, pe mulţi îi smulgeau din făgaşul obişnuit al deprinderilor şi năzuinţelor moştenite, punându-i în faţa unui necunoscut, unor perspective vagi şi nesfârşite...

M'am folosit mult şi eu de publicaţiunile lui Pavlencov. Prima carte de care m'am ocupat a fost „Istoria literaturii ruse moderne", de Scabirevschi. Ea trata despre toţi scriitorii, pe care noi în seminar nu-i învăţam, nici nu aveam voe să-i citim. De grabă după aceea am dat peste scriitorul Pisarev (1840—1868), un critic literar şi neîntrecut popularizator din anii 1860.

Adept înfocat al materialismului german dela mijlocul veacului trecut, Pisarev era pătruns de ideea că ştiinţele naturale, cu concepţia materialistă, expusă în operele cunoscuţilor naturalişti Karl Vogt, Moleschott, Büchner şi a., prezintă „cea mai arzătoare cerinţă a societăţii noastre" şi a dat o strălucită expunere acelei concepţii într'un şir de articole, scrise cu mare talent. In chestiuni de ordin social el susţinea independenţa personalităţii omeneşti, demnitatea şi

en-rgia ei, se lupta pentru liberarea ei de subt tutela și autoritatea altora, pentru înlăturarea prejudecăților, care subjugă personalitatea etc.

Pe noi ne atrăgeau puternic atât articolele lui Pisarev cu conținut naturalist, cât și scrierile lui în care el ne vorbea despre cultul personalității: primele ne descopereau o lume nouă, pe care noi n'o cunoșteam în Seminar, iar cele din urmă corespundeau de minune cu starea noastră plină de avânt tineresc.

Din toate scrierile lui Pisarev cea mai adâncă impresie mi-au făcut articolele intitulate: „Progresul în lumea animalelor și a plantelor". Era o strălucită expunere a teoriei lui Darwin, scrisă într'o formă artistică, cu o mulțime de exemple frumoase și foarte convingătoare. Era prima cunoștință, pe care o făceam cu ideile marelui biolog.

Mărturisesc, până'atunci eu mă țineam de concepția veche, moștenită de acasă, care în seminar, subt influența obiectelor teologice, căpătase și mai multă putere în conștiința mea.

In teoria lui Darwin am simțit dindată o amenințare pentru vechile mele credințe, dar nu eram în stare să renunț la lectură: prea ademenitoare era expunerea, prea atrăgătoare erau și faptele expuse, atât de simple, atât de reale. Citeam. Citeam și simțeam, cum din temelia edificiului vechei concepții se desprindeau pietrele grele, cum începea câte puțin să se clatine întraga clădire. Uneori mă pomeniam în suflet cu o stare parcă de alarmă, de jenă dureroasă, ca și cum aș fi comis vr'o crimă față de înaintași, față de mine însumi. Dar mă gândeam dacă e crimă ceea ce fac? Și nu-mi găseam nici o vină. Sufletul îmi era deschis, nu urmam decât impulsunilor ieșite din mintea sătoasă de lumină, nu căutam decât să satisfac setea de cunoștințe, dorul de a-mi lumina calea înainte, de a împrăștia întunerecul ce învăluia în ochii mei multe fapte și fenomene din viață și natură.

Cu astfel de considerațiuni, la început sfioase, pe urmă mai curajoase, stăruiam să liniștesc sbuciumul sufletesc, prin care mă purta gândirea.

Cu același viu interes citeam la criticii literari, la același Pisarev, la Dobrodinbov și alții analiza condițiunilor vieții sociale, diferitelor tipuri literare, explicarea drepturilor morale ale ființii omenești, căutând pentru ideile noi aplicare în vieața înconjurătoare, care devenea pentru mine astfel mai interesantă, mai instructivă.

Citeam fără sistem. Eram în perioada, când totul mă interesa, când mă atrăgea și vieața omului, și fenomenele

naturii, mai mult însă prezentul, decât trecutul. Așa încât prin mâinele mele treceau și cărți de literatură, și scrieri de biologie, și lucrări din istoria culturii, și cărți de astronomie, buletine de meteorologie, lăsând în suflet o lume nouă de idei, de imagini, de probleme, de întrebări, care mă ispiteau foarte mult, dar rămâneau deocamdată nerezolvate.

Când acuma mi-aduc aminte de această lectură dezordonată, lipsită de program, adeseori chiar nefolositoare, nepotrivită pentru vârsta noastră de atunci, nu odată mă gândesc, câtă vreme a fost astfel pierdută, câtă energie irosită fără rost, mulțumită lipsei unei îndrumări sănătoase!..

Acestea erau izvoarele, din care majoritatea seminariștilor își adunau cunoștințele, din care se hrănea vieața lor intelectuală.

Cu toate că studiile în seminar, cum am văzut, se făceau în condițiuni defavorabile, fiind și conținutul lor prea depărtat de interesele reale ale elevilor, și manualele nepotrivite și profesorii în mare parte nepăsători, — cu toate acestea ele jucau un rol însemnat în vieața intelectuală a elevilor.

Cu vremea, subt influența altor evenimente și multor curente noui, impresiile acestui trecut depărtat trec tot mai mult pe planul al doilea sau chiar al treilea, pierd puterea lor, lăsând urme slabe în memorie, uneori chiar dispărând cu totul. Mulți întorcându-se spre acele vremuri, spre anii petrecuți în școalele tinereții, adesea nu găsesc în sufletul lor nici o urmă lăsată de încercările de odinioară. Cred că o asemenea judecată asupra trecutului în nici un caz nu poate fi îndreptățită: e cu neputință ca o muncă de ani de zile, depusă cu regularitate, zilnic, cum erau studiile școlare, să nu fi avut o influență asupra celor ce au trecut prin ele.

In ce consta înrâurirea studiilor seminariale asupra elevilor?

Mai înainte de toate ele ne disciplinau gândirea Mulțumită lor noi începeam să ne obișnuim cu regulele cugetării, cu normele de știință. Și pentru tineri, crescuți subt influența liberă și întâmplătoare a diferitelor împrejurări și condițiuni de vieață, înrâurirea aceasta era de mare însemnătate, deși noi nu eram în stare să ne dăm seama de aceasta.

In al doilea rând, în acele studii noi aflam o mulțime de noțiuni fundamentale, ca divinitate, lume, om, natură, adevăr, dreptate, religie, știință, societate, suflet, știință etc., noțiuni, care pentru prima oară intrau în conștiința noastră, contribuind la formarea bazelor și normelor de muncă intelectuală, de vieața sufletească în genere. Desigur, aceste noțiuni nu erau totdeauna îndeajuns de clare, nu toți elevii și le asimilau cu aceeași ușurință, dar ele ni se impuneau prin

mersul lucrurilor și aduceau cu ele o impulsiune pentru gândire, pentru munca intelectuală.

In înrâurirea studiilor seminariale era încă un element însemnat: acesta consta în cunoștințele concrete, pe care ni le dădeau unele obiecte ca istoria, ca sf. scriptură, ca obiectele filosofice E drept aceste cunoștințe, cum ni se predau nouă, erau deseori fragmentare, poate superficiale, aveau nu odată un caracter abstract, dar ele prezentau totuși un material de gândire, intrau în uzul vieții noastre intelectuale, stimulând-o prin deșteptarea altor chestiuni și interese.

La ideile și noțiunile, cu care ne înzestra seminarul propriu zis, se adăogau tot atunci acele cunoștințe, pe care mulți elevi le găseau în afară de școală, fie în biblioteca secretă a elevilor, fie în bibliotecile orașului, prin mijlocirea diferiților cunoscuți și prieteni. E drept, nu toți băieții aveau posibilitatea să se folosească de aceste cărți, nu toți simțeau nevoia să caute în afară de școală material de lectură, așa că influența care venea pe această cale era întâmplătoare și mărginită. In schimb însă ea nu era supusă regulelor școlare, cărțile astfel găsite erau din diferite domenii și conțineau cele mai variate concepții.

Nu încape însă nici o îndoială, că dintre aceste cărți erau mai căutate și mai mult utilizate de seminariști — de altfel ca de tot tineretul școlar din Rusia, — operele marilor scriitori ruși, și mai cu seamă ale acelora, care nu intrau în programul școlar și chiar erau interziși: Turghenicv, Goncearov, Leon Tolstoi, Dostoevschi, Glieb Uspenschi, Al. Tolstoi, Necrasov, Saltâcov Șcedrin, Bielinschi, Dobroliubov, Mihailovschi și mulți alții erau cei mai populari, cei mai cunoscuți dascăli ai tineretului de atunci, și e greu de presupus că cineva a putut trece prin școală, ne folosindu-se de scrierile lor, ne supunându-se într'o măsură sau alta influenții lor.

Răspândirea și popularitatea operelor acestor maeștri e ușor de înțeles. Scrierile lor cuprindeau toate laturile vieții, toate straturile sociale, atingeau diferite probleme și mai complicate și mai simple, și mai apropiate de vieața generală și mai depărtate. Descriau și diferite fenomene ale naturii și variate fapte și evenimente din vieața omenească. Și ca adaos la acest bogat conținut, ele erau scrise într'o formă foarte atrăgătoare.

E ușor de înțeles că oricine se adresa acestor scriitori, orice pregătire ar fi avut, orice interese ar fi nutrit, găsea în această literatură o latură, care tocmai corespundea cu cerințele lui, care era pe deplin accesibilă pentru dânsul.

Ar fi însă o greșală să credem, că toate cunoștințele de

care am vorbit mai sus, prezentau tot ce aveau în sufletul lor elevii seminarului.

Atât studiile seminarului, cât și cărțile din alte părți, din biblioteci streine găseau în sufletul elevilor nu un deșert, ci o vieață întreagă. Sufletul nostru nu prezenta ceea ce se cheamă tabula rasa, ci era plin de un conținut bogat. Noi venisem în școală, păstrând strânsă legătură cu locurile noastre natale, cu mediul în care ne-am petrecut prima perioadă a vieții, cu obiceiurile vechi, cu limba părinților, cu credințele lor, cu dragostea caldă pentru cântecele poporului, din care ieșisem. Era o stare sufletească plină de sentimente, de cerințe, de idei fie nedeslușite, vagi, dar adânc împlântate în firea noastră. Nu-i dădeam nici un nume acestor sentimente, de cerințe, de idei fie nedeslușite, vagi, dar adânc cel mai curat, cel mai sănătos naționalism. El s'a născut în suflet odată cu primele sensații ale vieții, cu primele impresii venite dela natură, dela oameni. Cu vremea aceste întipăriri s'au înmulțit, au devenit mai bogate, mai variate și, împlântându-se în suflet tot mai adânc, s'au contopit cu firea noastră.

Naționalismul acesta n'a rezultat din idei preconcepute, n'a ieșit din considerațiuni de utilitarism, nu urmărea scopuri streine lui. Curat în izvoarele lui, el era neprihănit și'n năzuințele lui. In el nu era nici o picătură din otrava patriotismului lăudăros și ignorant de mai târziu, cu gândul la tot felul de căpătueli.

Izvorît din condițiuni naturale, cultivat și hrănit deasemenea pe cale firească, naționalismul nostru de atunci purta în el toată puterea de vieață, absorbea tot ce-i putea întări firea, dar și înlătura tot ce amenința să i-o schimbe Și aceasta se făcea dela sine, fără judecată prealabilă, se făcea pe cale naturală.

Faptul că în cursul studiilor în seminar noi aveam în jurul nostru o lume mai mult streină, nu împiedeca creșterea și întărirea în noi a sentimentului național: contactul cu satul, cu populația românească elevii seminarului nu-l pierdeau niciodată. Toate vacanțele ei le petreceau în sate, la părinți, la izvorul viu al naționalismului.

Dar nici în oraș noi nu eram lipsiți de influența românească, uneori foarte puternică. Asemenea influență ne venea, mai înainte de toate, dela teatrul românesc, pe care îl găseam uneori pe scenele Chișinăului..

Chiar când eu eram în clasele inferioare ale seminarului, — nu-mi aduc aminte — în ce anumite clasă, — venise în Chișinău trupa românească, condusă de cunoscuții actori P. Alexandrescu și Bobescu. Reprezentațiile se dădeau la teatrul „Grosman", pe str. Ștefan cel Mare colț cu Mihai Vitea-

zul. Pentru mine, care stăteam în suburbia orașului, nu era așa de ușor să umblu la teatru noaptea, ispita însă era prea mare. Aveam norocul să stea lângă noi un român basarabean, mare amator și el de teatru românesc, Gheorghe Sălcuțanu. Avea serviciu la arendașul moșiei „Râșcani" ca vechil și era mult mai mare decât mine. Cu dânsul umblam la teatru și n'am scăpat mi se pare nici o reprezentație. S'au jucat multe piese din V. Alexandri: „Florin și Florica", „Cinel Cinel", „Baba Hârca", „Vlăduțul mamei", „Târgul dela Sadagura", „Piatra din casă". Le ascultam cu atâta băgare de seamă, încât până'acuma mi-au rămas vii în memorie tipurile din piese ca „Vlăduțul", „Moișelică", multe scene, melodiile cântecelor și cuvintele lor. O impresie din cele mai adânci și cea mai mare plăcere ne făcea jocul neuitatului artist ieșan Alexandrescu, plin de comism neîntrecut.

Eu mă mulțumeam cu rolul de spectator entusiasmat — așa 'mi erau condițiunile. Erau însă elevi — știu bine asta, — pe care acest rol pasiv nu-i satisfăcea, și ei luau parte activă la reprezentații, mai des — cântând în corul trupei.

In oraș erau cazuri, când aceeași conștiință națională ni se deștepta pe altă cale.

Mi-aduc aminte, nu odată mi se'ntâmpla, pe la ora mesei, după lecții, îndreptându-mă spre casă, să'ntâlnesc pe stradă câte un țăran mergând lângă boi, care ducea un car cu lemne. Și boii și omul abia se mișcau de oboseală.

— „Ia vezi, cuconașule" — mi se adresa bietul țăran, întinzându-mi un petec de hârtie, — „ce-i scris aici! De dimineață mă sbucium, și nu pot găsi... Am căzut de picioare căutând, și boii pân'acuma nemâncați... vezi, te rog, țidula asta, unde trebue să lepăd lemnele"...

Pe hârtie însă nu vedeam, decât două cuvinte — un nume și un pronume streine, scrise într'o limbă streină.

Era o bătae de joc din partea unui slujbaș dela o pădure arendată, strein și acela...

Alt caz.

La carierele de piatră dela Visterniceni („Râșcani") în fiecare zi vedeam țărani români, cari din zori și până'n zori, încovoiați, subt arșița soarelui de vară, băteau la piatră.

Un vecin al nostru avea nevoe de piatră pentru construcție. A comandat-o mi se pare pe str. Armeană, la un strein, care stătea la umbră, în casă.

A doua sau a treia zi intră în curtea vecinului vr'o două care cu piatră. I-am cunoscut pe căruțași: erau țărani din Visterniceni — Gavril Hânganu și Spiridon Mârgu.

— Ia ascultați — mă adresez eu lor, — piatra asta se găsește pe pământul nostru, o bateți voi cu mâinele voastre

cât-îi ziulica mare. De plouă, de ninge, de-i soare, de-i vânt, tot voi o cărați. Da' comanda o primește un strein, stând la umbră, neștiind nici de frig, nici de arșiță. Nu-ar fi mai bine ca voi să primiți și comanda ? Nu ar fi mai bine să vă uniți câțiva inși, să luați voi în arendă pietrăria, unde munciți, și voi să aveți câștigul ?..

— „Da' eu știu" — îmi răspunde unul din ei, — pe semne așa ne-a blestemat Dumnezeu"...

Și cazuri de acestea multe erau. Ele ne isbeau, pătrundau adânc în sufletul nostru și loveau puternic în acelaș sentiment, care ne lega atât de mult de soarta fratelui de jos.

Câte gânduri ne deșteptau aceste cazuri în minte, câte rele ne descopereau în vieața moldovenilor noștri — și întunecimea lor culturală, și nedreptatea socială, și lipsa de conștiință națională, — gânduri dureroase, care întăreau în noi și mai mult dragostea pentru popor !...

Unii elevi, mulțumită diferitelor împrejurări mai mult sau mai puțin întâmplătoare, găseau și cărți românești, reviste aduse cine știe pe ce cale din Regat, în care aflau încă un mijloc de cultură națională. In situația mea, în cursul studiilor la seminar eu eram aproape cu totul izolat de ceilalți colegi, dar și eu aveam ceva din cărți românești — o culegere de cântece, aduse la noi acasă de seminariști din generația mai bătrână, — culegere, unde am găsit și minunata poezie „Deșteaptă-te, Române" de Mureșanu, mai aveam și cartea lui Doncev cu frumoase bucăți din Alecsandri și alți scriitori români.

Cum se împăcau între ele aceste elemente eterogene — unul localnic, legat de pământul românesc al Basarabiei, și altul venit din largul lumii ; unul izvorît dintr'un restrâns cerc de fapte și fenomene, și altul ieșit din universalismul științii și al creștinismului, din literatura streină ?

Se împăcau în noi bine și ușor.

Cunoștințele pe care noi le căpătam din lecțiile seminarului, precum și din alte izvoare, înafară de școală, erau în mare parte abstracte, prezentau adevăruri generale, erau ca niște schelete, cărora nu le ajungea carne și sânge. Elementul localnic, ceeace noi am numit naționalism, dădea acestor forme, acestor idei un conținut concret.

Când în scrierile lui Trughenov aflam o galerie întreagă de țărani ruși, ca Hori, Calimaci, Biriuc, Lucheria și alții, la care autorul constata frumoase calități omenești, atunci noi — care nici nu văzusem pe țăranul rus, nu-l cunoșteam — îi căutam printre ai noștri moldoveni din Lozova, din Truseni, Rezeni, Vorniceni : un moșu Ion, badea Vasile, mătușa Catinca aceștia pentru noi erau Hori, Calimaci, Lucheria, etc.

Când Gogol ne vorbea de marii moşieri ruşi ca Nozdriov, Pliuşchin, Sobachevici şi a., care nu se gândeau decât la interesele lor, lăsând pe ţărani să zacă în întuneric şi mizerie, atunci noi ne gândeam la relele sociale din jurul nostru, la distanţa pe care o vedeam între latifundiarii noştri şi poporul de jos, subjugat lor economiceşte.

Când Leon Tolstoi ne descria „puterea întunerecului", ce domneşte în pătura ţărănească, sau ne vorbea despre simţul moral la ţărani, ori despre tăria lor sufletească, toate aceste calităţi, toate aceste fenomene noi nevrând ni le închipuiam luate din lumea ce ne înconjura, dintre cunoscuţii noştri săteni moldoveni, căci pe alţii nu cunoşteam : cine dintre seminarişti a trăit prin guberniile Orel, Tula, Poltava — localităţi, de unde erau prototipurile personajelor lui Turghenev, Tolstoi, Gogol ?!

Când criticii ruşi, analizând operele literare, scoteau în relief defectele regimului ţarist şi ne umpleau sufletul de dorinţa schimbărilor radicale, atunci noi căutam acele defecte în traiul local basarabean şi visam acele vremuri, când vor fi înlăturate neajunsurile vieţii din jurul nostru.

Deasemenea când în seminar învăţam despre dreptate, despre idealurile creştineşti, noi ne îndreptam gândurile în primul rând la relele concrete, pe care le constatam în condiţiunile şi împrejurările noastre, şi mai înainte de toate aveam în vedere aplicarea acestor idealuri în vieaţa dela noi.

Totaşa şi celelalte idei şi cunoştinţe, ori din ce domeniu erau, noi le concretizam cu ajutorul acelui material viu, pe care îl aveam înaintea ochilor.

Această îmbinare a elementelor atât de deosebite nu era artificială, se făcea nu în mod mecanic, ci într'un chip cu totul natural, în chip organic, printr'un proces, care se petrecea în noi, în subconştientul nostru, dar sigur şi adânc.

Rezultatul era binefăcător şi însemnat : încercările noastre sufleteşti, cu caracterul lor local naţional, ridicate la înălţimile omenescului universal, deveneau mai luminate, mai legitime, cu mari perspective în desvoltarea propriilor cerinţe. Pe de altă parte ideile venite din universalismul religiei şi al ştiinţei, din idealismul creaţiei literare, împreunându se cu conţinutul local, deveneau mai clare pentru noi, mai convingătoare, mai apropiate de nevoile reale ale vieţii noastre, mai preţioase.

Astfel se creia un organic total sufletesc, un psihic caracteristic, un psihic de român basarabean, care îl deosebea oricând şi oriunde.

Nu trebue să ne mire faptul că psihicul acesta, format din elemente eterogene în condițiunile arătate mai sus, devenea atât de trainic cu trăsăturile lui caracteristice. Formarea lui se făcea timp îndelungat. Elementele care îi dădeau lui naștere se'ntâlneau tocmai în anii de școală, în acea perioadă a vieții noastre, când numai ni se trezea conștiința de sine, când începea să se formeze personalitatea noastră, când se puneau bazele ființii noastre morale, când se creiau noțiunile fundamentale ale vieții noastre intelectuale. Astfel psihicul nostru creștea odată cu noi, era însuș sufletul nostru.

Cum se manifesta la seminariștii noștri naționalismul cultivat pe calea arătată ?

La mulți din ei el rămânea ca un substrat, așezat în adâncurile ființii lor, de unde ieșea la suprafață în anumite împrejurări. Așa se 'ntâmpla în timpul lecțiilor, când unii profesori reușeau să se apropie de sufletul elevilor moldoveni, cum făcea uneori Mihalevici, profesorul nostru de istorie. Puține și rare erau aceste cazuri, ele însă ne aduceau în suflet multă căldură. Dimpotrivă, ieșirile oricât de neînsemnate, dar jignitoare pentru simțul nostru românesc ridicau în noi un protest, fie neputincios dar viu, care dovedea existența în noi a acestui simț, dovedea și-l întărea și mai mult.

Pe unii elevi spiritul protestant, cultivat și pe altă cale, îi ducea până' acolo, încât ei emigrau peste Prut chiar și înainte de a termina cursul seminarial, cum a fost cazul lui Gh. M., bun cunoscător al folclorului moldovenesc, alții însă îndată după absolvirea seminarului, cum au făcut, în anii mei de școală, Vl. B. și P. C., cunoscuții medici de mai târziu.

Mânați de aceeași dragoste pentru neam unii seminariști, încă fiind în școală, își găseau îndeletniciri, care le satisfăceau simțul național, unii adunând material folcloristic, studiind obiceiurile, cântecele moldovenilor, alții făcând și spunând predici în moldovenește. Când eram în clasele inferioare ale seminarului și puțin mai înainte la biserica din Visternicini (Râșcani) aproape în fiecare Duminecă rostea predici în românește Const. Ghidin, un elev din Seminar. Tot pe atunci eu mă apucasem să traduc în românește opera lui L Tolstoi „Puterea întunerecului". Când însă am văzut că lucrul acesta depășește puterile mele, atunci am început să alcătuesc și să traduc în moldovenește niște predici, care apoi erau spuse în biserică. Până mai deunăzi păstrasem un caet întreg de aceste lucrări, care în zilele de refugiu (1940) s'a pierdut.

Erau seminariștii, care înțelegeau altfel să-și servească neamul, studiindu-i trecutul, monumentele etc. In privința

aceasta un exemplu din cele mai arătătoare și mai instructive avem în persoana și activitatea cunoscutului istoric basarabean Ion Halippa.

L-am apucat în seminar: era în ultima clasă, când eu abia intrasem în seminar. Cu mult succes a studiat obiectele seminarului, nu împărtășia însă părerile extremiștilor în chestiunile religioase-filosofice. După absolvirea academiei din Chiev, unde a studiat ca bursier, nu s'a dus profesor în interiorul Rusiei țariste, ceeace avea toată posibilitatea s'o facă, și a preferat să ocupe postul modest de ajutor de inspector la seminarul din Chișinău. Motivul, cum s'a dovedit cu evidență puțin mai târziu, a fost acela, că aici dânsul putea mai ușor să-și servească provincia lui natală.

In 1898, când în urma dispoziției dela centru, în multe orașe guberniale, între acestea și'n Chișinău, au luat ființă „Comisiunile Arheologice Savante" cu scopul de a studia trecutul și monumentele istorice ale regiunii locale, Ion Halippa dela început s'a înscris în Comisiunea locală, oferindu-și timpul și puterile pentru serviciul de secretar al Comisiunii.

Titlul modest de secretar nu corespundea de loc cu munca uriașă, pe care a depus-o. In cursul a cinci ani, cât dânsul a lucrat în Comisiunea Arheologică, aceasta a publicat trei volume mari, cuprinzând în total 1500 pagini, cu articole foarte interesante. Din tot materialul publicat cel puțin patru cincimi aparțin lui Ion Halippa. Toate articolele sunt scrise pe baza actelor din arhive, unele fiind studii temeinice, de mare valoare științifică, cum a fost recunoscut de presa rusească. Intre altele Ion Halippa a început să publice o lucrare de mare însemnătate — „Descrierea arhivelor Senatorilor" — lucrare, care a rămas neterminată.

Dacă ținem seama, că pentru munca sa Ion Halippa nu primea o recompensă crespunzătoare că, după cum putem constata pe baza proceselor verbale ale ședințelor Comisiunii, dintre membrii acesteia Ion Halippa era cel mai activ, că în Comisiune luase parte aproape numai persoane oficiale ca guvernatorul, directorul învățământului primar din Basarabia și alți câțiva funcționari superiori, toți străini, veniți din Rusia, că din partea acestora dânsul nu putea avea nici un sprijin, nici o simplă compătimire, atunci vom pricepe, câtă dragoste avea pentru țară și neamul lui, dacă în asemenea condițiuri a desfășurat o muncă atât de rodnică.

După cum se știe, Ion Halippa, transferat cu serviciul într'o gubernie din Rusia, nu s'a mai putut întoarce la vatra părintească, fiind silit să-și petreacă restul vieții în cumplită mizerie, printre străini. E cea mai crudă nedreptate, căreia a

putut fi supus un cinstit român și conștiincios muncitor pe ogorul culturii [1]).

In astfel de condițiuni și cu asemenea încercări sufletești ne făceam noi studiile în seminar. Și anii se scurgeau iute.

La începutul anului al șaselea, prin Octombrie, într'o dimineață, Afanasie Nichiforovici, ajutorul de inspector, îmi spuse că eu sunt chemat la rector pentru ora 12.

Cuvintele acestea m'au surprins. Nedumeream, care putea să fie cauza. Audiențe la rector elevii aveau numai în cazuri cu totul excepționale, și eu personal nu vedeam nici un motiv pentru așa ceva.

Cu multă nerăbdare am petrecut cele cinci ore de lecții, și m'am dus la locuința rectorului.

— „Uite de ce te-am chemat" — a 'nceput rectorul într'un ton liniștit, dar foarte serios, după ce mi-a dat binecuvântarea. — „Spune-mi, ce ai de gând să faci după terminarea seminarului. Vreai să continui studiile sau nu?"

— Vreau să continui învățătura, la academia din Moscova — m'am grăbit eu să răspund.

— „Nu știu, unde vor fi desemnați elevii dela noi, — poate la academia din Moscova, da' poate la acea din Petersburg sau la academia din Kiev, — nu știu. Eu vreau numai să-ți spun, că dacă hotărăști, după absolvirea seminarului, să te duci la academia spirituală, atunci noi te vom desemna ca bursier. Știi însă că la academie există concurs. Deci trebue să te pregătești din vreme. In caz când vei fi chemat la academia din Kiev, acolo profesor de dogmatică e preasfințitul Silvestru, rectorul academiei, autorul unei noui „Teologii dogmatice" [2]). Deci va trebui să înveți bine teologia dogmatică. Dacă te vei duce la academia din Petersburg, acolo sunt cunoscuții profesori Nic. Gulbocovshi și V. Bolotov, mari specialiști, primul în sf. Scriptură, ultimul în istoria bisericească. Așa că trebue să te pregătești bine la aceste obiecte. Dacă însă vei pleca la Moscova, acolo — cum se știe — se lucrează mult la obiectele filosofice, deci la examen vei fi întrebat mai serios la aceste obiecte, prin urmare de ele trebue să te ocupi acuma mai mult. Dar aceasta se va vedea curând. Așa că lucrează stăruitor ca să fii gata și să nu te faci de rușine D-ta, iar cu d-ta și noi [3]).

1) Aceste rânduri erau deja scrise, când ne-a venit știrea că Ion Halippa a fost omorît de bolșevici.

2) Lucrare în cinci volume, în care la expunerea dogmelor creștinești pentru prima oară, mi se pare, a fost aplicată metoda istorică, o mare deosebire de lucrarea învechită a mitrop. Macarie Bulgarov.

3) In caz când seminariștii trimiși la academie nu reușeau la examenul de admitede, membrii direcțiunii seminarului erau obligați,

Cu aceasta audiența mea s'a terminat.

Scurta convorbire cu rectorul m'a impresionat foarte mult și, mărturisesc, m'a bucurat.

In ultimele clase mulți dintre noi elevii începusem să ne gândim la soarta noastră după părăsirea seminarului, la continuarea studiilor, la universitate. Eu căpătasem un interes mai mare pentru obiectele filosofice, și 'n condițiunile vieții mele de solitar ajunsesem la ideea, cum că aceste obiecte se studiază mai cu mult succes la academia dela Moscova. De aceea la întrebarea rectorului, unde aș vrea să continui studiile, am răspuns fără șovăire că la academia din Moscova.

Propunerea rectorului, cum am spus, mi-a făcut și bucurie.

Mai întâiu a fost o mare satisfacție pentru mine, întrucât acea propunere era o recunoaștere a succeselor mele în școală. Pe urmă cu aceasta eu căpătam o soluție gata în chestia continuării studiilor: de acuma nu mai aveam nevoie să-mi bat capul, încotro să plec, la academie sau la universitate, și la care anume. In sfârșit în propunerea rectorului aflam o rezolvare favorabilă și a marei probleme bănești: universitatea cerea mulți bani — acolo bursa putea fi obținută ceva mai târziu și, mi se pare, nu era tocmai suficientă, — pe când a pleca bursier la academie însemna a fi scutit de orice grijă materială, ceeace avea mare însemnătate pentru mine, de oarece părinții mei nu erau în stare să mă întreție la universitate, iar eu, trăind toată vremea subt aripa părintească, nici nu pricepeam, cum poți trăi fără să ai o stare materială asigurată.

Aceste considerațiuni, în împrejurările mele de atunci, m'au făcut să uit de faptul, că interesele mele intelectuale cereau alte condițiuni, și gândirea mea cu cerințele ei, căuta muncă liberă, supusă numai legilor rațiunii. De altfel trebue să recunosc, că pe atunci eu încă nu aveam idei precise și clare în ceeace privește munca gândirii în genere, precum și condițiunile de muncă intelectuală la școalele superioare din Rusia în acei ani.

Hotărîrea direcțiunii seminarului de a mă trimite bursier la academie îmi creia o situație avantajoasă în clasă.

Odată ce soarta mea era deja lămurită în acest sens, eu nu mai eram aproape de loc interogat de către profesori. Când mi se 'ntâmpla să nu știu tocmai bine lecția, aceasta nu-mi era socotit ca o vină gravă; se presupunea că eu sunt

din propriile mijloace, să restitue toate cheltuelile de drum precum și de întreținere în cursul acelui examen.

ocupat cu pregătirea pentru academie. Și 'n orice caz nu eram nici odată notat cu note mici: aceasta ar fi fost o contrazicere cu votul deja dat mie prin desemnarea să plec la academie. De altfel nici eu nu uitam că noblesse oblige și stăruiam cu atitudinea mea față de studiile curente, să nu prea jenez pe profesorii mei.

In Decembrie (1895) printre elevi s'a răspândit știrea că profesorul Stadnițchi părăsește seminarul nostru, că lui i s'a oferit de către Comitetul școlar al Sinodului postul de inspector (subdirector) la seminarul din Novgorod, cu condițiunea ca în prealabil să se călugărească la lavra „Alexandru Nevschi" din Peterburg. Știrea s'a adeverit curând prin faptul, că el nu mai venia la lecții, chiar dacă se afla la seminar.

Intr'o zi el avea ora întâia în clasa noastră (a VI-a). Dânsul a venit la seminar, în clasă însă nu s'a arătat, da' m'a chemat pe mine la cancelarie.

— „Pleci la academie" — a 'nceput el. — „Iți doresc succes! Să muncești cât îți vor îngădui puterile.... Vreau însă să-ți dau un sfat: Să nu te duci la academia din Moscova: acolo printre studenți e foarte răspândită beția... Nu te-aș sfătui să te duci nici la acea din Petersburg: acolo studenții devin mai carieriști. La Cazan e prea departe. Cel mai bun lucru să te duci la Chiev. La academia din Kiev sunt vii tradițiile sf. părinți, vieața studenților e mai simplă, mai pătrunsă de spiritul bisericesc. Acolo vei putea lucra în pace și cu succes. Dar ferească-te Dumnezeu să te călugărești!... Nu cumva să faci această mare greșală, greșală de neiertat!"....

— „Nu tocmai vă 'nțeleg, Avxentie Iurievici", — i-am răspuns eu. — „Mă preveniți cu atâta hotărîre despre călugărie, pe când Dv. părăsiți școala noastră anume pentru ca să vă călugăriți?!"

— „Asta e altceva — m'a 'ntrerupt dânsul — „Eu deja sunt în ani, eu de-acuma am trăit, știu ce e vieața, da' d-ta esti încă tânăr... Inc'odată 'ți spun, în nici un caz să nu faci acest pas"...

Am rămas nedumerit și 'n nedumerire mi-am luat rămas bun.

Peste câteva luni s'a lămurit că eu sunt chemat la academia din Kiev.

In cursul anului n'am făcut prea mult pentru academie: tot îmi părea că înainte am încă multă vreme. La sfârșitul anului însă am luat dela biblioteca fundamentală o movilă de cărți, după alegerea mea proprie, nefiind ajutat de nimeni, crezând că voiu face mare ispravă până' la August, când urma să se țină examenul de admitere.

In vacanța de vară am plecat pentru câteva săptămâni

la un coleg al meu într'un sat pe malul Prutului, în județul Hotin. Acolo m'am folosit de legea, care permitea locuitorilor de lângă graniță s'o treacă pentru două-trei zile, fără pașaport, cu 'n simplu permis dela „pristav" (sub prefect), și cu v'o doi colegi am plecat la Cernăuți. Atunci pentru prima oară am trecut și eu granița.

La Cernăuți am vizitat măreața clădire a mitropoliei, am făcut cunoștință cu câțiva studenți români bucovineni. Ne-am întors îndărăt a doua zi.

C'o săptămână înainte de plecare spre Kiev, mi-am luat rămas bun dela seminar, dela profesori, pe care i-am putut vedea. „Economul" (intendentul) seminarului mi-a achitat banii cuveniți după regulele de atunci. Trenul până la Kiev costa vr'o 5—6 ruble. Eu însă am primit aproximativ vr'o 37 ruble și vr'o 65 copeice. In această sumă intra costul echipamentului întreg, care în regulamentul școlar era arătat în toate amănuntele până la albituri și bretele, și costul drumului, socotind, pe km., o călătorie în trăsura cu doi cai (!), — o lege arhaică, care data din acele vremuri, când în Rusia căi ferate încă nu existau. Așa se socotea deplasarea tuturor funcționarilor statului — pe km. și cu cai, doi, trei, patru sau mai mulți, potrivit cu gradul dregătorului. Bine înțeles, nimeni nu protesta contra acestei ciudate legi, căci tuturora le convenea.

In cercul patriarhal de prieteni și cunoscuți mai apropiați ai părinților mei, pentru care o călătorie dintr'un județ în altul constituia o ispravă de seamă, care cerea o pregătire de multe zile, în acest cerc plecarea mea la Kiev era un eveniment însemnat. Era al doilea caz pentru ai noștri, când un tânăr, în interese de studii, urma să se ducă atât de departe (!). Primul caz avusese loc în 1890, când tot la Kiev a fost trimis de către seminarul din Chișinău Alexandru Niță, un tânăr român talentat, fiul preotului din Peresecina.

Așa privind lucrurile, părinții mei au hotărît să sărbătorească ziua plecării mele. Trenul spre Kiev pleca dimineața pe la ora opt și ceva. In ajunul plecării au fost invitați la noi mai mulți oaspeți, care au petrecut toată noaptea. A doua zi dis de dimineață toți s'au adunat la biserică, unde a fost oficiat un te-deum.

Până la gară dela noi de acasă erau vr'o doi km. mulți au mers pe jos pân'acolo, ca să mă petreacă. Ultimele momente au trecut iute. Trenul s'a pornit, lăsând pe peron pe toți prietenii, toate rudele mele.

Am rămas în vagon cu' un singur cunoscut — coleg al meu de școală, care pleca și el la academie ca „voluntar".

Prima oară părăseam casa părintească pentru un timp

îndelungat. Nu mi dădeam seama bine de rostul acestui moment în vieața mea. Aveam în suflet o stare complicată, confuză: era o jenă dureroasă amestecată cu o bucurie nedeslușită. Simțeam un fel de durere ce privea legăturile mele sufletești cu locurile natale, cu casa părintească, cu dragostea dintre mine și ai mei, — legături, care începeau parcă să se rupă. Simțeam însă și o bucurie neclară, sfioasă, ce mi-o producea gândul la acel necunoscut viitor, spre care mă ducea trenul. Mărturisesc că în acei ani de tinerețe simțul acesta de bucurie, îmbinată cu niște speranțe nedefinite și cu visuri vagi, covârșa în sufletul meu.

Pân' la Kiev dela Chișinău erau mi se pare 600 și ceva de km. Trenul făcea aproximativ 24 ore.

A doua zi, dimineața, ne apropiam de Kiev. M'am uitat peste geam. In depărtare, la lumina soarelui, străduciau clopotnițele aurite de pe culmile sfântului oraș. In lungul liniei de cale ferată, pe o parte și pe alta, pe cărări de sute de ani bătătorite, un șir de drumeți-pelerini, cu legături la spate, cu toiege în mâini, descoperiți, se 'ndrepta spre larva „Pecersc" pentru a se închina sf. moaște.

Am sosit.

Un simplu birjar ne-a adus, pe mine și pe colegul meu, la academie — școala pururea pomenitului mitropolit moldoveam Petre Movilă.

NICOLAE POPOVSCHI

(Va urma)

Bătrâna domnişoară

Pe ochii tăi, se odihnește-acum,
A cerului cicoare, prinsă iar,
In cregile din mărul solitar,
Ce stă și azi de strajă lângă drum.

Ce dor strein, te curmă, domnișoară,
Și în vâltoarea-i, vrea ca să te prindă ?
O, geamul tău de nu ți-ar fi și-oglindă,
Ar fi altfel, această primăvară !...

Dar anii tăi — toți au trecut la fel ; —
Zadarnic te-au înconjurat, oricând...
De ce n'ai vrut odată, — surâzând —
Să te agăți de timp cu mâni de-oțel ?

Că primăverii, n'ar surâde-acum,
Acest schelet cu viață din fereastră, —
O floare ofilită crud în ghlastră,
Alăturea de-un măr de lângă drum !...

B. FRUNTE

Academicianul Ştefan Gonata

Academicianul Ştefan Gonata [1]) era fec'orul căminarului Constant.n Gonata [2]), de origine românească, născut la Zernea, în Macedonia. Dimitrie Gonata, tatăl lui Constant.n, a murit pe când băiatul avea doisprezece ani. Intreaga sa familie a suferit de pe urma unui măcel sălbatec al Turcilor, bă.atul reuşind să pr.begească singur, la un moş al său, la Bucureşti. El mai avea un frate, doctor la Viena. Moşul lui Gonata conducea o mânăstire, în care a şi început băiatul învăţătura, continuând-o mai târziu la Iaşi. I se zicea aici: „Colos de Rodos". Tânăr, Constant n a ajuns omul de încredere al boierului Bal'ş, care i-a obţinut rangul de căminar şi mijloace pentru a-şi rotunji o moşioară la Trifăneştii din Basarabia. Căminarul Gonata s'a căsător.t cu fata vameşului Iancu Gustea, Ecaterina, a cărei mamă era Anastasia Ticău din Iaşi, unde o mahala poartă şi astăzi acest nume, moştenindu-l dela nişte răzeşi din Sărăţeni, din care Ştefan Ticău era „scriitorul" letop.seţului lui Nestor Ureche [3]).

Ştefan Gonata s'a născut la 1 Februarie 1838. La vârstă de şase ani, el pierdu pe trei fraţi ai săi, iar puţin după aceasta, şi pe mama sa. Tatăl său a lăsat însă gospodăria în părăsire şi s'a ocupat exclusiv de creşterea îngrijită a copilului. O atenţie deosebită s'a dat lecturii clasice, încât la vârsta de 15 ani băiatul a şi citit, de pildă, pe Voltaire. Preocupările acestea au surmenat forţele tânărului, care a suferit câtva timp o boală. Era elev la liceul Regional din Chişinău, absolvit la 1856. Ştefan nu se opri aici cu studiile sale, şi-l vedem intrând la colegiul „Richelieu" din Odessa, pe

---

1) Prima biografie a lui Ştefan Gonata am publicat-o în Decembrie 1933, în revista *Din trecutul nostru*, după arhiva fiicei sale, Ecaterina Prisăcar-Crăciunescu (Zberoaia).

2) Dosarul familiei Gonata, Nr. 266, 1833, 94 file. Arhivele Statului din Chişinău. *Notiţele genealogice* de Pavel Gore (la autor).

3) G. Ghibănescu, *Surete şi Izvoade*, Iaşi, 1912, VII, p. CLVI.

care-l urmează până la cursul III [4]. Instrucția o termină la Paris, cercetând filosofia și viticultura. El este unul dintr'acei moșieri, care au aclimatizat vița de vie franceză în Basarabia, la moșia sa, Zberoaia, de vreo 400 ha., pe malul Prutului. încât vinurile sale au ajuns vestite departe de hotarele Moldovei.

Tânăr, Gonata a început serviciul pe lângă mareșalatul nobilimii, punându-și mai apoi și el candidatura la alegeri: între anii 1863—65 a fost deputat pentru distribuirea sarcinilor rurale, între anii 1866—1869 deputat al nobilimii ținuturilor Cetatea-Albă și Tighina, apoi — până la 1872 — al ținuturilor Chișinău și Orhei. Intre timp a fost și mijlocitor de pace și judecător de pace onorar al județului Chișinău.

Om iubitor de slove scrise, moșier de o cultură înaltă, Ștefan Gonata căuta să servească înainte de toate țărănimea. De aceea, conacul său era un punct experimental agronomic, un spital, muzeu și bibliotecă. El colabora la mai multe reviste agricole, mai cu seamă la *Revista Departamentului de Agricultură*, din Petersburg. Informațiile sale le foloseau cercurile științifice românești, ca și cele din Rusia și Apusul Europei. Moșierul din Zberoaia a încercat să aclimatizeze aici și vița de vie americană, iar cunoștințele sale le-a folosit mult la combaterea Phylloxerei.

Din copilărie, Gonata era legat printr'o prietenie sinceră cu cenaclul moldovenesc al fraților Pavel și Petre G. Leonard. De altfel, el s'a căsătorit cu sora lor, Elisabeta. La colegiu, era apropiat de Alexandru Ecsarhu, Aristide Casso, Nicolae A. Donici și alți tineri moldoveni. El menținea o corespondență vie cu Mihail Kogălniceanu și alți cărturari români. Când bătrânul Costache Stamati s'a retras din Societatea literară română, viitoarea Academie Română, locul său, la 2 Iunie 1867, l-a ocupat Gonata, abia ajuns la vârsta de 29 ani. Neputând participa în mod efectiv, ca și ceilalți basarabeni, la lucrările Academiei, la 22 Septembrie 1870 el a fost proclamat academician onorar.

O boală grea îl reținea însă departe de societate. Se stingea încet, dispărând din rândurile celor vii cu mult înainte de deces, ce a urmat la 18 Septembrie 1896 [5]. In timpul acestei boli ar fi ars și unele scrieri ale sale, arhiva moșiei fiind distrusă la 1917.

---

4) N. Lașcov, *A 75-a aniversare a liceului I de băeți*, Chișinău, 1908. Amintirile lui G. S. Gore part. II, p. 200.

5) G. S. Gore, *op. cit.*: 16 Septembrie.

Ștefan Gonata a lăsat un fiu, Gheorghe (1869—1928), licențiat al facultății de drept din Moscova, un fruntaș intelectual căruia îi plăcea mult să tragă ițele conducerii Basarabiei de odinioară. Am cunoscut pe bătrâna fiică a academicianului, Ecaterina Prisăcar-Crăciunescu, văduva unui doctor, pierit în bătălia dela Țusima, în războiul cu Japonezii. La Zberoaia, la 27 Iulie 1927, în condiții foarte ciudate, și-au găsit un sfârșit tragic, otrăvindu-se, câțiva reprezentanți ai acestei familii.

G. BEZVICONI

Poem pentru cerbul de sidef

Dintr'un salon

In funduri de pădure, cu colțuroase stânci,
Sub fagii ce se 'nchină cu freamătul de strune,
Te-ai înfrățit cu frunza-amvonul să răsune —
Departe, hât departe, prin văile adânci...

Prin luminișuri mersu-ți apare tremurat
Și iarba se apleacă — mătase argintie —
Și melci-s de lumină... Poteca reînvie
Cu toată 'nmiresmarea de codru fermecat...

Chemarea ta e basmul cu zâne și haiduci
Când luna 'și urcă veacul pe drumul pribegiei;
Din bolta înflorită — covor al veșniciei —
Tot farmecul de stele în suflet ni-l aduci...

Ne-aduci pădurea verde, cu trunchiuri de mărgean
Cu scorburi în surdină și cuiburi de topaze...
Și printre ramuri, gâze și smeură și raze
Ești cel mai mare 'n lume și mândru castelan.

ALFRED TIBEREANU

Răsfoind memoria

Venise 1917.

Colosul a început să se sdruncine ; conglomeratul de națiuni, clase, bresle, nu putea să rămâie uniform, cum căutau să l menție în cursul secolului al XIX-lea conducătorii statului rus.

Revoluția din 1917 a dat imbold puternic aspirațiunilor naționale ale popoarelor subjugate și adunate cu silă într'un imperiu, unde omogenitatea lipsea, și poporul conducător nu era decât 25% din întreaga populație.

Eram la Kiev, răsboiul m'a prins acolo și la începutul revoluției nu eram hotărît ce să fac mai departe.

Studiile terminate îmi deschideau drumul în viață și trebuia să-mi aleg și cariera și locul activității.

Revoluția a răsturnat totul ; răsboiul încurcase planurile multora, iar revoluția a schimbat și amestecat toate gândurile, toate năzuințele.

In Ianuarie și Februarie anul 1917 Kievul — „mama orașelor rusești" —, în Martie — capitala Ucrainei, centrul aspirațiunilor ucrainenilor din Rusia și Austria.

Galben și albastru peste tot, limba ucraineană tot mai des auzită pretutindeni ; firme, jurnale, în unele instituții se introduce obligator corespondența în limba ucraineană.

Ne vin știri și din Basarabia : Halippa, Pelivan, Ciugureanu, organizează pe Moldovenii dintre Prut și Nistru ; mă întâlnesc cu moldovenii aflați la Kiev — Dumitrașcu, Bogos, Cazacliu — „ce facem ?".

Am aflat că în Darnița peste Nipru se află prizonieri români ardeleni și bucovineni organizați în corpul voluntarilor.

Sigur dorim să-i vedem.

De Paști mai mulți dintre noi plecăm în lagărul lor din Darnița.

Ne primesc călduros, fixăm întrevederi ; aflăm de mișcarea din Basarabia ; idei separatiste nu ne înspăimântă.

Ardelenii și Bucovinenii vorbesc de Bucovina și Transilvania românești.

Primim ceva cărți, jurnale.

Ceva mai târziu corpul ofițeresc se mută în oraș pe strada Funduklei, ne vedem mai des; colonelul Pietraru, Gh. Popp, E. Isopescu, Ispravnic, ne îndeamnă ca să ne organizăm chiar în Kiev; nouă ne vine greu; n'avem experiență, totul trebue să luăm dela început; trebue să ne educăm pe noi înșine, și pe urmă să trecem la organizare.

Ardelenii, Bucovinenii, au urmat școala românească, cunosc literatura, istoria; la desele întâlniri citesc, ne explică multe din viața Regatului românesc, ne evocă pe Alexandri, Eminescu, Coșbuc, Iorga.

„Pământul românesc este ciuntit; Românii sunt subjugați".

„Acum ori niciodată croește-ți altă soartă"...

Iată motivul zilnicelor convorbiri.

„Basarabia a fost ruptă din trupul țărei românești; Basarabenii, Moldovenii dintre Prut și Nistru, sunt Români ca și cei dintre Prut și Tisa!".

Răspunsuri clare și pe temeiuri tari.

„Români sunt și între Nistru și Bug; în Ucraina sunt sute de mii de Români — să nu-i uitați!...".

Semințele cădeau, prindeau, și ce ne lipsea a fost complectat foarte curând; dela mica organizație studențească am hotărît să trecem la organizația cetățenească.

Am organizat societatea „Deșteptarea", în care au intrat Români basarabeni, transnistrieni și câțiva ardeleni și bucovineni.

Scopul a fost dublu: alipirea Basarabiei la România și organizarea Românilor transnistrieni.

In luna August și Septembrie 1917 Românii ce locuiau în Kiev discutau liber chestiunea alipirii Basarabiei la România și cum se va vedea mai jos, întreprindeau ceva în această direcție.

Cercurile ucrainene din Kiev, cercuri separatiste conduse de M. Grușevski și Vinicenco nu împiedicau și nu combăteau năzuințele Românilor basarabeni.

Basarabia, despărțită de Rusia prin Ucraina, nu interesa la început pe conducătorii statului ucrainean și actele prin care Basarabia s'a declarat autonomă, iar pe urmă transformarea în Republică moldovenească independentă, nu provoca din partea lor vre-o opunere.

In mijlocul Ucrainenilor erau lupte între autonomiști și separatiști.

O parte din Ucraineni, influențați de Ruși, țineau cu ori-

ce preț să mențină unirea cu Rusia și susțineau teza că este în interesul Ucrainei să facă parte din Republica Federativă Rusă.

Separatiștii, influențați de Ucrainenii din Galiția, mai bine organizați și cu mai multă experiență, dobândită prin luptele politice în Imperiul Habsburgic — erau mai tari și reușesc să învingă, să aibă prioritate în guvern și chiar în Parlamentul ucrainean — Rada centrală.

Noi întrețineam mai mult relații cu grupul al doilea, adică al separatiștilor, și eu personal în discuțiunile ce am avut cu mai mulți oameni politici, pledam chestiunea unirei Basarabiei, Ardealului cu România.

Al doilea scop a fost organizarea Românilor transnistrien în vederea autonomiei naționale, dar mai departe — Doamne ajută !...

Știrile din Odessa, Tiraspol, ajungeau și până la noi, cu toate că lucram separat de organizațiile sudice ale Românilor tansnistrieni.

Ucrainenii în 1917, fiind sub influența aliaților de atunci — a Francezilor și Englezilor, au declarat autonomia minorităților — dând reprezentativă în guvern și în parlament minorităților ruse și evreești.

Aceasta ne-a împins spre grabnică constituire și organizare

Am constituit societatea „Deșteptarea" și am pus-o sub conducerea unui comitet de sub președinția lui Ion Precu, magistrat din Kiev. Au făcut parte din comitet : Avocat N. Litnschi, vice președinte, I. Dumitrașcu, secretar general, iar membri : d-l N. Siminel, Vl. Cazacliu, D. Bogoș, Dr. Mihailovici, Gh. Popp, Em. Isopescu, Fil. Doboș și Sever Bocu. Compunerea comitetului varia, au mai cooptat, dar nucleul era cel de mai sus.

Pentru a ține contact permanent cu Basarabia au delegat în Sfatul Țării pe d-nii D. Bogos și Vl. Cazacliu, care au fost cooptați, deci noi am fost acolo reprezentați și erau în permanentă legătură cu conducătorii vieții naționale din Basarabia.

Prin aceasta ne-am confirmat ca parte integrantă din mișcarea națională pentru alipirea Basarabiei, și reprezentantanții noștri D. Bogos și Vl. Cazacliu, cu cinste au purtat numele reprezentanților „Deșteptărei", hotărîți, fără șovăire în toate actele, până la ultimul act solemn de unire.

Pe de altă parte eram în permanentă legătură cu Generalul Coandă, reprezentantul guvernului român în Ucraina și am putut lucra deschis pentru unire, nefiind terorizați de

bandele bolșevice ce operau în Basarabia și împiedicau realizarea mai grabnică a unirei.

Spre a ne pronunța ca minoritate existentă, am delegat pe d-l I. Dumitrașcu la Rada centrală — Parlamentul ucrainean, în care d-sa a fost cooptat ca reprezentantul Românilor transnistrieni.

Iar pe subsemnatul l-au delegat pe lângă Ministerul de Externe ucrainean pentru apărarea intereselor naționale ale Românilor transnistrieni, urmând ca în viitor să facă un minister la fel ca cel al Rușilor și al Evreilor.

Aci noi am întâmpinat greutăți ; la intervențiile întreprinse, guvernul ucrainean sub diferite pretexte ne refuza organizarea acestui minister ; am reușit să obținem promisiunea oficială că-l vom obține după ce vom dovedi cu date statistice că avem peste 100.000 Români în Ucraina, și atunci vom trimite și un număr respectiv de reprezentanți în Rada Centrală, etc., adică vom putea organiza minoritatea română.

Din datele statistice ce le-am avut, Români în Ucraina erau mai mulți de 100.000 și am procedat la adunarea datelor statistice și a proceselor verbale cu semnături.

Mai mulți tineri, printre care erau și transnistrieni și basarabeni au fost expediați, dar din cauza evenimentelor politice ce se succedau în Ucraina, n'au putut duce la sfârșit această operă.

In aceste operații ne ajută mult generalul Coandă, care mă introduse în cercurile dela președenția Consiliului de Miniștri și Ministerul de Externe și totdeauna ne dădea sprijinul său.

D-l I. Precu, care era indicat pentru viitorul Minister al Românilor transnistrieni, avea multe legături și cunoștințe în diferitele cercuri din Kiev ; împreună căutam ca în mod neoficial să organizăm o instituție, la fel ca și Rușii, dar și ei din cauza evenimentelor în curs, erau mai mult o ficție și activitatea lor ca și a mea se reducea la chestiuni mici, referitoare la stabilirea identității, garanțiilor morale, permiselor de călătorie, etc...

Planurile se elaborau în ședințele comitetului ce se țineau la soc. „Deșteptarea" din str. Luterană.

Toate hotărîrile erau luate în unanimitate ; niciodată, în nici o chestiune n'am avut divirgență ; călăuziți de o idee națională am fost uniți prin excelență ; nu era loc ambițiilor personale. Demnitățile și delegațiile se discutau și se dădeau de comun acord.

Eram disciplinați și aceasta se datora faptului că am fost încadrați în corpul voluntarilor ardeleni și bucovineni, iar

colonelul Pietraru, comandantul corpului, ne era și nouă un conducător militar.

Am trăit câteva momente înălțătoare.

De Crăciun, cu toate că situația la Kiev era turbure — erau lupte între Rada și bolșevici, Kievul era aproape asediat, noi ne adunam regulat și am hotărît ca în ziua de 26 Decembrie să ne întâlnim cu toții la o agapă.

Intr'o sală mare din strada Funduklei ne-am adunat majoritatea membrilor „Deșteptărei", ofițerii corpului de voluntari, reprezentanții legiunei Cehoslovacă, Poloneză, reprezentanții Guvernului Român și armatei române.

Eram peste o sută de inși și într'adevăr putem spune că eram un singur gând, o singură aspirație.

„Trăiască Regele" și „Deșteaptă-te Române" erau imnurile tuturor, iar toastul ce am ridicat pentru familia regală, era închinarea unor supuși români, cu toate că supuși de fapt și jure erau 3—4 — restul viitori — prin unirea viitoare.

Discursurile și toasturile se țineau lanț, iar tema era aceeași — unirea viitoare și România Mare — gândul tuturor era în jurul acestei Românii.

„Și va veni vremea când pe buzele tinerilor va fi din nou zâmbet și pe pământul sfânt al României Mari va porni hora unirei"...

Și deocamdată și tineri și bătrâni au pornit cu toții în hora unirei, în marea sală din strada Fundukliei din orașul Kiev.

Am fost toți însuflețiți de aceleași idei și atunci noi toți prezenți ne-am legat, iar în timpul pribegiei din 1940, am verificat că toți au rămas neschimbați în acelaș gând și crez — în România Mare a tuturor Românilor.

In Ucraina situația devenea din zi în zi mai turbure: certurile din sânul guvernului ucrainean au dus la desnodământul fatal — la organizarea de bande care în parte s'au unit cu bolșevicii din republica sovietică și amenințau Kievul.

Din Basarabia veneau vești alarmante; fosta armată rusă, descompusă de comisarii lui Kerenski, se retrăgea spre Rusia, sau mai bine zis, fugea spre sate și orașe, ca să nu întârzie la împărțirea bogățiilor expropriate de Sovietul Deputaților țărani și soldați.

Basarabia, devenind drumul trecerei acestor fugari, era în primejdie, și pentru noi, cei care am trăit dela începutul revoluției în orașul cel mai expus poftelor diferiților bandiți ca Grigoriev, Anghel, Katovski, etc., era clar că Basarabia în orice moment poate fi prădată și pustiită.

In ședință restrânsă am hotărît să cerem pentru Basarabia ocrotirea armatei române și în acest scop la sfârșitul

lunei Decembrie 1917 sau în primele zile ale lunei Ianuarie 1918 am trimis în numele „Deșteptărei“ și a Românilor din Ucraina 2 telegrame: una către Majestatea Sa Regele Ferdinand I și alta către Președintele Consiliului de Miniștri, în care am expus situația din Basarabia și am cerut ca armata română să ocupe imediat Basarabia, pentru salvarea vieții și avutului populației moldovenești dintre Prut și Nistru.

Peste foarte scurt timp sovieticii au ocupat Kievul — la începutul anului 1918 — și activitatea noastră a încetat, guvernul ucrainean a fugit, delegația mea dela externe a încetat în mod automat, și în timpul ocupației sovietice ne întâlneam foarte rar; din când în când veneau pe la mine d-l Isopescu, Dumitrașcu și mai mult ne preocupam de chestiuni personale.

Chiar la început în ziarul „Kievscaia Mîsli“ a apărut o notiță, că în Kiev a existat o societate de Români basarabeni separatiști, care au lucrat pentru dezlipirea Basarabiei dela Rusia și crearea „vendeei“ noui, spre a nimici succesele revoluției.

Din cauza haosului ce domnea în rândurile bolșevicilor nu s'a dat vre-un curs acestei note, dar ca precauțiune am distrus mare parte din arhivă și ne-am pus în gardă.

Ca urmare a păcei dela Brest Litovsk, între soviete și Germania, Ucraina a fost ocupată de trupele austro-germane, bolșevicii au fugit și s'a început din nou organizarea statului ucrainean.

Din nou m'am prezentat la Ministerul de Externe, din nou am început pregătirile pentru organizarea minorității românești din Ucraina.

Era mai greu; Basarabia se unise cu România, deci activitatea noastră putea să fie considerată ca separatistă; ideia autonomiei, pe care o exploatam lesne în legătură cu autonomia Basarabiei, ducea la confuzie cu separatism, mai ales că în mai multe cazuri în regiunile dintre Nistru și Bug s'au ridicat voci pentru alipirea la Basarabia, deci la România cu care Basarabia era pe atunci unită.

La Ministerul de Externe mi s'a atras atenția de câteva ori asupra acestui fapt și la obiecțiunile mele că Rușii, Evreii și Polonezii se bucură de autonomie, mi se spunea că suscitații n'au nici un fel de aspirații separatiste, că Rușii și Polonezii sunt numai anti-comuniști și sunt răspândiți prin orașe, iar Românii ocupă teritorii determinate și după ce se vor organiza pentru viața culturală, așa cum pretindeam noi, vor putea să provoace acte politice și să ajungă la desmembrarea Ucrainei.

Pe tema aceasta am discutat și în mai multe rânduri cu

generalul Coandă, care se afla la Kiev și care îmi dădea dese sfaturi ; eram prea tânăr, de vre-o 26—27 ani, îmi lipsea abilitatea și experiența.

Și totuși la începutul discuțiunilor la Ministerul de Externe și Interne urmau cursul amical, aveam și câțiva prieteni dela slujbă — Ministerul Aprovizionărei — unde eram inspectorul fabricilor de zahăr ; în această instituție majoritatea funcționarilor superiori erau ucraineni naționaliști, ca Cernâș, Stasiuc, poetul Olesi-Candâba, M. Vilșanschi, Galevici.

Eram cu ei toți în relații bune și mă susțineau înaintea celor dela Externe.

In Aprilie 1918 venise la putere Hatmanul P. Scoropadschi și cu dânsul câțiva ruso fili — prinț Dolgoruki, Iurie Kistiakovski, Koc ubei și alții.

Mergea mai greu ; nici unirea Basarabiei cu România n'a fost văzută de ei cu ochi buni, dar „să mai cultivi o sută de mii de străini și să-i bați la cap că sunt Români", mi-a spus Iurie Kistiakovski într'o audiență după instalarea lui la Interne.

De Paști în 1918 am plecat împreună cu Ing. Dumitrașcu la Iași ; acolo am stat de vorbă cu Vintilă Brătianu și cu C. Stere ; le-am povestit despre planurile și aspirațiile „Deșteptărei".

Mi s'au dat răspunsuri evasive ; — se vedea că și V. Brătianu și C. Stere erau preocupați de alte chestiuni mai vitale momentan pentru România și totodată chestia ridicată de mine a fost pentru ei și străină și nestudiată, cu toate că câțiva luptători transnistrieni prezentaseră doleanțele lor.

Ne-am întors la Kiev în luna Mai ; „Deșteptarea" și-a încetat activitatea, Transilvănenii și Bucovinenii au plecat ; mulți moldoveni basarabeni au plecat și ei în Basarabia.

Timpul trecea în răzvrătiri.

A venit Noembrie 1918 ; armata austro-germană s'a retras din Ucraina ; a venit scurta guvernare a lui Petliura.

Au venit și membrii dela „Rada Centrală", parlamentul ucrainean, disolvat în timpul hatmanului Scoropadski, dar Ucraina era în fierbere. Din nou bande peste bande, asediul Kievului, bombardament de 2 săptămâni, iar ca rezultat năvălirea a doua a sovietelor, ce a ținut dela începutul anului 1919 până în August 1919.

Am vrut să iau drumul spre Basarabia chiar dela început. Trebuia însă să plec în acelaș mod ca și peste 20 de ani — în 1940 — o mică valiză, tot ce puteam lua ; n'am făcut-o atunci, era gospodăria tânără, eram tânăr, lucrurile ce le-am dobândit îmi erau dragi și îmi era greu să mă despart

de ele ; speram că poate voiu reuși să salvez și să aduc la Chișinău măcar mare parte din ceeace am avut.

Și am fost amăgit.

In Octombrie 1919 totuși am plecat din Kiev la Chișinău, cu nevasta, copilul și două valize încărcate ușor ca să le pot duce eu personal — la hamali nu puteam spera.

Și peste 20 de ani, cu experiența avută, n'am așteptat și cu o valiză am plecat dela Tătărești spre București, despărțindu-mă de toate lucrurile fără a sta mult pe gânduri.

Așa în Octombrie 1919 un grup de Basarabeni am reușit să obținem dela Consulul Norvegiei, ce apăra interesele României, certificate de repatriere, am trecut jumătate de oraș pe drum spre gară, am lăsat neatinsă și curată locuința cu lucrurile așezate regulat, cu cărțile pe rafturi și ne-am despărțit de orașul unde am stat 10 ani — am plecat acasă.

Suntem tineri, vom reface totul, dar scăpăm de iad și vom fi acasă.

Drum lung — patru zile am făcut până la Odesa, unde am stat o săptămână în așteptarea trenului spre Tiraspol.

In drum am întâlnit mocani transilvăneni, ce veneau din Crimeea și plecau spre Transilvania eliberată.

La Tiraspol am stat 11 zile, în așteptarea comisiei ; zilnic ne duceam la malul Nistrului ; ne-am plictisit așteptând; am rugat pe călugării dela Mânăstirea depe malul basarabean al Nistrului ca să ne treacă — sigur fără rezultat și în fine la 8 Noembrie am trecut cu barca Nistrul dela Parcani spre Tighina.

Am ajuns acasă ! !

Am înșirat pe hârtie foile din cartea memoriei încă în luna Maiu 1941 sub imboldul fenomenului psihologic de care vorbisem în prefață.

Evenimentele din intervalul Iulie 1941 — Aprilie 1942, ne-au arătat cu prisosință că rândurile înșirate de mine au avut la bază adevărul național și istoric.

Basarabia a fost din veacuri românească, poporul ce-o locuește este neaoș românesc si nici o ocupație, cât de brutală, meschină, scurtă, lungă, n'a putut ucide elementele esențiale ale națiunei.

Victorioasa eliberare a Basarabiei de sub jugul pacostei roșii a fost primită de toți Românii din Basarabia ca mântuirea și s'a constatat că oblăduirea comunistă n'a schimbat nimic, ci mai mult a oțelit sufletele române ale Basarabenilor și poate suferințele au adăugat numai o brazdă pe frunțile lor.

Am trecut Nistrul și am găsit acolo Români mulți, în masse compacte, păstrând limba, datinile românești, în ciuda experimentelor roșii.

La ce ne gândeam în anii 1917—1919 când ticluiam autonomia Românilor transnistrieni, ascunzând în adâncul inimilor aspirațiile mai dârze — s'a îndeplinit.

In biserică, școală, instituții, se aud slovele românești primite cu bucurie de populația Transnistriei — fie atavism, fie vocația sângelui, dar Românii transnistrieni sunt Români și vor să fie Români și vor ca viața lor să fie legată de viața Statului Român.

Sângele ostașilor români a cimentat această legătură și nu o va sdrobi nici o putere !

Nedreptățile istorice, chiar susținute cu armele, întotdeauna cad în fața chemării sângelui și spiritului național.

N. I. LITINSCHI

In surghiun

Surghiunită dincolo de stele
Din capricul unor zei stângaci,
In galera 'nsingurării mele
Duc blestemul anilor posaci.

Resemnarea este doică bună ;
Sorb mereu din sânul ei steril
Câte-un strop amar de mătrăgună,
— Drojdia speranţelor de April.

Fantezia — sora mea mezină
A venit cu mine în surghiun,
Peste mări virgine de lumină
La hotarul Vremii de Ajun.

Iar visarea — slugă devotată
M'a'nsoţit pe ţărmul transastral,
Nava mea cu pânză 'ndoliată
A fost dusă'n spaţiu de Mistral.

Surghiunită dincolo de stele,
Am salvat, ca'n vechile poveşti
Visteria dorurilor mele
Imbrăcate'n zdrenţe împărăteşti.

Am ascuns o candelă albastră
Intr'un turn cu ziduri de tăceri ;
O păzeşte Pasărea-Maiastră
Şi un stol de lilieci — străjeri.

Noaptea cade în genunchi, cernită
Peste drumul care l-am parcurs ;
Doar o stea se stinge, obosită ;
Carul Mic dansează, — puiu de urs.

Depărtări, gătite 'n rochi de ceaţă,
Mă primesc şi'n veşnicul exil
Sufletul cuprins de-un val de ghiaţă
Plânge 'ncet credinţa-i de copil !

LOTIS DOLENGA

---

1) Din volumul „Flacări Albastre“ în curs de apariţie.

In Bugeacul meu înapoi

Plâng steluțele pe cer
Și cu ele plâng și eu,
Că mi-e vieața tristă, grea,
De când am plecat din stepă
Și-am lăsat sufletu 'n ea.

Vuesc apele pe prund
Și tumultul lor îl simt :
Este dorul de Bugeac,
Ce mă arde, mă frământă,
Căci mi-a fost atât de drag !

Tânguie vântu 'n ramuri
Stihuri de suspin și vaier
Eu mă sbucium gândurat
Pe meleaguri dure, aspre,
Ce puterea mi-au secat,

Râde soarele pe cer,
Râsul lui sunt semne bune ;
Port în suflet nădejdi noi,
Că'n curând am să mă 'ntorc
In Bugeacul meu 'napoi.

Și 'ntr'adevăr...

O noapte de beznă, cu stropuri de lacrimi, burniță de toamnă își frânge tristețea, în cisterna întunericului. Așteptam în sloată, într'o stație din suburbia Militari, autobuzul pentru București. Fac semn cu mâna carapacei luminate, care tocmai sosia.

Opri și mă suii înăuntru. La opaițul slab al becului electric, culcușit pe un colț moale de canapea, începui să deșir ghemul de gânduri și de dor pentru Buceag, încotro pornisem.

La Cotroceni schimb cu tramvaiul 14 și la liceul Lazăr

cu 12, care mă duce direct la Gara de Nord, unde coborâi. Simțeam și nu simțeam, la dogoarea sobei calde a inimei pentru Basarabia și Buceag, cum mă fișcăia în obraji boarea rece de picături de ploaie, izbite de vânt. In gară se cernea pe săli și peroane fâșii palide de lumină, camuflate. Trenul pentru Galați era deja format. Echipat cu trei geamantane și o boccea, umplut burduf cu bulendre, târâș-grăpiș, cu ele coadă după mine, urc într'un compartiment, unde, ticsit — sardea, ocup mai mult agățat în aer, un loc. Câteva minute și trenul pornește, scuturându-și cloacele cu călători.

Eram pironit pe o margine de fotoliu. In mersul reptilei metalice, hâța-hâța, hâța,hâța, mă așezai dabinelea mototol, spre o fereastră de-afară.

In cabină : gură, ceartă, haraiman de bâlciu — fără ciufuleală, dar eu „n'aude-n'avede" îmi lăsasem urechile și ochii pe perna moale a gândului și priviam și ascultam cum îmi târâe în timpane, greerii povestii mele din Bugeac. Dar nu știu cum, iazma „Iene" îmi flutură tulpanul cu danf în nasul meu, că pleoapele își lăsară chipengul somnului peste ochi. Un signal răgușit, de strigăt, mă trezi.

Locomotiva anunța intrarea în tunelul dela Barboși. Mă frec la ochi cu basmaua zorilor de toamnă, ce-și scuturau aurora în ferestrele vagonului. Câteva clipiri și șarpele de fier se linse curelușe pe gaura hrubei subterane : honca-honca, honca-honca, pe burlanul tunelului și, până să numeri bine 50, balaurul ieși la lumină.

Țarinile, sub lințoliul de diamante al promoroacei, sclipeau în dimineață. Se șterg umbre repezi : stâlpi de telegraf, dealuri gheboșate, lanuri de porumbiști coapte, țeste goale de miriște, cu căpițe de spice de grâu strânse *„Coc"* și, în zare apar Galații, cu biserici, grădini și case, sus, pe metereze de pământ, de piatră și de zid.

Matahala metalică își flutură sosirea ruginit, svârlind coșuri mari de fum peste lacul Brateș, să-l înăbușe, de necaz, că încă dormea sub plapoma de argint a apei.

Coborîm în stație și ieșim în spatele gărei, unde aștepta un autobuz C. F. R. pentru Basarabia. Pe dealurile de peste Prut, strălucea aprins — jar, soarele. Ne clipea bucuros cu ochii lui de aur și ne aștepta, sol, trimis de Providență, să ne întâmpine cu binecuvântarea divină, când vom păși peste Prut. Mi-am prins ochii liane, de razele lui calde și mângâioase și nu l-am slăbit din privire, până am ajuns la Prut.

Cutiuța autobuzului C. F. R. ne-a îndopat claie peste grămadă, în burta ei, și-a pornit cu noi, iureș, peste bariera liniei ferate, pe drumeagul de locuințe mărunte ale periferiei Galațului, apoi a târșit-o pe roate, pe muchia șoselei ce

leagă regatul vechiu al României cu Basarabia și, cât ai fuma o pipă, ne-a dus la Prut.

Prutul! râul milenar, îngemănat cu Nistrul și cu noi, în jalea și suferința neamului nostru. Atât, că durerile celui din urmă: Nistru, marea, prin punga Limanului, îi soarbe mai afund și mai repede undele lui frământate de durere, pe când Dunărea, abea întinde cu sgârcenie un crâmpei de crac Prutului când e sbuciumat și tulburat. De aceea apele undelor lui sunt tot pline de amar și jale.

Fiindcă, aici, este un post militar și polițienesc de trecere care trebuie să ne verifice identitatea, coborîi jos și până să-mi vină rândul, mă dusei să văd mai de aproape Prutul și să ascult ce-mi povestește el. Era liniștit. Soarele își juca pletele de aur pe linsul limpede al undelor lui și pe plușul verde al păpurișului ce-i îmblănea malurile. De pe tâmpla dealului de dincolo din Basarabia, satul moldovenesc: Giurgiulești își înalță pe turlă sf. cruce, în semn de strălucire și mărire dumnezeiască de parcă n'ar fi călcat pe acolo, hoardele păgâne bolșevice.

O! câtă minune! Simții că mi se umplu inima cu mir sfânt și, involuntar, mă descoperii, făcui de mai multe ori semnul crucii, cu lacrimile bucuriei înrourate în ochi și pe față, ca un copil pierdut și înstrăinat, care după un an de zile își regăsește pe mama, pe tatăl și pe frații și surorile lui. Simțeam, cum sufletul se ridică abur ușor din furca pieptului, ieșea afară și, porumbel sboară, se urcă tot mai sus, în sferele Dumnezeirii. Rămăsei cu ochii, agățați curmee, pe țuguiurile dealului Giurgiulești, care era îmbrăcat de sărbătoare, cu marame albe; cu velințe verzi: poienile de iarbă; cu cercei de aur și cu salbă de argint împrejurul sânului: Prutul.

In nesăturarea sufletului meu de obid refugiat, îmi oprii privirea pe panglica de mătase a apei, ce lega fruntea albiei râului, atât de frumos și senin. O umbră de neliniște cât de mică, nu tulbură măreața clipă de pace a undelor. Mă așezai jos turcește, pe nisipul moale al prundișului, îmi plecai urechea și inima către firul cursului apei și, în surdină auzeam și înțelegeam toată jalea și suferința ce-au îndurat frații noștri basarabeni, rămași acasă, dela bandele ateiste, sovietice: la câte chinuri satanice de iad au fost supuși prin beciurile Enchevedeului demonic al acestora și deportați în Siberia; despărțiți: soț de soție, copii de părinți și . . la câte jafuri criminale banditești s'au dedat puzderiile asiatice, care au lăsat plaiurile și holdele bogate ale Basarabiei, satele și orașele: arse cenușe și într'o sărăcie lucie.

După ce m'am cuminecat cu spovedania Prutului, l-am

sărutat undele catifelate ale oblajilor palizi ai apei, am înghițit câteva guri din grijania dospită cu sângele martirilor noștri eroi, m'am stropit pe față și pe creștetul capului cu aghiazma apei lui sfințite și întărit și ușurat în inimă, m'am reîntors la postul de trecere, unde tocmai eram strigat la apel. Apoi, m'am suit în mașină, care a luat-o din loc, pe un pod de bârne, deoarece cel de fier, sta răsturnat cu coapsele frânte, de ghiulele și obuze, în luptele dârze date de voinicii noștri contra liftelor mongolice. Când am descălicat pe malul celălat, m'am descoperit, am făcut semnul Crucii și am îngăimat: „Doamne ajută Neamului și aliaților creștini să biruie pe uzurpătorii legilor Tale!" Amin!

Am rugat în urmă pe conducătorul mașinei, sub pretext că mi-e rău, să oprească. Am coborît jos și am luat o batistă de țărână depe pământul Bugeacului scump și iubit, am sărutat-o fierbinte stropind-o cu lacrimi de emoție și fericire și m'am suit din nou în mașină. Batista cu țărână, am pus-o la loc ferit, când am ajuns la Bolgrad și o voiu păstra talisman de iubire până la sfârșitul vieții mele.

Gărgărița metalică, se scurse de aci în colo, cu noi, tot dealungul Dunării, care într'adins parcă ne-a ieșit înainte să ne însoțeaoscă pe cărăruia, pe unde să mergem. Și ne duse omida albastră — Dunărea, cu tot alaiul ei: de stoluri de păsări, de valuri legănând bărci cu pescari; de coviltire verzi împletite din răchite de salcie, de dumbrăvioare mândre gătite cu mamudele și brățări de apă, de grădini de zarzavaturi, toloace cu vite și oi, până am ajuns la Reni.

In spatele stației, grupuri de soldați germani, tot așa cum i am văzut și i-am cunoscut și în Regat: voinici, albirozi la fețe, cu cefele groase, lați în spete, îmbrăcați la dungă și mândri în înfățișarea lor.

La Reni s'a făcut un popas scurt pentru predarea corespondenței poștale. Apoi svârluga metalică, taie pepene orașul Reni, sfintele biserici locale ne binecuvintează cu crucile lor. Lăsăm orașul în urmă și iar o luăm cu Dunărea împreună, înainte, la drum. Ochii, ca niște capre neastâmpărate, se cățărau, când peste gurguile dealurilor, care-și arătau piepturile arse către noi, când o luau fuga iepurește pe podișurile platourilor goale sau acoperite cu lanuri întinse de porumb în pârg.

Satul Etulia ne primi cel dintâi după Reni, dar nu știu dece, cărăruia drumului l-a ocolit; la fel făcu și cu Frecățeii. Aaa! mi-adusei aminte: aceste două stații de C. F. R. sunt cu trista nenorocire din anul 1938, când s'au ciocnit două trenuri personale, ucizând sute de călători, tocmai în preajma sărbătorilor Crăciunului.

Tot uitându-mă și sărutând cu privirea țărâna caldă și scumpă a pământului basarabean, trecem prin satul Cișmichioi, care se înșiră dantură de mărgăritare pe fir de vale, în macsilarele a două dealuri, ce-și dispută continuu maternitatea satului. Sf. biserică și aci este semeață, cu crucifixul turlei profilat pe cer.

O ținem înainte la drum: când pe curea de șosea ca'n palmă, când peste mâncături și șleauri rupte de ploi; printre ogrăzi cu vii, livezi și dânburi de dealuri pleșuve mai mult, decât acoperite. Intrăm în satul Cuza-Vodă. care se întinde brâu alb, pe poale și pe piept de deal. Trecem pe lângă biserică, care are turla cu crucea și clopotnița plecate într'o parte și pereții altarului crăpați. Sătenii ne spun că e din cauza cutremurului. Eșim din sat și o lungim sfoară înainte, aci pe fir de vale, aci pe munchie de deal.

Dintr'un colț de zare, închis potcoavă de coline, apa satul Vulcănești, cu casele bumbi înfipți în copci de pământ. Il salutai bucuros cu privirea din drum, până m'am depărtat. O fugă de cal schiop și se conturează în zare, în turme de oi, satele; Cairaclia, Bulgărica, Tabac, și la urmă orașul Bolgrad, cu frumoasa lui catedrală, care domină minunat cu crucifixul ei toate priveliștile naturii, ce se deschid aici, file de basm, ochilor. Inima mea se împărțea bucăți de bucurie și mulțumire pentru toate colțișoarele Bugeacului, când le-am revăzut acum, după un an de pribegie și de dor, însă îmi bătea mai mult pentru Bolgrad: Bolgradul meu gârbov și iubit, însă tânăr prin romantismul și poezia lui, așa cum îl cântă atât de liric și duios, poeții lui tineri: Cavarnali, Slavov, Aldea, Alfred Tibereanu, Cahuleanu etc. Imi lipesc inima numai de priveliștea Bolgradului; celelalte sate, îmi plac ca peisage, dar mă lasă rece. In Bolgard am comoara inimei mele și toată dogoarea sufletului meu, cu gândurile, meditările și dorurile lui. Trecem peste dealul Cantor; văd și Curciul, înșirat semințe de dovleac, dealungul Ialpugului și intrăm în Bolgrad. Aci, mi se leagă limba, nu mai pot vorbi. Simț numai cum svâcnește inima în mine și arde jar de bucurie. Cu ea desmerd fiecare piatră regăsită, zâmbesc fiecărei ființe recunoscute, și mângâi pe toți cei mai loviți crud în soartă: cu părinții și fiii deportați, cu gospodăriile jefuite și ruinate de jivinile mongolice, ș. aș m. d. Sunt fericit c'am găsit pe colaboratorii mei dragi: Cavarnali, Slavov, Aldea, Septițchi, Alfred Tibereanu, Anton Zencenco, etc. Regret, că am pierdut pe Nencov, pe care valul rătăcit al tinereții l-a dus peste Nistru.

Din prispa căsuței mele de pe Ialpug, cea din urmă salutare și îmbrățișare călduroasă, o dau ghiolului, oglinda de

odihnă, de vis și poezie a ochilor și sufletului meu, iar peste ghiol și peste Prut o trimit celor doi prieteni ai mei de totdeauna: d-lor: Scarlat Preajbă și George Bezviconi, care pe cărarea dură a pribegiei din refugiu, mi-au fost stâlpii sufletului meu trist și sfarbăd, comori de izvor nesecat în slova scrisă a gândului pe filele revistei literare culturale „Bugeacul", a cărei reapariție, oarecum regulată la București, se datorește numai lor doi.

In ea îmi vărsam potirul de dureri și suferințe pentru Bugeacul și Basarabia, invadate de lăcustele sovietice-asiatice.

DRAGOMIR PETRESCU

Se duc...

Pe drumul lung, când soarele apune,
Pornesc bătrânii Turci în trist convoi...
Se duc încet, spre tărmuri noi —
Spre țara viselor străbune;

Căruțele ascund sub coviltire
Cadâne mândre având ochii plânși,
Iar ei, pășesc alăturea învinși...
Nu au pe față nici o tresărire! —

Din când în când un geamăt se abate
Cu vântul care șueră puternic...
Un tânăr cată'n urmă tot mai dornic,
Apoi își spune dorul la un frate:

— „Aseară-am sărutat-o pe Fatma,
Chiar lângă mama ei ce suspina
Și ochi-i triști m'au urmărit așa,
De parcă i simt și-acum în urma mea..."

. . . .

Cuprinși de-o ne'nțeleasă nostalgie,
Se duc mereu bătrânii Turci, mereu...
Având în inimi doar pe Dumnezeu
Și'n suflete credința lor cea vie...

Iar un moșneag desprins de caravană
Cu ochii lui cuprinde tot întinsul
Și simte-apoi cum îl îneacă plânsul,
Imbrățișând câmpia Dobrogeană...

AL. POP SCĂRIȘOREANU

Târnova

Aspecte și momente istorice.

Dacă multe sunt momentele din viează ce produc în sufletele noastre un ecou de nostalgie, atunci, cel ce prezintă o intensitate deosebită, este amintirea locurilor pe care ochii noștri le-au localizat pentru întâia dată; locul natal, îndeletnicirile primelor instincte copilărești sădesc în sufletul omului aliatul inalienabil al vieții.

Oricât compartimentele sufletului s'ar modela după tipare necunoscute epocei frăgezimei, ele totuși păstrează cu sinceritate circumstanțele sorgintei lui.

Și dacă îndrăznesc să scriu astăzi aceste rânduri, despre locurile mele dragi, purced la aceasta numai fiind profund impresionat de vălul tristeții ce-ți injectează 'n suflet fiorul răzbunării, clipe, ce m'au copleșit mai bine de un an de zile.

Târnova este așezarea omenească din județul Soroca având, în erarhia administrativă, denumirea de comună rurală. Numără aproximativ 600 de familii. Se află la distanța de 50 km. de cetatea Sorocii și la 53 km. de Bălți. Spre nord cam la 40 km. se află istorica localitate Lipnic, locul unde Ștefan Vodă al Moldovei i-a sdrobit pe Tătari.

Târnova este o comună fruntașă a județului Soroca și nu atât fruntașă prin felul obișnuit de-a clasifica localitățile, cât prin importanța ei pe teren național, istoric și cultural.

Calea ferată ce trece pe aici deschide orizontul acestei regiuni spre Cetatea Moldovei, centrul tuturor aspirațiilor naționale și spre Cernăuți, orașul resurecțiilor eminesciene.

Originea ei trebuie căutată pela începutul veacului al XVIII., când Moldoveni harnici și dornici de-a munci căutau să-și dureze gospodării pe un teren cât mai productiv și cât mai întins; astfel răzeșii din plaiurile Sorocii s'au stabilit pe aceste meleaguri. Pornind dela primul ei locuitor, Arapu, familiile s'au mărit, rudeniile au roit și cu timpul au ajuns să împânzească cu seminții, ce-și aveau începutul în Târnova, toate împrejurimile locului. Epoca primii înstrăinări a Mol-

dovei dintre Prut și Nistru, denumită dela 1812 Basarabia, a păstrat această comună aproape neschimbată din punct de vedere demografic.

Ca și'n foarte multe sate basarabene, în răstimpul ocupației rusești, nodul vital al satului era concentrat în jurul unui boier ; Târnova l-a avut pe Manolache Negruzzi. Infăptuirile acestui boier sunt de netăgăduit.

Biserica satului e opera lui Manolache Negruzzi ; în ea zac osemintele boierului-ctitor. Ocupația de un secol, după cum spuneam, n'a schimbat am putea spune întru nimic configurația interioară a sufletului moldovean. Dacă n'am ști că Târnova a stat mai bine deo sută de ani sub stăpânire rusească, atunci, nici n'am putea bănui că atât de lungă ar fi putut fi aceasta. Acest fenomen se datorește în primul rând înclinațiilor conservatoriste ale Moldoveanului, calitate prin care privim cu mândrie la depărtata origine romană, pe de altă parte dârzeniei demne, atitudine inerentă existenței unui neam, însușire ce-și are expresia în spiritualitatea dacică.

Un moment important din sbuciumatele prefaceri ale istoriei îl înregistrează și Târnova cu prilejul alipirii Basarabiei la Patria-Mamă.

E cam dureros că asociem acestor fericite împrejurări imixtiunea „neamului ales" pe pământul sfânt al Basarabiei, dar crunta realitate ne obligă să o facem. Astfel că pionerilor lui Mihăiță Sturdza, semănați pe întreg pământul Moldovei, li se adaugă puzderia galițiană, ce-a găsit în entuziasmul Unirii, împrejurări propice de-a ne invada și posibilitate de-așî fixa punctele cardinale ale viitoarelor conspirări abjecte.

Târnova n'a fost uitată de vitregia destinului și ventuzele jidovului i-au pironit șira spinării ; dar nu numai atât, la 6 km. depărtare, galițienii își întemeiaseră o colonie, Briceva, și de acolo balaurul răsfrângându-și capetele în toate direcțiile, storcea fără milă trudnica muncă a bietului țăran. Memorabilă va rămâne moartea vrednicului moldovean, Damian din Baraboi, la 4 km. de Briceva, ucis mișelește de jidovi în frunte cu primarul liberal Leiba Tendler, pus în libertate pe vremea aceea.

In ciuda acestor presiuni spirituale, Târnova, și-a menținut linia marelor realizări, dând realității multe lucrări edilitare. Școala primară de băieți, local ce îndeplinește toate cerințele unei clădiri menite unor asemenea scopuri ; școala primară de fete ; clădirile, împreună cu grădinile, vechilor boieri denumită de localnici „curtea" se etalează cu prestanță deasupra celorlalte înfăptuiri modeste. Ultimele

manifestări în câmpia faptelor, înainte de ocupație, sunt palatul administrativ și căminul cultural, ce poartă numele donatorului: „Inginer Ion Moțoc".

Cel căruia astăzi se cade să-i aducem laurii prinosului de recunoștință pentru a nu se fi lăsat amăgit de retorica împrejurărilor, este același — care se prezintă în această lature permanent — țăranul român.

Și trecând marginele modestiei, trebuie să afirmă că 'n lupta de afirmare națională, a ultimilor decenii, tineretul, celula organică a existenții neamului, în virtutea faimoaselor tradiții, a luminat cărările viitorului, cu jertfa supremă a uitării de sine, despicând drum nou în istoria noastră națională.

II

Dacă în cele antecedente am vorbit cu mai puțină competență, atmosfera contemporană ne-a prilejuit Basarabiei încă un moment important din sbuciumata ei istorie, dau acestor rânduri aripile convingerii pentru a proecta evenimentele pe ecranul viitorului. Cedarea Basarabiei s'a produs în *1941* aidoma celei din 1812; atunci trădarea prințului grec Moruzi — în interesul de a deveni domn în Principate, acum, alte împrejurări — pe care istoria le va concretiza — acestora adăogându-se atunci ca și acum viclenia Rușilor, arătată în decursul vremilor, față de poporul român.

Credincioși tradiției locuitorii cetății din marginea apuseană a Sorocii nu și-au desmințit integritatea. Mai mult de douăzeci de băștinași, fii ai acestei așezări, în cei mai frumoși ani ai vieții, au pășit pe drumul pribegiei în plânsul unanim al țării și 'n zâmbetul disprețuitor al nemernicilor.

Elementul eterogen a stat neclinit în fața asupririi viclene păstrându-și cu demnitate intransigența. Dar vorba proverbului — că nu există pădure fără uscături — și-a primit confirmarea și de această dată. S'au găsit creaturi care să servească drept unealtă anarhiei comuniste; aceștia s'au recrutat de cele mai multe ori din rândurile celor neisprăviți, — oameni ce-și împletesc firul vieții în cadența oportunismelor. Moldoveni cinstiți, oameni fără vină, au fost schingiuți numai pentru a stimula sadismul brutelor, și pentru a da pe față dușmănia pe care neamul lui Izrael ne-o poartă.

Un fapt, foarte sugestiv, m'a impresionat profund atunci când am avut fericirea de-a privi orizonturile dezrobirii. In ziua de 10 Mai 1941, elevii dela școala din Târnova (un fel de liceu având zece clase) conștienți că trăesc cea mai mare sărbătoare a Românilor, dintr'un instituct al expresiei deplinei solidarități, au intonat iridenticul cântec „Deșteptă-te Române" în disprețul oricărei consecințe care, trebuia să se întâmple cu multă represivitate.

Această manifestare din lumea celor mici, a căror conștiință fragedă nu cunoaște subtilitățile meschine ale interesului, ne oferă, mai întâi, imaginea atmosferii de înaltă mândrie a simțirii românești, apoi constitue un argument irefutabil al comportării elementului autohton din timpul blestematei ocupații sovietice.

O piatră de hotar în istoria comunei este plecarea din rândurile noastre a camaradului și neuitatului prieten Ianovici Grigore; figura lui ne va eterniza strădania noastră. In lupta sfântă contra cutropitorilor de Biserică și civilizație jertfa eroului târnovean înseamnă contribuția de sacrificiu la marea încleștare de azi. Vrednici deținători ai virtuților ostășești, Târnovenii, dacă nu și-au înfrățit sângele lor cu eternul pământ romădesc, atunci s'au întors perforați de ghiulele dușmane, sau distinși de comandanții lor.

Din svârcolelile acestea, tragice de cele mai multe ori, întrevedem în aureola acestor îndurări idealul secular îndeplinit; amprentele simțămintelor noastre vor imprima de acum înainte pecetea geniului românesc. Sau precum genialul poet preconiza ca o lozincă a existenței naționale, în coloanele „Timpului": „Chestiunea de căpetenie pentru istoria și continuitatea de desvoltare a acestei țări este ca elementul românesc să rămâie cel determinant, ca el să dea tiparul acetei forme de stat, ca limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul lui simț, c'un cuvânt geniul lui să rămâie și pe viitor norme de desvoltare a țării. O mare emoție ne-a răscolit atavismul credinței noastre când după 15 luni de sbucium sufletesc am pășit pe locurile începutului. Prezența jidanilor, a revoltătoarei pestilențe izraelite, care unora li se părea ca fiind o necesitate socială, era simbolizată de-astădată, spre bucuria unanimă,, prin simptomele amintirilor și disprețul nostru de totdeauna".

Apoi am avut adânca întristare de-a cunoaște semeni de-ai noștri, oameni ce-și datoresc agoniseala gingașului control românesc, ființe cărora statul Român le-a manifestat toată gratitudinea, pentru ca în timpuri de răscruce să ne denigreze prin cele mai abjecte metode de defăimare: trădarea și minciuna. Suntem totuși fericiți că aceste cazuri de erezie au fost foarte izolate și 'n atmosfera de-atunci ca și'n cea de astăzi ecoul lor a fost înăbușit de puternica afirmare a naționalismului românesc.

Și încheind, credem, că spusele noastre și-au însușit emanciparea. Târnova reprezintă citadela spirituală din partea soarelui apune a Sorocii, acolo unde destinul i-a hărăzit închegarea.

AL. VĂZDĂUȚEANU

Natală

Zidit de străbunii mei —
După hrisoave neam de pârcălabi cu dinamită'n vine —
Târg vechi ca un cântec bătrân,
Neam din neamul meu, ți-am fost temelie, stăpân,
Și ne-am ridicat de la o vreme,
Din aceeaș răspântie,
Impreună cu tine.
Târg de-o seamă cu Ștefan cel Mare,
Cu miros de busuioc și vizdoave.
Te-au slutit veneticii pentru un pumn de carboave
Ți-au afumat ulițile —
Largile și umbroase răzoare.

Din leagăn doldora de viață
Te-au făcut mormânt !..
Au cercat să te smulgă ca pe-un chiparos din pământ
C'o vrăjmășie neogoită, ucigătoare....
Cu mâini de sânge, ți-au zdrelit oasele, mijlocul,
Te-au tatuat,
Ți-au scrijelat fața,
Nebuni au dat în altar cu topoare...
Te-au văduvit de tinerețe,
De cântec,
De soare...

Târg de'ntâlniri
Drag târg pentru oștirile cerești, moldovenesc port —
Așa văd trecând pe ulițele pustii,
Posomorâte,
Tăcut ca un mort.
Nu mai zăresc să-mi surâdă nici un copil —
Peste tot încremenire, cenușă...
Vântul singur mai jelește din fluer

Pe sub unde erau odată balcoane,
Pe sub închipuiri de ferestre,
Pe praguri fără nici o urmă de ușă.
Visul bătrânilor,
— Azi de ciori,
Aștept să te văd mai frumos, mai plin ca pe vremuri
Fără ornamentele putrede —
Zdrențeroșii, betegi cerșetori...
Ridicat la'ncruscișare de drumuri istorice
La'ncrucișare de veacuri — pe Bâc,
Fost-ai odată...
Azi ești pe obazul blondei Basarabii, ca o pată
...Morman de cărbuni și tizâc

Ființă strivită, orfană,
Astâmpără-ți dorul și setea cu cerul — tizană.
Oraș mort
Talisman atârnat de gâtul credinței înoite,
In dreptul inimei,
Toată viața am să te port —
Simțământ — crez d'ademă,
Paratrăsnet celor mai suse porniri
Până'n clipa de'naltă oprire supremă...

C. A. MUNTEANU

Educaţia tineretului în şcoala sovietică şi familia

Toate formele de organizare socială, de oricând și de oriunde, spre a-și asigura o temelie de durabilitate și o chezășie de ascensiune spre progres, trebue să se adapteze, pe cât mai mult cu putință, intereselor vitale ale indivizilor, cum și dispozițiunilor lor sufletești. Altfel, orice așezare, croită după forme străine de sufletul și aspirațiunile acelei societăți, este sortită să piară în cel mai scurt timp, iar dacă durează, totuși, prin metode de tiranie politică, constitue un atentat permanent la libertatea indivizilor.

Frământările politice și sociale, izvorîte depe urma războiului mondial, au produs mari prefaceri în toate domeniile de activitate omenească, schimbând și perspectiva valorilor individuale ale societății, astfel că națiunile dibuiau după noui forme de organizare, încadrând pe individ în alte rosturi, dându-i-se și o altă valoare.

Școala, care este cea dintâi instituție de educație după familie, trecând direct în slujba ideologiei de stat, își capătă importanța în raport cu spiritul vremii. Ea trebue să crească tineretul ce-i este încredințat, în duhul doctrinei dela temelia așezării sociale, fiindcă singurul mijloc eficace pentru înfăptirea idealurilor naționale, este educația dirijată prin această instituție.

Plecând dela concepția materialistă a lui Marx, că factorul economic determină pe cel spiritual, conducătorii statului sovietic, au pus ca prim obiectiv al planurilor revoluționare, refacerea economică, într'un timp pe cât posibil mai scurt și prin toate mijloacele, creând astfel, pentru tineret, tot felul de școli tehnice. Prin principiile lor reformiste și revoluționare, aveau convingerea că, lumea nu este și nici nu poate fi altceva, decât o mare mașină, în care diferitele ei părți componente, se mișcă în mod mecanic. Și în virtutea acestei teorii, conducătorii bolșevici, vroiau să creieze din

statul rusesc bolșevizat, o imensă mașină care să funcționeze în cele mai perfecte condițiuni, bazată pe disciplina milioanelor de rotițe, angrenate mecanic în marele secret al mecanismului cel mare.

Pusă în slujba credinței și al idealului comunist, școala sovietică avea scopul să promoveze elemente pregătite la lumina doctrinei ce propovăduia, iar pe de altă parte, urmărea, în toate manifestările școlarilor, procesul de influență și asimilare a nouilor idei. Toată instrucția, dealtfel, era așezată în așa fel ca să pună la îndemâna tânărului, mijloacele cu care să realizeze idealul organizației socialiste-comuniste. Bolșevicii, ca și toate națiunile cu tendințe de înoire și de prefaceri sociale, și-au fixat punctul inițial de plecare, în vederea desăvârșirii statului comunist, tot în tineret, fiindcă numai prin el întrevedea realizarea viitorului de aur al Internaționalei comuniste și răspândirea lui în toată lumea, indiferent dacă doctrina aceasta se potrivea cu tendințele și aspirațiunile altor organizații sociale. In acest scop n'au precupețit nici un sacrificiu și au înființat tot felul de instituții de educație ca : școli, institute, școli tehnice, laboratoare etc. Dar pentru a consolida și mai temeinic credințele bolșevice în spiritul tineretului și a-l crește în disciplina militară potrivită și necesară formei de guvernământ, tineretul acesta era organizat în asociații, care trebuiau paralel cu școala să sădească noțiunile politicii de partid.

Astfel erau „Micii Decembriști" în care intrau copiii până la vârsta de 11 ani, „Tinerii pioneri", între 10—15 ani și „Liga Komsomolilor", sau a tineretului comunist, din care făcea parte tineretul studențesc și cel muncitoresc, între 15—23 de ani. Deși aceste organizații erau conduse tot de tineret, aveau o disciplină foarte severă. Studenții lucrau cot la cot cu muncitorii analfabeți într'o comunitate frățească, convinși fiind că, prin munca lor aduc un aport însemnat în promovarea statului proletar. Peste „Liga Komsomolilor" era „Comitetul", „Conferința" și apoi „Congresul". Intreg tineretul din U. R. S. S. trebuia obligatoriu, să se încadreze și să treacă prin această filieră, pentruca apoi să se desăvârșească și să devină element de încredere al partidului. Spiritul de inițiativă însă. era monopolizat, iar vina de a fi avut vreo idee în afara celor înregistrate în catalogul miraculos, era scump plătită.

In fond, idealul educației în statul proletariatului sovietic se mărginea la formarea fizică a tânărului, ce urma să fie angrenat mai târziu în marea comunitate de muncă și la îndoparea lui cu o mulțime de formule ce trebuiau crezute și aplicate fără șovăire. In vederea acestui scop, educația sportivă ocupa un loc de prim rang în planul Sovietului. Apoi școala

trebuia să fie nu numai mijlocul de aplicare și coordonare a principiilor comunismului, ci și de organizare și influență a proletariatului asupra neproletariatului. Deci școala avea menirea de a introduce pe elev în tainele comunismului ideal. Fiind sub conducerea directă a partidului, școala trebuia să facă legătura cu statul, tot prin partid, căci numai așa se garanta menținerea aspectului comunist în educație și învățământ. „Școala trebue să fie socialistă după fond și naționalistă după forma de cultură generală a tuturor popoarelor din U. R. S. S.“, spune Stalin. In altă ordine de idei, tot Stalin zice : „Noi, comuniștii ne-am legat în fața patriei și a lui Lenin, să fim oameni de o construcție deosebită. Noi suntem acei care compunem armata marelui Proletariat strateg, armata tovarășului Lenin. Problema școalei sovietice, este a educa tineretul după caracterul și principiile bolșevice. Supunere treptată tuturor acțiunilor și moralei comuniste din lume“. Se vede dar că, nici educația morală nu lipsea din planul Sovietului Suprem, numai că era o morală specifică și în contradicție cu legile moralei creștine. Virtutea cea mai de seamă pentru bolșevici, era să formeze din fiecare tânăr un bun adept și aprig șovinist îndreptat împotriva așa numitei burghezii din statele capitaliste. Lenin spune că, fără îndrăzneală și fără o sistematică persistență, nici nu poți îndrăzni să treci la învățătura politică. Voința, după Lenin, este o funcție psihică compusă, care se deosebește de celelalte, printr'o punere conștiincioasă a scopului în dezlegarea problemelor de viață. Bolșevicii erau cruzi și duri cu ceice mai ezitau să se încoloneze în marele front comunist.

Latura sufletească a tineretului, cât și a massei întregi, constituia încă un punct de preocupare pentru conducătorii statului. Dar latura aceasta era înțăleasă cu totul altfel de cum se înțelege în societatea creștină. Educația religioasă nu numai că a fost scoasă cu desăvârșire din programele școalei, dar s'a organizat o contra propagandă cum numai o inteligență bolnavă și-o poate imagina. Bolșevicii au edificat, în locul societății creștine, o confraternitate comunistă. In jurul anului 1934, constatându-se că, prin metodele de până atunci bolșevicii sunt încă departe de realizarea scopului urmărit și că își creează o prăpastie, ei au început să lucreze și mai mult în latura spirituală. Lenin califica, de o pildă, religia drept opium pentru popor, spunea că Isus e o legendă, iar credința o minciună. Din aceste percepte bolșevicii și-au formulat dogmele religiei comuniste și pe baza lor au început să clădească edificiul educației tineretului, în școala sovietică. Nu scăpau nici un prilej creștinesc, când poporul își îndrepta sufletul spre datinile și obiceiurile bisericești din trecut, pentru ca ei

să nu vie cu o batjocură. Dacă s'au păstrat și se mai găsesc și azi obiecte sfinte, apoi acestea se datoresc în majoritatea cazurilor familiei creștine vechi și în deosebi femeilor dela sate.

Și cum familia, încă dela începutul existenței omenești, a fost temelia pentru toată structura socială de mai târziu, bolșevicii au urmărit metodic la dizolvarea acestei instituții sociale, dat fiindcă era, poate, singura unde se mai putea toarce firul vieții creștine și depăna spiritul tradițional. In toate țările civilizate și cu o cultură sănătoasă la bază, tineretul din care se plămădește viitorul unui neam, este încredințat familiei, fiindcă 75% din timpul liber, copilul și-l petrece în mijlocul ei. Ea este chemată, cea dintâi, să croiască drum sănătos și cu persepctive de viitor, în sufletul copiilor — cetățeni conștienți de mai târziu. La bolșevici lucrurile se schimbă cu privire la familie. Natalitatea la bolșevici era încurajată pe toate căile, dar atâta tot. Mai departe mediul familiei înceta de a exercita vreun rol asupra odraslelor. Și pentru a-i sustrage pe copii din sfera de supraveghere a părinților, se puneau la cale, în cadrul organizațiilor amintite, sau în cluburi, tot felul de distracții și plăceri, strecurându-li-se pe nesimțite și otrava comunistă. Petrecând o viață emancipată în cel mai larg înțeles al cuvântului, părinții nu aveau măcar dreptul să dojenească pe propriul lor copil, sau să-l împedice de a mai frecventa astfel de distracții, căci riscau să fie reclamați și nu era exclus ca pentru acest motiv să fie măturați dela vatra lor în stepele Siberiene.

Și tineretul, în inconștiența lui, se complăcea de minune în acest sistem de libertinaj, iar azi, când în Transnistria familia a început să intre în drepturile ei firești și să pună stăpânire pe tineret, se manifestă o oarecare nemulțumire din partea acestuia.

Dar toate acestea sunt numai frânturi mici, de care ne izbim zilnic, din ceiace a semănat stăpânirea bezbojnicilor, în sufletul copiilor și tinerilor sortiți să sufere cele mai îngrozitoare chinuri nemeritate. Munca de curățire și îndreptare radicală reclamă, în primul rând timp, iar în al doilea rând energie românească.

Temelia pe care se clădește, sub ochii noștri, lumea și care va stăpâni viitorul, va fi desigur familia.

GH. BRAGA

Invitație la vis

Pritene 'ntru vis, hai să furăm o noapte
Și s'o culcăm în carul tras de un gând hoinar
Prea întinată-i vremea, prea strâmtă în hotar
Hai să mușcăm cu sete din stelele prea coapte.

Cu sâmburii scântei, răsad de albă grână
Pe lesele din inimi vers de azur să scrim.
Peste tristeți, o ploaie de vis să risipim
Prietene, vezi, cerul ne face semn din mână.

Pe pajiștea de candeli cu lujere mlădii
Lumină ce pâlpie ca licurici în gene
Din nouri de ivoriu zbor heruvimi alene
Lărgind fantasmagoric tăcerile târzii.

Pe scară de agată să răstignim răbdări
In fiecare treaptă spre țărmul de poveste
Prietene 'ntr'o noapte ne-om întâlni pe creste
Și ne om plimba alături sub ramuri de uitări.

De după storul galben se zbate dimineața
Prietene pe mâine — se apropie viața...

VSEVOLOD TOPOR

Cântecul moldoveanului dintre Nistru şi Bug, în cătuşa roşie

Poporul moldovenesc dintre Nistru și Bug, cu trecut legendar și aspirații de viitor, în sbuciumul lui de mari prefaceri istorice, și-a trăit o parte din viață, alinându-se cu cântecul și doina, oglinda fidelă în care se poate vedea trecutul de tortură comunistă, ce i-a împiedecat un timp evoluția culturală și spirituală.

Dar zadarnic a căutat regimul bolșevic să stăvilească în moldovean gama simțirilor înalte, deoarece, ele au fost ca un șuvoi de apă care strânsă în matca ei, a curs mai departe, gâlgâind în unde repezi, frumos grăitoare, traiul și viața aspră din robia roșie.

Incepând cu ciobanul care își păștea turma prin câmpiile întinse și fără de margini, până la moldoveanul de prin orașe, vom găsi în traiul lor aceiași notă tristă, același plâns și dor de frații dintre Nistru și Prut, sau pentru cei îndepărtați în fundul Siberiei.

Cântecul baciului Gheorghe Udrea, pe care l'am întâlnit pe o luncă presărată cu flori, sub adierea primului zefir de primăvară, ne va dezvălui acest adevăr.

Iată ce cânta pe vremuri mioarelor sale, păstorul plaiurilor transnistriene, Gheorghe Udrea din Speia, bătrân cărunt ca magiL, din glasul căruia se desprindea, tremurător, dorul de părinți și frați, ce au fost îndepărtați, încă dela începutul revoluției bolșevice.

Sub cel mostac
Șade-un ciobănaș sărac,
Of dorule măi !
Și numără turmele,
Și din turme oile,
Și roagă ploile,
Să nu'l ploaie bură deasă
C'a rămas, fără de casă,
Of dorule măi,

N'are tată că'i departe...
N'are soră, n'are frate,
N'are de cine se lipi,
N'are cine a-l căi,
Of dorule măi !

Ultima vibrare de glas a baciului Gheorghe Udrea, a fost o răsuflare adâncă, după un drum lung și plin de grele încercări.

Pe fața lui brăzdată de viforul crunt al asupririi, ca și în ochii aproape stinși citeam, ca într'o carte, grozăvia trecutului și urmele aspre din întreaga vifornițǎ a slavismului bolșevic.

Intr'adevăr moldovenii dintre Nistru și Bug au avut de îndurat torturile supra omenești, care într'un chip barbar le-au transformat viața lor patriarhală.

In închisorile cu ziduri umede și reci, întunecime și sub lovituri de bici, frații noștri, ca niște umbre își cântau suferința :

Frunză verde lobodă,
Toată lumea'i slobodă,
Numai eu șed la 'nchisoare,
Fier pe mâini și pe picioare :
Fiarele au ruginit,
Carnea mea a putrezit...
Vinde maică ce mai ai
Și mă scoate dela strai,
Vinde maică ce i avea
Și mă scoate deacolea.
Vinde maică, rochița
Și'mi descuie temnița !

O notă și mai tristă, se aude în cântecul tânărului moldovean care își plânge suferințele iubitei lui :

Ilenuțo, eu te-aș bate,
Da mi-s mâinile legate...
Sus lună și stele
Jos dor și jele.
Dorul, când m'ajunge,
Inimioara-mi plânge,
Lăcrimioara-mi curge, curge !
Dela umăr pân'la coate
Ia, vezi mâinile's legate...
Sus lună...

Și mi-i sârma de aramă
Unde stă — se face rană...
Sus lună...
Of, și sârma rău mă strânge.
Trupușoru'i plin de sânge...
Sus lună...

Astfel se oglindește suferința moldovenilor dintre Nistru și Bug, în poezia populară, de sub ghiara crudă a regimului bolșevic.

Și accentul acesta grav, îl veți găsi nu numai în cântecele celor deportați sau întemnițați, ci într'o măsură oarecare și în cântecele celor rămași acasă, în mizerie.

Plânsul și jalea copilei rămasă fără părinți, viața sbuciumată și traiul greu pentru existență, e reliefată în versurile următoare :

Frunzișoară de pe vânt
Scoală maică din mormânt,
Scoală taică din mormânt,
Și te plimbă pe pământ.
Și te plimbă pân' la poartă,
Să vezi lumea cum mă poartă,
Că's desculță, desbrăcată,
Că's flămândă, neadăpată.

Dar femeia sortită să-și ducă tragica viață fără ocrotire a soțului, rămasă acasă să-și poarte ea singură grija existenței ? ! De multe ori ea rămânea nemâncată, pentru ca bucata de pâine, pentru care muncea o zi întreagă, s'o împartă la copii, căutând să ascundă în sine lacrimile soartei amare :

Frunzișoară poamă neagră,
Gândul meu pe unde aleargă ?
Trece dealuri și vâlcele,
Toate le-am umplut de jele.
Trece dealuri și văi mari
Toate le-am umplut cu-amar,
Plin mi-e sufletul de jele
Ca Nistrul de pietricele ;
Așa's plină eu de-amar
Ca Nistrul din mal în mal ;
Așa's plină eu de ciudă
Ca Nistrul de hălăciugă.

Câte-odată, dorul de frații de dincolo de Nistru, se avântă în zbor până la creasta Carpaților, clocotind în vine ca un

vulcam gata să țâșnească. Baciul Gheorghe Udrea, al cărui glas melodios îl aud și azi sunând în urechi, îmi spunea :

„Când coborau cele din urmă năframe de jar din asfințitul de dincolo de Nistru până la Prut și cu ochi înlăcrămați dădeam drumul fluerului să-mi potolesc arsura dela inimă :

Frunză verde foaie lată,
Când mă uit spre Prut, măi fată,
Imi arde inima ca focul,
Ș'mi blestem în gând norocul.
Când mă uit spre munți cu jele,
Plâng în mine zile grele,
Plâng că frații mi-s departe :
Apă lată ne desparte !
Seacă, Doamne, Nistrul, iară
Să mă văd la mine 'n Țară,
Să-mi văd frații mei de-o mamă,
Cum așteaptă 'n plâns la vamă !...

După cum vedem, nu se mai poate tăgădui năzuința fraților dintre Nistru și Bug, cari, încă din 1917, doreau să fie una cu frații de acelaș sânge, redobândindu-și libertatea și viața lor strămoșească, prin unirea cu Patria mamă.

Cătușa infernului roșu, ca o fiară sălbatecă le-a stors însă toată vlaga moldovenilor transnistrieni : le-a luat ogorul, din care s'au hrănit din moși strămoși. Ce le mai rămânea să facă moldovenii fără pământ ?

Și totuși, baciul Gheorghe Udrea, nu s'a lăsat învins. Imbărbătându-se doar cu cântecul, singurul avut pe care străinii nu au putut și nu-l vor putea niciodată răpi, moldovenii au răbdat și au așteptat ceasul mântuirii !

Așa mi a cântat în pacea serilor de Mai baciul Gheorghe Udrea, pe când luna inunda cu râuri de aur pajiștele pline de flori crescute din plămada sângelui românesc, parcă și mai vii și mai frumoase !

M'a privit lung ca un arhanghel care voia să îmi înfățișeze tragedia apocaliptică a unui popor, care a trăit subt o stăpânire fără credință și frică de Dumnezeu. S'a apropiat de mine și punându-mi mâna pe umăr a început să cânte o melodie, din care se poate vedea jalea moldovenilor dintre Nistru și Bug, oameni pe atunci ai nimănui...

Jelui-m'aș și n'am cui,
Jelui-m'aș câmpului
Câmpul are iarbă groasă
Eu mă jălui, lui nu'i pasă.

Jelui-m'aș și na'm cui
Jelui-ma'ș codrului.
Codrul are iarbă verde
Și pe mine nu mă crede...
Inimioara cu lăcată,
Când te'i descuia odată,
Să te vadă lumea toată
Cum ești de înveninată,
Venin negru și 'nchegat
Dela dușmani câștigat !

Astăzi însă, baciul Gheorghe Udrea și frații lui moldoveni transnistrieni sunt liberi și pot cânta în voe. E dela sine înțeles, că deocamdată cântă a jale și dor după cei pierduți — ucişi sau îndepărtați de stăpânirea bolșevică. Dar vor veni și zilele de limpezire a apelor tulburi și de uitare a trecutului trist. Și atunci un ciobănaș al baciului Gheorghe Udrea ne va cânta și altceva : cântece de viață slobodă, de veselie, de fericire chiar, că Dumnezeu ne-a dăruit o țară mare și frumoasă, cum nu este alta pe lumea aceasta.

Baciule Udrea, să fim tari și să așteptăm !

HORAȚIU IONESCU

In San Marco din Veneţia

Sunt rece ca şi tine, Catedrală.
Mozaicele de umbră şi de aur
Se-aseamănă cu chipuri ce se 'mbină
In suflet cu tăcerea mormântală,

In care dragostea 'ngropată tace,
Ca şi podoaba-ţi nefolositoare.
Spre Ideal, spre Dumnezeu, sclipeşte
Numai o candelă nemuritoare.

Prin uşa ta ce geme, intră raze
Cereşti, miros de mare, câteodată,
Şi câte-o fată tristă şi tăcută;

Şi 'n mine astfel intră, câteodată,
Un zel nebun de viaţă, ce dispare,
Şi-un chip suav şi gingaş ce rămâne.

In San Marco di Venezia, din vol. *Vasolda*
Poesia dispersa. Torino, Casanova, 1886.

Rândunica depe stâncă

In razele de soare
Fug pânzele şi vântul
Pe valurile 'ntinse.
In fundul unui golf
Adânca apă verde
Işi doarme somnu,-ascunsă
De stânci şi pomi umbroşi.
Inalte şi tăcute
Aleargă rândunele
In jurul stâncii triste,
Coboară, sar, se joacă,
Se aşează, din nou sboară.
Le dă sihastra stâncă
Şi loc bun pentru cuiburi,
Şi adăpost, şi umbră.
Sărman şi mut e locul,
La fel şi rândunica:
De-aceea se iubesc.

La rondine degli scogli, din vol. *Valsoda*.
Milano, Brigola, 1876.

Amiaza alpină

Cerul alb doarme ;
Vântu obosit
Suspină și tace ;

Tace'n codri
Și palide ierburi
Lacul de plumb ;

Blând și enorm
Pe câmpu-ațipit
Piscul veghează.

De-abia deslușesc
Tălăngi tremurate
Dela vreo turmă ;

Și 'n tainica pace
In gând, de departe, îmi vine
O inimă ce se gândește la mine.

Quiete meridiana nell' Alpe, din vol. *Valsolda. Poesia dispersa*. Torino, Casanova, 1886.

Cea din urmă roză

Ultima roză, la lună
Albă, privești, muritoare,
Beată de-amoruri cerești.

Taina ți-o spun către lună :
Ești blândă și mirositoare,
Mândră și gata să mori.

Luna te-aude mirată :
Tace, te admiră 'ntristată,
Stranie-amantă 'ntre flori.

Ultima rosa, din vol. *Valsoda. Poesia dispersa.* Torino, Casanova, 1886.

In limba noastră de

PIMEN CONSTATINESCU

CRONICA

INSEMNĂRI

Numărul de față al „Vieții Basarabiei" apare fără semnătura d-lui Sergiu Matei Nica, pe care cetitorii noștri o găseau alături de a d-lui Octav Sargețiu, ca redactori. De fapt, S. M. Nica n'a mai lucrat la revista noastră de când a fost însărcinat cu conducerea redacției din Chișinău a ziarului „Basarabia". De atunci, legăturile d-lui S. M. Nica cu redacția „Vieții Basarabiei" au devenit din ce în ce tot mai slabe. Pe de o parte, „Viața Basarabiei" n'a putut să se întoarcă până acum în capitala provinciei dintre Prut și Nistru, fiindcă acolo, deocamdată, lipsește o tipografie care să-și iee sarcina imprimării revistei noastre. Pe de altă parte, S. M. Nica nu-i un colaborator dintre aceia care să se mulțumească cu o participațiune dela distanță la o publicație la care ține. Iată motivele pentru care ne-am despărțit vremelnic, până când „Viața Basarabiei" va putea să se întoarcă la locul ei de obârsie.

Am ținut să informăm pe cetitorii noștri despre această despărțire, pentruca să nu se poată da altă explicație faptului. „Viața Basarabiei" a ținut și ține mult la scrisul d-lui S. M. Nica — un scris plin de miez, de temperament, de culoare și atmosferă locală basarabeană, de putere tinerească și de meșteșug maturizat, de atitudine dârză și bărbătească în chestiunile noastre locale basarabene și de naționalism focos și inspirat în toate problemele generale românești. Sergiu Matei Nica a ținut și ține la „Viața Basarabiei", care i-a stat totdeauna cu paginele ei la dispoziție și-i gata și pe viitor să-i primească scrisul și colaborarea cu plăcere.

Iată dece „Viața Basarabiei" îi exprimă și pe calea aceasta vechiului ei colaborator, M. S. Nica, toată simpatia și dorește ca despărțirea ce s'a produs, să fie de o durată cât de scurtă.

„V. B."

*

MIHAIL EMINESCU LA ODESA

Limanurile de apă sărată și de nămol de lângă Odesa își au de mult faima de stațiuni balneare. La unul din aceste limanuri — Andreevschi (Cuialnik) s'a lecuit, în vara anului 1885 și în vara anului 1886, marele nostru poet Mihail Eminescu. D. Octav Minar ne-a procurat trei scrisori pe care le-a trimis M. Eminescu dela Odesa prietenilor săi din Iași.

Prima scrisoare a fost adresată lui Vasile Burlă, profesor, filolog și colaborator la „*Convorbiri Literare*". Iat-o :

Liman, 18 August 1885

DRAGĂ BURLĂ,

Au trecut peste două săptămâni de când sunt aici și mă coc zilnic în băi de glod cald de 30 grade Réaumur. Nu pot zice că vremea

aceasta a trecut fără să-mi facă bine. Durerile necontenite pe care le aveam în Iași, nu le mai simt aici însă încă nu toate rănele s'au închis și mă tem că, de s'ar închide chiar, vindecarea să nu fie timporară, și să nu apară din nou când mă voiu întoarce în țară.

La Odessa n'am fost în timpul acesta decât de vre-o două ori ca să-mi iau medicamente și tutun. Cel din urmă e și scump și rău, încât în privirea aceasta orientalul de mine o duce greu.

E timpul asemenea să chibzuiți în privința lui *nervus rerum*, căci de m'oiu vindeca, de nu m'oiu vindeca. de plată știu că nu pot scăpa.

Imi trebuesc 100 de ruble cel puțin — dac'or fi mai multe nu vor strica nimic. In cazul când mi le veți trimete, rămân încă cu 60 franci pentru întoarcere, din care am să plătesc o zi sau două rămânerea în Odessa, pentru primirea pașaportului, biletul de drum și nenumăratele bacșișuri. Iar de nu mi le veți trimete, vor îngriji cinovnicii ruși pentru mine în vr'o încăpere a onorabilei poliții.

Vremea pe aici e cam răcoroasă și deși amenință pururea să ploae, totuși nu face decât să picure din când în când.

Incolo, dușmanul cel mare al singurătății mele e urâtul. Persoanele câte sunt aici nu vorbesc decât rusește sau leșește, abia vre-o două din ele rup câte un cuvânt nemțește sau franțuzește.

Astfel, deși nu tocmai vorbăreț de felul meu, sunt condamnat la un mutism absolut.

De citit n'am ce citi, decât o ediție a lui Heine, rătăcită prin bucoavnele doctorului secundar. Pân'acum nici un român nu-l interesează existența și n'o împinge la o mai mare activitate ; — vântul și valurile lacului cu freamătul lor neîncetate, iată singurul acompaniament al zilelor și nopților, care se scurg uniforme și monotone ca bătăile unui ceasornic de părete.

Rugându-te dar să nu mă uiți aici irosit printre Ruși, rămân al tău credincios prieten

M. Eminescu

Adresa mea : Andrejewsky Liman Odessa (Rusie) Etablissement du Dr. Jachimowicz.

A doua scrisoare a fost adresată lui Novleanu. Iat-o :

Liman 15 Iulie 1886

DRAGĂ NOVLENE,

Nu știu dacă ai primit și ai predat lui Creangă traducerile trimise și anume : Cocoșul de aur, Povestea despre înpăratul Saltan, Povestea despre împărăteasa moartă și despre șapte frați viteji, Povestea despre un pescar și un peștișor, Povestea despre un popă și lucrătorul lui Bolda, pentru a le vedea dacă sunt bune de tălmăcit și pe limba lui.

Am hotărît împreună să scoatem o carte de povești pentru copii, și fiind singur aici, unde mă coc cu glodul pe mine, m'am învrednicit să traduc din Pușchin aceste povestiri.

Tu interesează-te și vezi ce face, și când se apucă de lucru, căci în toamnă mă gândesc să fac rost de un librar ca să le tipărească, fie la Iași, fie la București, unde cu ajutorul prietenilor să pot să fac această ispravă.

Am primit ajutorul vostru bănesc și vă mulțumesc la toți.

Cu dragoste frățească
Eminescu

A treia scrisoare a fost adresată în franțuzește consulului rus Lermontov dela Iași. Iat-o în traducere românească :

Mult stimate domnul Consul,

Vreau să vă mulțumesc pentru ajutorul acordat și în acelaș timp să fiu interpretul domnului doctor Iachimovicz care a fost mișcat de cuvintele adresate de D-Voastră, în favoarea mea.

In Sanatoriul său de lângă Liman, unde am fost instalat și m'am bucurat de o atenție deosebită, el cre-

de că dacă urmez cura şi anul viitor, am să mă bucur de o sănătate perfectă. Optimizmul este o calitate pe care trebue s-o aibă orice doctor adevărat, încât eu sper şi voi spera totdeauna că am să reuşesc să dobor şi această nenorocire. In primul rând, bunătatea D-Voastră şi apoi a prietenilor noştri dela Iaşi vor reuşi să remedieze răul.

Mulţumindu-vă încă odată pentru nobilele aprecieri, primiţi Domnule Consul, înaltul meu respect.

M. Eminescu

Aşa dar, M. Eminescu a stat la Odesa. Şi dacă prima dată, în vara anului 1885, s'a plictisit de moarte, neştiind limba rusască, în vara anului 1886 a învăţat limba lui A. Puşchin şi a şi tradus din el mai multe poveşti, pe care nădăjduia să le editeze împreună cu Ion Creangă.

In cele două vizite pe care le-am făcut la Odesa (în Decembrie anul trecut şi în Iunie anul curent) am încercat să găsesc sanatoriul d-rului Iachimowicz şi am îndemnat pe d. primar al Odesei — Gherman Pântea, să bată o placă pentru comemorarea şederii lui M. Eminescu la Odesa. Şi nădăjduesc că lucrul se va face.

PAN. HALIPPA

*

GALA GALACTION DISTINS CU MARELE PREMIU NAŢIONAL DE LITERATURĂ.

Printr'o nouă lege s'a făcut recent o justă reglementare a distribuirii premiilor naţionale, în sensul ca aceste premii încununătoare cu adevărat a unor activităţi, să fie majorate la suma de 300.000 lei fiecare şi, pentru a le imprima şi o altă prestanţă decât cea de până acum, s'a fixat distribuirea lor din doi în doi ani, stabilindu-se totodată şi o rotaţie a genurilor de activităţi premiabile. Anul acesta, cumpăna aprecierilor, la secţia literară, s'a înclinat pentru Gala Galaction, impresionantă figură a literelor româneşti.

Ţara a primit această premiere cu un sentiment de pură bucurie, pentrucă opera prozatorului Gala Galaction se singularizează printr'o atmosferă proprie. Cu Tudor Arghezi şi N. D. Cocea, prietenii săi până la sfârşit, autorul „Bisericuţii din răzoare" şi „Gloria Constantini" alcătuia o trinitate de impresionant ecou pe vremuri. Detaşându-se de lotul acestora, Gala Galaction şi-a închinat condeiul său duios artei în care totdeauna a lăsat să picure ceva din asenţa religioasă, adânc grefată în sufletul său. Trebue să-l cunoşti îndeaproape pe acest scriitor cu figură de patriarh biblic, pentru a distinge origina filonului religiozităţii care străbate întreaga-i operă. Gala Galaction s'a impus printr'un stil propriu şi frământarea unui material socotit de mulţi neadecvat creaţiei literare. Ori, tocmai această persistenţă şi transformarea materialului în reprezentative bucăţi antologice, indică puternica vână epică a scriitorului. Rostul acestei însemnări nu vizează o analiză a vastei opere care înscrie numele literatului Gala Galaction în categoria talentelor de mărimea întâia. Critica are un impresionant domeniu de explorat, reliefând caracteristica şi fundamentul operii distinsă cu marele premiu.

Dacă am încercat, prin tangentă, să o amintim, am făcut-o pentru a incrusta aci bucuria că Gala Galaction este unul dintre colaboratorii cei mai iubiţi ai „Vieţii Basarabiei". Nepreţuita sa legătură cu această revistă a spiritualităţii româneşti de peste Prut, este insondabilă în timp şi a fost totdeauna o măgulire rară orice popas al scriitorului în paginile în care speră să adune tot mai multă lumină. Prezenţa activă pe meleagurile Basarabiei a scriitorului care a dăruit literaturii atâtea pietre de temelie, nu se putea să nu se reverse şi în „Viaţa Basarabiei". Legat temeinic prin anii de profesorat la facultatea de teologie din Chişinău şi prin opera misionar-ortodoxă,

sufletul lui Gala Galaction își perpetuiază reveria basarabeană din care ne înfruptăm adesea.

Marele premiu obținut recent luminează destinul unui scriitor a cărui aureolă va crește în perspectiva vremii.

*

CÂNTECE NOUI

Este titlul rubricei d-lui Ștefan Baciu, din „Universul literar". Tânărul poet, dovedindu-și solidaritatea cu și mai tinerii săi confrați, miruiți cu harul poeziei, n'a pregetat câtuși de puțin să stabilească între acești stihuitori și dorința sa fermă de promovare, o confesiune care, din epistolele doldora de vis, s'a revărsat în paginile revistei. Activitatea, în această direcție a poetului Ștefan Baciu, s'a întins dealungul unui an întreg și truda benevolului oficiu, care unora li se pare prematur, merită o subliniere aparte. Există o vârstă literară, vrem să spunem, o vârstă când sufletul nu respiră decât numai poezie.

Dacă un talent autentic, embrionar, n'are șansa să întâlnească o încurajare exterioară în această epocă, ros de îndoeli, se pierde sau abandonează acea necesară întreținere a combustibilității visului atât de gratuit socotit de unii, atât de splendidă inutilitate taxat de alții...

Poetul Ștefan Baciu, sesizând riscurile oficiului căruia i se dedică, a avut temeritatea să persiste, făcându-și un cerc propriu de corespondenți nobili, într'ale căror misive dacă n'a găsit totdeauna ceeace visa, nu e mai puțin adevărat că a descoperit adesea grăuntele de aur al poeziei în devenire, răscumpărând astfel ceasurile irosite într'o ocupație pe care o putea valorifica mai sigur.

Colțul „*Cântecelor noui*" din „Universul literar", judecând după popularea lui în bucățile meritoase și răspunsurile lapidare de sub comentariile și temele deslănțuite de titularul rubricii cu un adevărat devotament, a favorizat defilarea unor nume în cari ne place să vedem tot atâtea promisiuni în domeniul poeziei. E just că o încurajare dacă nu e susținută și de talentul în care contezi, în sensul unei pătimașe dedicări uneltei miraculoase, rămâne o iluzie în plus. Dar tocmai acesta e meritul special al poetului Ștefan Baciu: a reușit să întrețină vie la un frumos lot de tineri visători acea combustibilitate de care aminteam mai sus. Poetul și-a stabilizat, chiar relativ, o serie de nume în cursul unui an de invitație la poezie, bazat pe scânteia întrezărită. Fără sgomot își continuă rostul, de-acum desigur mult mai limpezit și cu mai multă certitudine în înflorirea unei constelații poetice față de care recunoaștem, d-l Ștefan Baciu și-a îndeplinit, aproape religios, obligațiile. Cu cât aripile încurajate în fâlfâirea lor de ivoriu vor crește mai rapid, cu atât satisfacția poetului va evoca mai duios stolul ceasurilor acestui an de „Cântece noui", lângă care am poposit cu sinceritatea atât de generos risipită de salutara sa intenție roditoare.

OCTAV SARGEȚIU

*

GRUPAREA INVAȚATORILOR SCRIITORI

Expoziția cărții și a revistei învățătorești

La 6 Iunie 1940 a luat ființă în Capitală Gruparea Invățătorilor Scriitori cu statute și personalitate juridică. Noua asociație de breslași ai scrisului, a fost dintru început întâmpinată cu multă simpatie de toate cercurile intelectuale și în special de presă și cercurile scriitorești.

Printre alte puncte de program, Gruparea Invățătorilor Scriitori luptă pentru întemeierea unei edituri proprii care în curând va deveni realitate, printre realizări imediate având în vedere și următoarele:

Organizarea expoziției cărții și re-

vistei învățătorești, — manifestație importantă pentru mișcarea culturală a țării, nu numai pentru scriitorii învățători. Expoziția va fi aranjată în sala de festivități a Casei Invățătorilor din România și va grupa în jurul ei manifestările scriitoricești răsărite dintre învățători, sub toate aspectele. Pornind dela întâiele tipărituri în acest domeniu, Gruparea Scriitorilor învățători va expune și opera complectă a scriitorilor în vieață, Colecții de reviste vechi, stampe, manuscrise, ediții epuizate, care toate vor forma caerul de autentică noutate a acestei manifestări.

Cu acest prilej — adică în cadrul de deschidere a Expoziției, vor avea loc o seamă de conferințe despre marile figuri ale învățătorimii care s'au manifestat în câmpul literaturii române.

Conferințele vor fi ținute de către personalități din lumea scrisului învățătoresc.

— Expoziția va avea loc în cursul lunii Octombrie 1942, cu care prilej într'o vitrină dela o mare librărire din Capitală vor fi expuse operele învățătorilor din actualitate.

Premiile Grupării Invățătorilor Scriitori, distribuite de către o comisiune de scriitori și critici, vor consfinți opera literară și științifică a învățătorilor scriitori, atrăgând atenția publicului și a editurilor asupra atâtor talente de valoare cari din modestie ori neînțelegere, rămân necunoscute.

*

BUSTURILE LUI B. P. HAȘDEU și E. G. GAVRILIȚĂ LA CHIȘINĂU

Acum câițava ani în urmă d. Pan. Halippa a lua o lăudabilă inițiativă pentru ornarea capitalei Basarabiei cu busturı ale unor figuri istorice, care au ilustrat pământul și neamul românesc din Moldova dintre Prut și Nistru. Urma să se toarne în bronz figurile : marelui Bogdan Petriceicu Hașdeu, care, după gândul inițiatorului, trebue să stăpânească din ce în ce tot mai mult sufletul și inspirația Basarabiei românești renăscute la viașa națională ; avocatului Emanoil Gheorghe Gavrilița, directorul primului ziar românesc la Chișinău — „Basarabia", din 1906 — 1907 ; cunoscutului naționalist și om de bine Vasile V. Stroescu ; publicistului și luptătorului basarabean Zamfir C. Arbore ; scriitorul Constantin G. Stere și ale altora.

Pentru un început de înfăptuiri în problema ornării Chișinăului cu busturi s'au organizat câteva serbări literare și artistice iar din sumele strânse pe calea aceasta s'au comandat busturile lui B P. Hașdeu și E. G. Gavriliță — sculptorului Alexandru Plămădeală și bustul lui Z. Arbore — sculptorei Milița Pătrașcu, și bustul lui V. Stroescu — sculptorului Mihai Onofrei. Dar năprasnicele evenimente din vara de pomină a anului 1940 au făcut ca lucrurile, începute cu destul elan, să fie părăsite. Până la evacuarea Basarabiei, s'a reușit să se execute și să se toarne în bronz numai busturile comandate sculptorului A. Plămădeală, fără ca să fie timp pentru ridicarea de postamente și așezarea busturilor. Acestea au rămas în seama sculptorului A. Plămădeală, care, cu câteva zile înainte de invazia bolșevicilor, a răposat. După eliberarea Basarabiei, busturile s'au găsit în stare bună și d. Pan Halippa le-a oferit, în numele comitetului de inițiativă, primăriei municipiului Chișinău cu condiția ca să fie ridicate pe socoteala primăriei în locuri potrivite în incinta orașului. Ca răspuns la oferta sa, d. Pan Halippa a primit din partea d-lui colonel A. Dobjanski, primarul Chișinăului, următoarea scrisoare :

„Către d. președinte al comitetului pentru ornarea capitalei Basarabiei cu busturi ale unor figuri istorice.

La adresa domniei voastre din 19 Mai 1942, avem onoare a vă face cunoscut că primăria Municipiului Chișinău a luat cunoștință cu satisfacție de oferta busturilor marelui B. P. Hașdeu și a lui Emanuil Gavriliță, operile regretatului sculptor

A. Plămădeală, a căror realizare se datoreşte străduinţelor dv. şi îşi ia asupra-şi sarcina de a le asigura un loc de onoare în cuprinsul Municipiului.

Primiţi, vă rog, domnule preşedinte, încredinţarea deosebitei consideraţiuni ce vă păstrez.

Primarul municipiului Chişinău colonel A. Dobjanski".

Răspunsul acesta înseamnă că primăria municipiului Chişinău va face, ca în incinta capitalei Basarabiei să se ridice, odată cu monumentele lui Ştefan cel Mare şi Ferdinand I, întoarse după eliberarea Basarabiei la locul lor, şi busturile lui B. P. Haşdeu şi E. G. Gavriluţă.

Rămâne să se găsească o soluţie şi pentru turnarea bustului lui Zamfir Arbore, realizat în ghips de mult apreciata sculptoră Miliţa Pătraşcu şi a bustului lui Vasile Stroescu la care s'a angajat sculptorul Mihail Onofrei. Acesta, după cum se ştie, a realizat un foarte reuşit monument mortuar lui V. Stroescu în mormoră, la cimitirul Sf. Vineri şi turnarea bustului în bronz pentru Chişinău n'ar fi decât o chestiune de mijloace materiale. Oricum, capitala Basarabiei merită nu numai reclădirea din ruine, dar şi înfrumuseţarea cu monumente publice. Lumea românească le aşteaptă.

P. C.

*

MANIFESTARE CULTURALĂ LA TIRASPOL

In ziua de 22 Iunie, a. c., în cadrul „Institutului Ştiinţific Român Transnistrian" a avut loc la Tiraspol o şedinţă solemnă fiind de faţă d-nii: prof. G. Alexianu, Guvernatorul Transnistriei, General Arbore, Secretar General al Guvernământului, Emanoil Cercavschi.

Sala teatrului, plină de public, a fost frumos împodobită cu steagurile armatei noastre şi aliate şi cu chipurile Mareşalului Ion Antonescu, Fuhrerului Adolf Hitler şi Ducelui Mussolini.

Şedinţa s'a deschis în sunetul marşului „Deşteaptă-te Române" executat de corala „Dorul Bugului".

In numele „Institutului Transnistrian" a luat cuvântul d. Dr. I. Zaftur, salutând prezenţa d-lui Prof. S. Mehedinţi şi arătând în cuvinte de înaltă simţire românească ce înseamnă ziua aceasta de 22 Iunie, pentru neamul românesc, zi care a fost închinată comemorării unui an dela începutul războiului desrobirii. D-sa îşi încheie conferinţa scoţând în evidenţă jertfa soldatului român şi german, cari înfrăţiţi prin sânge ne-au redat Basarabia, Bucovina şi pământul marilor străbuni Geţi, Transnistria, ţara dintre Nistru şi Bug.

Se păstrează un minut de reculegere pentru eroii căzuţi la datorie, după care a urmat conferinţa d-lui Profesor Universitar Simion Mehedinţi.

D. Prof. S. Mehedinţi îşi începe cuvântarea în aplauzele furtunoase ale publicului. Redăm câteva spicuiri din cuvântarea d-sale :

Excelenţă,
Doamnelor şi Domnilor,

După judecata mea, scopul „Institutului ştiinţific Român Transnistrian" e unul : să să scoată la lumina adevărului istoric, faptele cele mai vechi ale acestui popor, din trecut şi până în prezent arătându-se astfel până unde trebuie să se întindă teritoriul nostru şi dreptatea noastră românească. Ar trebui, spune d-sa, faţă de evenimentele actuale să vă vorbesc, despre tehnica războiului, acelora cari au îndreptat hotarul nostru spre răsărit. Dar nu trebuie uitat că alături de mijloacele materiale ale războiului, într'o strânsă armonie stă şi forţa morală, fără de care un popor nu poate exista ca naţiune şi stat.

In forţa, sau mai bine zis, în factorii morali ai unui popor stă pe culmea cea mai înaltă a idealului suprem, dreptatea

Ce e dreptatea domnilor ? ! E să pui judecata ta cinstită, mai presus de omenie, iar interesul tău să fie în

acord cu interesul neamului întreg.

Din nenorocire însă această dreptate a fost călcată în picioare de vecinii noştri din răsărit. Aducându-mi aminte de cuvintele lui Bismarck care sună aşa: „Oamenii nu sunt recunoscători", pot să spun că acest adevăr se confundă întocmai cu spiritul poporului rus.

Câte nedreptăţi nu am suferit noi, de pe urma acestui popor, deşi le-am dat oameni de o înaltă cultură Europeană ca Petru Movilă, Nicolae Milescu, Dimitrie Cantemir şi pe fiul său Antioh, nume ilustru în literatura rusă. Laş din fire, poporul rus, a uitat de sângele soldatului român care a curs la Plevna şi drept recunoştinţă, ne-a rupt de trei ori Basarabia, de două ori Moldova şi ca o crudă ironie în 1940 şi Bucovina.

„Dreptatea, spune poporul nostru, umblă de multe ori cu capul spart".

Eu de pe acum văd că dreptatea noastră va fi respectată, atât la Berlin cât şi la Roma, unde azi sunt judecători drepţi ca Adolf Hitler şi Mussolini. Această afirmaţie a mea se bazează pe realitatea Cancelarului Adolf Hitler, care la 1 Ianuarie 1941, a spus: „La sfârşitul războiului vom face socoteala punct cu punct, şi kilometru pătrat cu kilometru pătrat" (aplauze).

După cum vedem avem mărturii sincere că dreptatea noastră, nu e uitată acolo unde trebuie să se ţină seamă...

Aşa fiind, să vedem pe ce se bazează această dreptate:

Cel dintâi drept va fi sângele ostaşului nostru. Buletinele germane şi străine au arătat întotdeauna că ofiţerii şi soldaţii români acolo unde au fost puşi, şi-au făcut pe deplin datoria.

Din vechime noi am fost straja cea mai îndepărtată în răsărit cari am apărat civilizaţia Europeană.

In istoria lui Herodot, figurăm ca agricultori cu sapa şi coasa în mână, iar în faţa noastră erau nomazii, (sciţii) cari trăiau din herghelii de cai. Inaintea noastră nu cunoaştem pe nimeni, toţi cari au trecut pe aici au fost venetici.

Faţă de ei, noi am fost un popor civilizat precum afirmă şi Herodot, care s'a minunat de mulţimea de albine, livezi, grădini şi de casele gospodinelor cari erau frumos împodobite cu covoare şi pânzeturi

Aceasta dovedeşte că străbunii noştri au avut o civilizaţie înaintată faţă de nomazii din răsărit

Dacă afirmă cineva că Dacii au fost barbari, eu pot să le spun că sunt oameni de nimic.

Când ţii un război timp de două secole, când Romanii cer Dacilor ingineri, când armata Dacilor era aşa de bine înarmată şi războinică, încât Traian îşi rupe vestmintele pentru a lega rănile ostaşilor săi, înseamnă că noi am fost un popor nomad?

Aceasta nu poate fi decât o minciună, sau mai bine zis recunoştinţa vecinilor noştri din răsărit.

Vorbind despre drepturile noastre din Evul Mediu, d. prof. S. Mehedinţi, aduce mărturia cea mai puternică, contra celor ce-au afirmat că noi suntem nomazi, prin vasele de ceramică găsite la Piatra Neamţ şi în Valea Mureşului, unde străbunii noştri îşi făceau vasele gospodăriei lor.

„Putea să dureze această ceramică dacă poporul nostru, ar fi fost nomad? spune d-sa.

Nomad în ce fel, când străbunii noştri făceau agricultură până la poalele munţilor. Nomazi cu vase de ceramică! Nomazi cu stupul de albine în mână şi cu butoaie de vin în beciuri, încât Boierebista a dat ordin să se mai stârpească din viţa de vie.

Toate acuzaţiile ce ni se aduc, nu sunt altceva domnilor, decât nişte inovaţii, cari nu vor rezista la masa verde...

Noi am fost straja neclintită aici la răsărit, faţă de năvălitori barbari, dar cu aceasta nu puteam ajunge ce suntem azi. dacă nu am fi avut Voievozi, ca: Mircea, Corvin, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazu, ce au sfărâmat cu copitele cailor şi în tăişul săbiilor pe toţi cotropitorii acestul pământ sfânt.

Suntem cel mai vechiu popor între Tisa și Mare, unde și-au vărsat sângele pentru acest ideal, Mircea la Rovine, Ştefan la Chilia, Corvin în Banat şi Mihai la Turda

Acum când încheiu cuvântarea mi-aduc aminte de vorbele lui Toma Jalbă: „Cui ne lăsaţi!" Pe temeiul drepturilor noastre, îi spun lui Toma Jalbă ca şi tuturor Muldovenilor de aici: „Mai bine să sece Nistrul, să se stingă soarele, decât să vedem dreptatea noastră călcată în picioare" (aplauze).

A urmat comunicarea d-lui A. Niculescu, Consilier transnistrian, despre „Biserica Românească în trecutul nostru Moldovenesc de peste Nistru".

Domnia sa a adus în sprijinul acestui subiect, însuşi mărturiile scriitorilor Ruşi, cari vorbesc despre Episcopii Moldoveni de lângă Nistru, ce trecând pe aici au botezat şi au sfinţit preoţi prin ţinutul Balta.

Iată o mărturie: Profesorul L Fraţiman, în cartea intitulată „Administraţia bisericească la românii transnistrieni dintre Nistru şi Bug", alcătuită după documentele protoereului Lebedinţev şi tipărită în anul 1920 la Chişinău, ne arată în chipul cel mai amănunţit desfăşurarea vieţii religioase româneşti din Transnistria.

Din actele prezentate, reese că Mitropolitul Daniel, în anul 1771, a sfinţit 6 biserici în satele: Molovata Doroţcaia, Mahala, Pogrebia, Cocieri şi Doi Bani, toate aşezate pe malul stâng al Nistrului.

Pecetea Mitropolitului Daniel era: Mitropolitul Proilavei, al Tamarovei şi al tuturor marginilor Dunării şi a Nistrului şi a întregei Ukraine a Hotinului.

După moartea acestui Mitropolit, bisericile de aci au fost trecute sub ascultarea Episcopului dela Huşi, Inochentie.

Un document din anul 1775, Martie în 28, ne arată cum Episcopul Inochentie a hirotonisit pe un preot Teodor din satul Iasanova de lângă Balta.

Un alt fapt care ne confirmă existenţa neamului nostru peste Nistru şi în acelaş timp denotă că aci era o viaţă religioasă, organizată, este raportul Mareşalului Potemchin, favoritul Ecaterinei a II-a, prin care cere „să se numească" Episcop pentru partea dobândita dintre Nistru şi Bug — 1792 — ruda sa, arhimandritul Iacob Potemchin, care ştie bine limba moldovenească".

D. A. Niculescu îşi închee comunicarea cu următoarele cuvinte:

„Astăzi datorită jertfei armatelor înfrăţite romăno-germane Transnistria a intrat sub oblăduirea românească şi vlădicii noştri calcă pe urmele Mitropoliţilor de altă-dată, pentru a repune biserica în toată măreţia ei dumnezeiască

Terminându-se comunicările, d. dr. Ilie Zaftur, aduce mulţumiri d-lui Profesor S. Mehedinţi care venind aci, a binevoit ca din comoara cunoştinţelor sale să ne împărtăşească şi nouă, documente şi mărturii asupra dreptăţii noastre în trecut şi în prezent.

D. Prof. S. Mehedinţi, mulţumeşte călduros d-lui guvernator al Transnistriei, Prof. G. Alexianu, d-nilor Generali şi reprezentanţilor armatei Germane, cari au binevoit să ia parte la conferinţă.

Şedinţa luând sfârşit, sunt intonate imnurile Român şi German după care corala „Dorul Bugului" a dat un concert de muzică românească.

I. P. G.

VITRINA CĂRȚII

OCTAV SARGEȚIU: *„Cântece în singurătate,* versuri (Editura Revistei „Viața Basarabiei" 1942).

Plecat de pe meleagurile ialomițene, atât de fecunde în oameni de talent, poetul Octav Sargețiu și-a împletit multă vreme visurile cu holdele basarabene, cu oameni și locuri noui, aducând în mijlocul lor un suflet plin de melancolie, de dragoste fierbinte pentru natură și de avânturi spre soare. Ani de zile a dus o luptă discretă cu el însuși și cu mediul, în căutarea unor forme de exprimare în care să-și toarne plinul rod al sufletului. A pătruns în arena literilor în chip discret, cum îi stă bine unui poet plin de mari resurse și speranțe. N'a forțat nimic și asta i-a prins bine, deoarece roadele sufletului s'au pârguit în voie și azi împodobesc grădina literilor noastre.

Risipit cu dărnicie în diverse publicații de provincie, unde fremătau suflete ca și al său și unde ne-am întâlnit adeseori fără să ne cunoaștem. dar scriindu-ne ca niște îndrăgostiți, Octav Sargețiu a făcut salturi mari, pătrunzând în coloanele revistelor de prestigiu și lăsând pe mulți în urmă.

L-a relevat atenției publice înviforatul poet N. Crevedia, care a scris pe vremuri rânduri calde despre poetul proaspăt țâșnit de pe meleagurile basarabene, care-l adoptaseră. A rămas ceva în sufletul lui Sargețiu care-l va lega pentru totdeauna de Basarabia. Ca și D. Iov, ca și George Dorul-Dumitrescu, N. Dunăreanu și alții, Octav Sargețiu aparține Basarabiei prin adopțiune și nicodată n'a putut-o uita. A cântat-o nu numai în versuri, ci și în proză. I-a plăcut nespus de mult, așa cum ne-a plăcut nouă tuturor. Destinul acestei provincii pare să aibă ceva din destinul nostru, din frământarea noastră. Drumul ei a fost multă vreme incert, din cauza vitregiei soartei, ca și drumul nostru în căutarea adevăratului orizont.

Pe Sargețiu l-a înduioșat sufletul basarabean, adierea vântului peste coline, nostalgica chemare a morilor de vânt, firul de argint al apelor, lumina plină a spațiilor vibrătoare, iernile aspre, noroaiele, vremea bună ca și posomorîtă. A plecat din Basarabia cu mare bagaj de experiență și versurile lui, fin cizelate, ne-au înduioșat adeseori și ne-au adus aminte de Basarabia, cum ne-ar fi adus aminte de tinerețea noastră, de un fel de Heidelberg al sbuciumatei și romanticei noastre tinereți.

Acum Sargețiu, maturizat, și-a adunat sufletul în această plachetă elegantă care, să fiu sincer i-ar fi stat parcă mult mai frumos dacă s'ar fi numit „Cântece pentru Basarabia", căci în ea e vorba numai de Basarabia, de vieața ei neștiută. Dar poate că autorul botezând placheta „Cântece în singurătate", a vrut să ne arate cât de singuratecă a fost Basarabia și cât am greșit față de ea, uitând-o atâta vreme. Acum când am regăsit'o, vom ști s'o iubim poate mai mult.

„Cântece în singurătate“ înseamnă la dreptul vorbind nu un debut, ci o confirmare a unui talent cu mari posibilități technice.. Poesia lui Sargețiu e o poezie lipsită de stringențe, fină și curată ca parfumul, îmbătătoare și plină de melancolice acorduri. Intr'o cadență domoală, ea îmbrățișează toate aspectele sufletului Basarabean :

Cât ți-am iubit, — lacrimă de
podgorii, —
Zăpezile de basm și feerie,
Singurătatea nopții viorie,
Toamna, pe Nistru, cocorii...

„Iarăși te revăd Basarabie !”

sau în aceste acorduri de înviforată tinerețe romantică din CHIȘINAU :
Ca'n Heidelberg, studenții primăvara
— Și eu pierzându-mi anii
printre ei —
Vor trece unul altuia chitara
Pe unde-acuma plâng luceferi grei.

Octav Sargețiu are o poezie imagistă, cu adânci sensuri panteistice, în care sufletul se pierde ca 'n aceste versuri de pură introspecție :

Plutim prin anii dulci, basarabeni,
Miresmele de stepă ne-amețesc,
E limpede tot traiul câmpenesc
Și lumea adormită prin poeni.

„Frumoșii anii mei basarabeni...“
Dar imagininile abundă de la o poezie la alta și sunt foarte frumos conturate în poezii ca : *Glas de holdă basarabeană* :

Sunt lan rostogolit de greu belșug
Și peste mine macii sângerează,

în care sufletul poetului adoptă resemnarea pământului și legănarea nepăsătoare a holdei, sau și mai bine în poezia : *Cătunul meu basarabean*, unde poetul se plimbă
La braț cu primăvara prin livezi
Și vara poleit de-al holdei fir.

Octav Sargețiu nu e chinuit de situații transcendentale, de probleme de metafizică sau de simbolism bolnăvicios. El e robust în atitudine, ca și în fond. Sufletul nu-i este alterat de poezia cu rezonanțe în abstract, ci e împletit în *„creanga înflorită, de cais“*, în *„susurul din fântâni”*, *în puful alb de păpădie*. Versurile sale sunt minunate pasteluri înmuiate în culori moi și dulci.

Dar sufletul cel adevărat al poetului se răpsândește în toată plenitudinea în poezia : *Adio la Orhei*, unde parcă se rupe ceva din ființa omenească :
Ce semn de-acuma, — mărturie, —
Să-ți las în brațe, tinerețe,
Când mă adun cu alte fețe
Și n'am un cânt pentru vecie ?

Și parcă, fără să vrei, când te simți înfășurat de-atâta frumusețe, îți vine să spui odată cu poetul :
Se surpă trist veleatul meu...

Intr'adevăr, Sargețiu, se surpă trist veleatul nostru, dar Basarabia va trăi mereu în visurile noastre și ne va chema la sânu-i ca pe niște copii care am uitat-o, care ne caută mereu și ne va primi oricând cu aceeași bunătate. Din suferința ei de până acum se va naște strigătul de libertate al tuturor celor care am cunoscut-o. Basarabia e, de-acum, iarăși, lângă inima noastră.

Să n'o mai părăsim niciodată, căci ni s'ar părea că ni se pierde întreaga noastră tinerețe.

B. Jordan

*

STANCIU STOIAN : *„Probleme de eri și de azi ale pedagogiei românești“*. Editura Scrisul Românesc.-Craiova.

Numele d-lui profesor Stanciu Stoian se bucură de o largă circulație în țara noastră și, ceeace ne încântă în mod deosebit, nu numai grație unei importante demnități publice deținută cu multă eficacitate pentru rostul indicat, ci unor serioase preocupări culturale concretizate în senine lucrări, echivalând cu tot atâtea palmaresuri spirituale. Conoludentă și de categorică afir-

mare în acest sens e ultima carte a d-lui Stanciu Stoian : *„Probleme de eri și de azi ale pedagogiei românești“* care, în aproape 400 pagini, cuprinde originala viziune pedagogică a autorului, reliefând totodată perspicacitate în desbateri pline de risc. Dacă astăzi învățământul nostru se poate lăuda cu o evoluție, constatabilă realmente, suntem obligați să sondăm origina ei, reținând jaloanele necesare viitorului, și să multiplicăm adoptarea sistemelor verificate ca utile, debarasându-ne de ceeace încă mai poate constitui o piedică a evoluției. D-l Stanciu Stoian, preocupat de nobila limpezire a drumului în parcurs, ancorează cu acest volum în miezul unor probleme de care se leagă însăși vitalitatea școlii românești. N'are valoare faptul că preocupări similare au dovedit și alții, ci felul concepției și analiza adoptată, cărora li se poate refuza sau recunoaște sigiliul unei originalități. Ori *„Probleme de eri și de azi ale pedagogiei românești“* se bucură de atmosfera unei singulare interpretări, acceptată de logică. Autorul analizează, printr'o prismă originală, „Evoluția gândirii românești”, care constitue partea I-a a masivului său volum și resfiră ca o fântână arteziană curcubeele problemelor ce duc la integrarea în actualitate. Sbuciumata noastră istorie a permis altoirea anumitor influențe streine în variate sectoare de activitate. Asupra școlii și culturii românești recunoaștem mai întâi influența franceză și apoi pe cea germană. Un Eufrosin Poteca, un Petrache Poenaru, un G. Costa Foru sunt produse ale influenței franceze. Detașați de-o atare înrâurire, deci cu principii proprii de gândire pedagogică, deși aparțin mai mult literaturii, autorul remarcă pe Ion Eliade Rădulescu, Ion Ghica și Vasile Conta, fiecare fiind luat și analizat pentru stabilirea filonului pedagogic existent în creațiile lor caracteristice. Influența germană, raportată la pedagogie, strălucește cu Simion Bărnuțiu — Kantian în filosofia sa, „filosofie a dreptului”, — cu Ion Popescu, profesor la seminarul „Andrei Șaguna” din Sibiu — Herbartian grație căruia se răspândește în Principate această pedagogie și, dintre contemporani, G. G. Antonescu, C. Narly și Onisifor Ghibu, cărora trebue să adaugăm pe recent dispărutul Ion Nisipeanu. Paralel cu aceste influențe, pedagogia românească afirmă tendințe originale, recunoscute în curentul junimist și semănătorist, care reflectă un serios început de pedagogie autohtonă. Titu Maiorescu, Mihail Eminescu și Ion Creangă sunt marii precursori în această direcție cărora d-l Stanciu Stoian le închină cele mai inspirate pagini de analiză din acest volum de vie actualitate. In special, Eminescu dintr'acărui poezie se desprinde un complex sistem filosofic și Ion Creangă, care a realizat cu nemuritoarele sale „Amintiri“ nu numai o operă pur literară și una de nesfârșită sursă pedagogică, găsesc în condeiul d-lui Stanciu Stoian un fin analist, demn de marele lor talent. Sunt capitole cu independență individuală, ilustrând la maximum salutara intenție a autorului de a limpezi multe din tainele vitalității și superiorității neamului nostru.

Tot integrați Junimii ca produse directe ale acesteia, sunt socotiți dintre contemporani d-nii S. Mehedinți și C. Rădulescu-Motru.

Spiritul poporanist și sociologic în pedagogia românească revendică pe Spiru Haret, D. Gusti, Ștefan Zeletin, fiecare având o remarcabilă contribuție. D-l prof. Gusti imprimă sociologiei un caracter propriu, fiind îndeaproape preocupat de problema organizării muncii pentru cultura poporului. In capitolul V autorul se ocupă de „tendințele actuale ale gândirii pedagogice românești“, deosebind la cei în drept două genuri de preocupări : pentru idealul educativ și pentru fenomenul educativ propriu zis. Primul gen este îmbrățișat de d-nii I. C. Petrescu, C. Narly și Iosif Gabrea ca elemente militante și reprezentative, iar fenomenul educativ își află susținere prin Gr.

Tabăcaru, Izabela Sadoveanu, G. Bogdan Duică, Vladimir Ghidionescu, Dumitru Teodosiu, Radu Petre, Gh. Comicescu, Ilie Popescu-Teiuşan, Ştefan Bârsănescu, Apostol Culea.

Prima parte a cărţii d-lui Stanciu Stoian se închee cu cercetarea evoluţiei şcolii româneşti, legile şi reformele şcolare în decursul existenţei ei în care o deosebită contribuţie a avut mişcarea învăţătorească, prin organizaţia sa profesională condusă de elemente destoinice ca Ionescu-Lungu, Ion Mihalache şi D. V. Ţoni. De o deosebită importanţă şi o reală integrare în frământările vremii ni se arată partea a doua a volumului, agitând cu multă îndemânare „câteva probleme de actualitate", disecate de condeiul autorului cu o reală perspicacitate. „Tradiţia şi prejudecata în şcoală", „Rolul sociologiei în formarea învăţătorului", „Ridicarea culturală a satului", „Grupul şcolar", „Promovarea elevilor în şcoala primară", „Educaţia fizică", „Scrierea frumoasă şi predarea ei în şcoala primară", sunt într'adevăr titluri de probleme palpabile, a căror discuţie încă rămâne deschisă, dar cărora, momentan, d-l Stanciu Stoian le-a imprimat pecetea unei presante actualităţi, ca un profund cunoscător al lor. „Ceeace pretindem că formează unitatea intimă a lucrării de faţă — spune cu cert cuvânt autorul — este tocmai alegerea acelora dintre probleme care se cer lămurite mai mult astăzi. Ele sunt ieşite din neliniştea pedagogică a timpului, din înfrigurata căutare, la care s'a înhămat generaţia de azi pentru găsirea unor cărări noui şi cultivarea unei noui simţiri în faţa fenomenului educativ, care să se inspire dela realităţile ţării : cele materiale şi cele spirituale". E cea mai plastică definire a rostului acestui volum pedagogic care, făcând legătura cu înmugurirea principiilor de educaţie, despică limpede apele viitorului.

Incumetarea d-lui Stanciu Stoian de a apare în aceste vremuri cu o operă de specialitate trebue elogiată ca atare. Ea nu este numai o reală contribuţie pedagogică ci şi definirea unui postulat al cărui revers se numeşte idealism fervent.

*

WILHELM NOWAK : *„Australia" — continentul contrastelor"*. Editura „Scrisul Românesc", lei 190.

„Scrisul Românesc" se singularizează — în comparaţie cu celelalte edituri — printr'o tendinţă de prezentare a cărţii care să documenteze şi să desfete în acelaş timp. Preocupările harnicei edituri craiovene merg, astfel, în pas cu vremea, cu evenimentele şi curiozitatea oamenilor. „Cartea de documentare contemporană" cum a fost fericit denumită colecţia de ultimă oră, oferă un respectabil lot cu opere de reputaţie mondială, pe cât de realizate ca substanţialitate şi pasiune documentară, pe atât de atractiv prezentate tehniceşte. E în această strădanie a activei tiparniţe un înalt sentiment de corectitudine profesională, care înfrânge porniriie meschine — principalul criteriu al atâtor improvizaţiuni — având limpedea conştiinţă că onestitatea şi jertfa ţin echilibru şi deschid, totuşi, drum cărţii sănătoase.

Ultima operă lansată de „Scrisul românesc", în aceeaşi ireproşabilă prezentare grafică arhicunoscută, e „Australia"— continentul contrastelor—de Wilhelm Nowack. Utilizând o vastă bibliografie — autorul realizează o monografie a continentului ce a făcut rapide progrese de civilaziţie şi avânt economic, concurând cu seriozitate America şi Anglia care o socoate dominionul său. Am denumit-o impropriu monografie — raportându-mă desigur la bogăţia documentară asupra acestei unităţi geografice — pentrucă scriitorul german Nowack a turnat întregul material într'o expunere care atrage ca şi cea mai pasionantă lectură de roman calitativ. Insăşi împărţirea cărţii în capitole ca acestea : „Căutarea miste-

riosului continent de sud", „Pământ și apă", „Aur" sugerează impresia de mare frescă. Iată un mic fragment care întrunește toate elementele unei opere epice: „Pedra Sarmienta din Gamboa era unul dintre aceia care credeau cu tărie în toate acestea. El era soldat, crud, neînfricat și deștept. Cu biserica trăia pe picior de război. Inchiziția care se deslănțuise în America de Sud, nu mai puțin ca în Spania și Europa, îl acuzase că posedă un manuscris, care avea darul să-i supue toate femeile și că, în călătoriile sale pe mare se servea de cercuri magice, opera diavolului. Conducătorul de vapoare, încrezut în sine, stăpân a cete mari de robi, fusese condamnat să asculte o liturghie în costumul de pocăință a lui Adam". Străbătută în întregime de acest ritm, e ușor de înțeles că opera lui Nowack desfată și-ți oferă sumedenie de cunoștințe despre continentul din Pacific. Numeroase vederi, comparând evoluția rapidă a centrelor australiene și uimind cu sobrietatea unui gust așa de rafinat, dau cărții un aspect atractiv, integrând-o și făcând din ea într'adevăr o operă de documentare contemporană. Remarcăm și cu acest prilej deosebita grijă a studio-ului „Scrisul românesc" care a îmbărcat cartea într'o copertă de rară execuție. „*Australia*", adăugată celorlalte opere din ciclul respectiv al documentării întregește un frumos palmares editorial.

*

ION BUZDUGAN : *Metanii de luceferi — Poezii* — Editura Națională Gh. Mecu.

Dintre scriitorii basarabeni consacrați, d. Ion Buzdugan e cel mai fecund și mai variat în temele de inspirație.

Personal am luat contact cu realizările sale poetice încă depe când autorul se numia simplu și blând Nică Românaș, pseudonim datorit pare-mi-se d-lui Pan Halippa care l-a și lansat în gazeta istorică a plaiurilor transprutene, „Cuvânt moldovenesc". Anii s'au scurs, talentul s'a maturizat și azi d. Ion Bugdugan are o bogată recoltă lirică, din care a avut ce alege pentru premiere și S. S. R.-ul și Academia Română. Remarcabile prin pecetea originalității și recunoscute ca atare de orice ins familiarizat cu literatura, rămân „*Miresmele de stepă*" și „*Păstori de timpuri*". Acestora li se adaugă proaspătul mănunchi de poeme pe care le leagă acelaș filon religios și denumit expresiv „*Metanii de luceferi*". Poetul se reîntoarce în vastul câmp al temelor biblice, realizând o recoltă bogat susținută însă prin modul interpretativ original. Găsim astfel poetizate „Fuga în Egipt", „Isus în templu" (Tânguirea Maicii Domnului), Intrarea în Ierusalim (Spre Ierusalim), Ruga lui Isus în grădina Ghetsemani (In Ghetsemani), etc. Volumul e împărțit pe cicluri, inspirat intitulate: „Potire de lumină", „Drum și umbră", „Altare de azur", „Denii în munte". Genul poeziei d-lui Ion Bubdugan se caracterizează printr'o simplitate mișcătoare, fiind însăși elementul pe care-l caută inima. Lectura decurge atunci ca o vagă unduire de holde. Nu uzează de expresii abstracte, având bine conturat rostul artistului și artei. Poetul este un fin pastelist și nu scapă momentul rezolvării stărilor sufletești proprii tocmai prin aceste elemente. Cităm integral poezia „*Măcieși d-amurg*", pentru a evidenția forța picturală și intensitatea sentimentelor de care e vrednică poezia d-lui Buzdugan :

In lumina ce se frânge,
Toamna înserând pe cale,
Scutură pe zări, din poale,
Măcieși de sânge...

Iar din urmă-i, pe colină
Noaptea 'n oboroc de lună
Inimi sângerate-adună,
Stele de lumină.

Seara, cu obraji de ceară
Și ochi mari de cer albastru,
Plânge sufletu-i sihastru
Pururea Fecioară...

O stăpâna mea și Doamnă,
Lasă-mi inima bastardă,
Rug de măcieș să-mi ardă
In amurg de toamnă...

Iar în zori la găinușe,
Inima tăciune, scrum,
Să mi-o spulbere-cenușe
La răscruci de drum...

Volumul *„Metanii de luceferi"* aduce o poezie cuminte, blândă ca însăși clipirile acestor aștrii. E un popas în cariera d-lui Buzdugan care pare convertit la gândirism, ceeace nu poate fi decât un punct de onoare, încununându-și cariera cu aplicarea principiilor unui curent în toată stima publică.

*

HORIA AGARICI : *„Acorduri și nuanțe", poezii,* 1942. Editura Bucovina I. E. Torouțiu, București, lei 140.

Nu știu de ce, când am cunoscut în carne și oase pe Căpitanul aviator Horia Agarici, eroul care a dat prilej primului comunicat al M. C. G. să arate legendara vitejie românească reînviată, mi-a venit în minte Albatrosul lui Baudelaire.

Poate datorită liniștei și modestiei care nimba în jurul acestui supra-om și de la care așteptam din contră un aer de justificată mândrie.

Sfertul de ceas strecurat prea repede, în tovărășia ultimului pahar cu vin de Murfatlar, rege al vinului așa cum numai la el acasă, aici în Murfatlar poate fi, cât o noapte dobrogeană cobora cu farmecul oriental din O mie și una de nopți, nu mi-a putut satisface curiozitatea de a ști de unde atâta blândețe și modestie la un erou ca Agarici... Nici un cuvânt despre încercatele lui victorii !

Acastă nedumerire a dispărut abia când în vitrina unei librării am citit cu surprindere titlul primului volum semnat de Horia Agarici, care botezat „Acorduri și nuanțe", contrasta deasemeni cu aureola creată de eroismul său : Horia Agarici, face parte din tagma celor frământați de tăria visului.

După cum prin victoriile dobândite în război, rămâne al neamului, tot așa prin truda lui pe drumul spinos al Euterpei, ne place să ni-l socotim al nostru, al scriitorilor.

Poate chiar firea lui de visător, l-a determinat să-și aleagă o carieră care să-l apropie mai mult de cerul lui drag, de albastru pironit de stele...

Oceanul cerului, face ca acest fluture cuminte și visător, să se transforme în vultur viforos, despicător de destin românesc, mai ales când la hotarul Neamului se arată corbii bolșevici...

. . . .

Girul lui Păstorel, căruia i s'a dedicat volumul „Acorduri și Nuanțe". e o speranță în plus că în Horia Agarici vom avea cândva și un poet mare.

Asta cu atât mai mult, cu cât chiar dela primul volum suntem puși în fața unor frumuseți ce nu pot fi trecute cu vederea și din cari — în treacăt vom spicui și noi.

Volumul cuprinde la început poezii de inspirație patriarhală, din timpuri liniștite, când tinerețea era înfiorată numai de frigurile dragostei și grijile puține dădeau prilej de contemplarea armoniilor risipite cu dărnicie în natură :

„Când ninge puf de somn în noapte
Și apele sclipesc perlate
. . . .
Când sita frunzelor presară
Argintul lunii prin poene" (pag. 29)

E drept că amărciunea pune oricând la încercare răbdarea poetului, dar Horia Agarici îi găsește repede paliativul, sfătuit probabil de Păstorel :

„Sătul de prea mult suferit
Am coborît în fundul cupei
Și-un pic de liniște-am găsit....“
(pag. 15)

și nici câte un fluture de fată, nu uită să se coboare pe inima poetului, dând prilej acestuia să exclame :

„Și te simt topită 'n mine
Incălzind pustii de gând
Joc și taină, rând pe rând...
. . . .
Curcubeu de fericire
Mă cuprinde un fior....“ (pag. 35).

Și fluturi din aceștia întârzie mulți pe trandafirii din sufletul poetului, care ades sângerează la nepăsarea colindătoarelor de plai...

Mă gândesc ce fericiți vom fi când victoria finală ne va aduce prilejul să admirăm iarăși un „Amurg pe mare“, așa cum l-a văzut poetul în 1934 :

„Sunt pânze de pescari în larg...
Și cântece de bucurie
Ineacă geamăt de catarg,

Chemând din apa cenușie
Ecou de valuri ce se sparg
Prin zări... în nopți și veșnicie...“
(pag. 144)

Prin 1929, Sfinxul Egiptului cu care stă de vorbă, îi șoptește profetic :

„In tine încălzești o nemurire !“
. . . .
Și viu în piatra sa, tăcut-a Sfinxul“.
(pag. 60)

Din poezia *„Funigei de gând de aur“*, în care părăsește cifra de 14 rânduri de care e îndrăgostit poetul, reținem miezul acestei lungi frământări (ades inutile) :

— *„Simți ca teiul cum te scuturi*
Pe-ale clipelor mătănii —“ (pag. 85)

Indrăgostit de trecutul viforos al Neamului, Horia Agarici prinde umbra vitează a marelui Ștefan și o așterne cu măestrie în poezia „Ștefan cel Mare“ :

„Ce înspăimântat, Armașul, privind
în acel loc,
Invăluind pe Ștefan, Arhanghel
mare foarte,
La dreapta lui văzut-au, cu sabie
de foc... (pag. 118)

sau în „Apărătorul Creștinătății“ :
„Dar brațele Moldovei duc fulgerul
cu spada !
Prin săbii, spăngi și flinte se sbat
dușmanii 'n munci
Și piere hoarda 'n mlaștini,
prin codrii și prin lunci
Goniți de Ștefan Vodă ce-a spart
întâi grămada“.
(pag. 119)

Deasemeni în „Mărire“, ne reamintește ecoul biruințelor Marelui Voevod :

„Primește Papa vești, înfiorat
De prin meleaguri mult îndepărtate:
Ștefan cel Mare i-a făcut dreptate,
Creștin cu sufletul de împărat !“

și ne cutremură și acum mâhnirea că laurii cei se cuveneau, s'au rătăcit pe fruntea altui rege, de neam înfumurat, care neam nici astăzi nu uită să întrebuințeze aceleași trucuri.

Infierbântați de atmosfera vitejească, trecem spre sfârșitul volumului, unde capitolul „Avânt și vijelie“ ne face să trăim epopeia sburătorilor noștri.

Deosebit de măreț e acest avânt cu care se aruncă vitejii noștri în vâltoarea morții și *„Rat(ț)ele“* dușmane, nu pot opri fulgerele de vulturi românești, cari spintecă albastul mării și a cerului :

„Țâșnind de jos, din pace, în tunet
către cer,
Impins de foc și fulger, un vulture
de fier....
(Vânătorul aerian)

Sau în „Incăerare în cer“ :
„A fost și nu-i... prin ceruri e sus
de tot acum.

Duşmanul simte moartea şi drumul
nu-şi mai ţine,
Impinge calea 'ntoarsă pe dâre
lungi de fum..

Dar fulgere îl prind, căci
vânătorul vine,
In flăcări încinzându-i al nimicirii
drum,
Să ia din glia noastră, aşa cum
se cuvine!...“

Cu aceiaşi plasticitate e descrisă lupta aeriană în „Bădia Vânătorul“:

„Treizeci de viespi duşmane urcând
roesc în cer
Dar dau de câini la stână, căci vine,
orbitoare,
Cu fulgere în aripi, patrula
protectoare
Şi se încinge ghem uriaş de
luptă'n aer...

Se prăbuşesc trei duşmani.. ai noştri
pleacă 'n zare
Doar unul se mai bate cu toţi
în zeci de dăţi,
Trăznind vre-o şapte scorpii
cam prea cutezătoare

Şi roiul cel păgân se mistuie 'n
bucăţi,
Iar şoimul nostru pleacă, voios,
din vânătoare,
C'a doborît din roiul de „Rata“
multe „răţi“.

Şi în „O răfuială sus“ :
„Şi cade jos un duşman ce spurcă
zarea noastră“

zarea lui atât de dragă, spre care poetul Horia Agarici a călătorit deatâtea ori cu visul.

Infrăţirea de arme româno-germană, de asemeni e prezentă '

„Ies departe 'n larg de mare
Un Român şi doi Germani,
In pustiul fără zare
Tăbărând peste duşmani“ (pag. 199).

Avionul, Pegasul lui Horia Agarici de astădată, şi-a primit şi el ofranda cuvenită, pentru bărbăţia cu care l-a întovărăşit în marea încleştare :

„Imi eşti atât de drag, c'aş vrea
să te sărut“.

Conştienţi de tăria zidului aerian pe care l-au ridicat sburătorii noştri pentru apărarea litoralului şi pentru ca statuiei lui Ovidiu să nu i se mai tulbure visele, ne bucurăm cu poetul de aceste adevăruri :

„Şi revine stolul nostru, lin,
în zumzet de motor...
— Vre un moş va spune seara :
„Rusul azi îşi ţine clanţa“—
In raportul ţării zice :„Nici o bombă
la Constanţa !“
România, mulţumită, le va spune
zâmbitoare :
„Fii mei cu aripi mândre, să trăiţi,
îmi faceţi glorie !“
(pag. 211)

In capitolul *„Caraghioase“*, cu o meticulozitate de invidiat, poetul se apropie de „lumea celor cari nu cuvântă şi cu un humor proaspăt şi înviorător, descreţeşte fruntea gândului, ca o rază abătută din soarele lui Topârceanu.

Reţinem „Raţa“ şi „Răţoiala“, cari pentru plasticitatea şi intriga lor, ar merita citate în întregime.

Dealtfel, humorul răsare de foarte multe ori în volumul lui Agarici, chiar dacă nu totdeauna e bine plasat ca aici.

După felul cum sunt înmănunchiate în volum, versurile din „Acorduri şi Nuanţe“ creiază o atmosferă de caleidoscop de gând în care alternează lucruri surprinzător de realizate, alături de dibuiri de începător.

Evoluţia de formare a dăltuitorului de vis, o putem uşor urmări şi dacă nu am fi găsit lucruri de felul celor citate şi deasemeni nu am fi întrevăzut promiţătoare posibilităţi de realizare, am fi lăsat ca Horia Agarici să rămână numai eroul care va fi cinstit cu nemurire de ospitalitatea baladei. Versuri ca acestea însă :

„Seninul pare că vecia împresoară...
Din nori de veac, au nins troene
de secunde..
Și capre pasc pe deal uscat,
cu stânci surpate,
In fund pustiu de lumi,
tăiat de văi secate..
Prin fostul cuib de vis, nici drumul
nu răspunde"
(Căminul dispărut)

ne trimit să-i cerem cu insistență să întârzie cu mai multă hotărîre apocaliptica frământare a versului.

Sugestia, la care e în stare să se ridice poezia lui Horia Agarici, suntem siguri că va doborî bondarii banatului, de care de multe ori în acest prim volum s'a lăsat înconjurat. Eroul care a doborît atâția bolșevici, nu se va lăsa ademenit de ciorile vântului. De asta suntem siguri.

Cu curajul tău, Horia și cu vitejia ta, Agarici, când ți se conturează aripi vulturești și în poezie, îți urăm din tot sufletul să decolezi pe aerodromul Olimpului.

Numai prin muncă însă, vei fi mai norocos ca fiul lui Dedal.

B. FRUNTE

*

THIERRY MAULNIER: *„Introduction à la Poesie Française"* — Gallimard-Paris, 1939, 300 pag.

Thierry Maulnier, un tânăr de 30 de ani, făcând parte din cunoscuta mișcare catolică-regalistă, *l'Action Française*, a cărei grupare este condusă de Charles Maurras, a dat literaturii cel mai serios studiu de poezie din ultima vreme. Esseist, filosof, sociolog, activitatea sa îmbrățișează cu egală competență toate domeniile gândirii pure. Deși tânăr, de sub pana sa au ieșit opere de întemeiată erudiție: *La Crise est dans l'Homme, Nietsche, Racine, Mythes socialistes, Au delà du Nationalisme.*

L'Introduction a la Poésie Française, apărută în 1939, conturează personalitatea culturală a tânărului ei făurar, asupra căruia solicită atenția cărturarilor de pretutindeni. Opera este în acelaș timp o *Introducere,* expunere de doctrine estetice, justificare filosofică a curentelor vechi și nouă, și o *Antologie,* ca demonstrație a studiului premergător.

Arbitrară și îndrăzneață în ansamblu, partea antologică are o importanță documentară și estetică prin noutatea atitudinii iconoclaste față de valorile încetățenite în Parnasul francez. In schimb Introducerea, (100 p.) rămâne dincolo de orice comentariu tendențios ca cel mai cuprinzător tratat contemporan de poetică. Aparent lipsită de unitate prin îmbrățișarea de teme disociate în fragmente, Introducerea este interior unitară prin permanența preocupării despre Frumos. Ea face impresia unor mici esseuri, din topirea cărora se coagulează esența unei gândiri solide și clare. Gustul abstractizării și sublinierii a ceiace este general discutabil, merge atât de departe încât aproape fiecare frază este un aforism de o expresivitate elegantă-corectă și justă. Studiul se deschide prin situarea în cadrul fenomenelor spiritului a poeziei.

„La poésie oppose aux définitions une résistence particulière parcequ'elle se résigne mal à n'être qu'essence, et possédant son existence la plus certaine au coeur même de l'ineffable, s'évanouit dans la clarté".

O privire retrospectivă de la începutul poeziei trecând prin clasicism și romantism precizează substanța poetului și a poeziei. Poetul e definit ca „omul care se servește de cuvinte nu după înțelesul lor, dar după puterea lor".

Discutând asupra suprarealismului îl consideră nu ca *„un appel à l'inconscient"*, ci ca *un appel a la conscience,* deci mai multă metodă de investigație poetică, decât de creație poetică.

In continuare tratează probleme spinoase ca: limbajul prozei și al poesiei, despre folklor și poesia

populară, poezia patriotică și poesia pură, religie și poesie, mitologie și istorie în poesie, patria și spațiul de inspirație, condițiile artei pure, înoirea limbajului poetic și alte probleme de filosofie a artei contraversate în critica timpurilor.

Lucru curios, pentru Maulnier secolul 16, al Pleiadei, depășește cu mult ca importanță pe cele următoare :

„Scève, Ronsard, Du Bellay, d'Aubigné, Garnier voguent à pleines voiles dans l'espace enchanté où Baudelaire et Rimbaud ne s'élencert à chaque fois que pour deux ou trois coups d'aile de l'essor condamné d'Icare".

Mare atenție acordă Pleiadei și poeților ei, din sânul căreia scoate figuri uitate de istoria literară, sau complect disprețuite. Admiră între altele legătura dintre mitologie și natură din poesia Pleiadei. E surprinzătoare desigur constatarea aceasta : „D'Aubigné est notre Hugo, il est celui que Hugo crut être, et réussit à faire croire qu'il était".

Față de secolul următor are o admirație potolită spunând că „se confundă prea bucuros sec. 17 cu secolul lui „Ludovic al XIV"-lea. „Corneille avait sacrifié la poésie au drame".

Poesia de după 1800 nu-i decât „une floraison hâtive et avortée". Și, ceiace pare într'adevăr îndrăzneț, este contestarea romantismului poetic :

„La place de Lamartine, de Hugo, de Vigny, de Musset dans l'histoire de la poésie française ne tardera pas, il faut l'espérer, à apparaître ce qu'elle fut réelement, c'est à dire extremement mince".

Romanticii au înlocuit geniul poetic prin inovații de ordin formal. Secolul 19 e, în concluzie, al unor „versificateurs diversement habiles", printre care apar și câțiva poeți autentici. Rimbaud și Badelaire, universal apreciați, sunt clasați de Maulnier printre poeții de al doilea ordin. Mallarmé e un alchimist care-l impresionează prin ingeniozitatea problemelor și prin explorările în afară de universul poetic cunoscut.

In fine, privind începutul secolului nostru vede un început care n'are egal în cele două secole precedente. Personalitățile care-l îndreptățesc să facă această aserțiune sunt : Gide, Barrès, Proust, Bergson, Maurras, Valéry, Pégny, Claudel, Appolinaîre. Poezia secolului nostru este epoca regală a literaturii franceze. Ultima frază lasă să se întrevadă posibilitatea primăverii luminoase a unei noi Renașteri.

Revenind asupra *Antologiei*, vedem că ea aduce date nouă, în spiritul celor pomenite. Selecționarea poemelor nu-i făcută după principii fixe și diferă complect de antologiile reeditate în gustul tradiției. Autorul vrea să reabiliteze poeți insuficient cunoscuți, lăsând spațiu mai redus pentru poeții total cunoscuți. Găsim astfel alături de poeții celebri, ca Villon sau Ronsard, pe alții ignorați și aproape noi, pentru francezi chiar: Scève, P. du Guillet, Pontus de Tyard, Spondo, Du Bois Hus. Secolul 18 nu prezintă nici un extras.

Remarcăm alături de 22 pagini închinate lui D'Aubigné și 17 p. lui Scève, că s'au rezervat 4 p. lui Hugo — din A. Villequier 2 strofe, din Booz en dormi un singur vers — Baudelaire având 7 p., Musset 3 p. și Vigny numai două pagini.

Susținută într'o formă temeinică, de logică superioară, cursivă ca stil, această operă oferă sugestii bogate și prezintă corecturi reale pentru poezia mai veche, intrată într'un dogmatism sterp, refractar inovațiilor. Este cartea sănătoasă a unui modern, filosof și om de gust, care nu disprețuiește trecutul, dar nici nu se îmbată cu himere.

CONSTANTIN CIOPRAGA

REVISTA REVISTELOR

„GÂNDIREA", Anul XXI, Nr. 6, Iunie—Iulie 1942.

A apărut încărcată ca un lan, recoltă a relaţiilor cu vecinii noştri dela Sud. Tot ce are mai reprezentativ literatura bulgară se bucură de ospitalitatea acestui număr al „Gândirii", marea noastră revistă, cu largă traectorie spirituală.

D-l Nichifor Crainic, în articolul *„Glasuri din Balcani"*, fixează convingător necesitatea apropierii culturale între cele două popoare de pe malurile Dunării unite prin aceiaşi credinţă ortodoxă „înrădăcinată profund în sufletul poporului, creind o mentalitate creştină similară şi o conştiinţă a rudeniei noastre spirituale". „Misiunea noastră în această parte de lume — afirmă d-l Crainic — nu este aceea de a ne pândi şi de a ne sfâşia unii pe alţii pentru lucruri de minimă însemnătate, slujind astfel, fără să ne dăm seama, unor pofte căpcăune pornite de aiurea şi trecând peste capul nostru ; misiunea noastră e aceea de a ridica în lumina istoriei forme noi şi tinere de cultură naţională, într'o nobilă întrecere a spiritului. Pământul unde trăim, acoperit azi de porecla balcanică e vatra unde s'au aprins atâtea lumini ale geniului omenesc, printre care au strălucit cu deosebire cea antică şi cea bizantină. Neamuri vechi s'au ridicat aici, înrădăcinate în straturile vechi, şi aceste neamuri, cu vigoarea lor primitivă şi cu tinereţea lor proaspătă, au fără îndoială un mare cuvânt de spus în bătrâneţea obosită a Occidentului".

Colaborarea vecinilor la acest număr al „Gândirii" este deschisă de G. Konstantino, care prezintă „Noua literatură bulgară". Urmează poeţii : Hristo Botev, Ivan Vazov, Pencio Slaveikov, Stoian Mihailovsky, Peia Iavorov, Demcio Debelianov, Todor Traianov, Nicolai Liliev, Luidmil Stoianov, Emanuel Dimitrov şi prozatorii : Iordan Iovcov, Sirak Skianik, Assen Balkansky, Elin Pelin, Vladimir Polianov, P. I. Todorov şi Simeon Simeonov. Redăm în întregime „Cântec orfan' de Demcio Debelianov, pentru ca cetitorii noştri să-şi poată face o idee despre realizările poetice bulgare :

N'aş face întristare nimănui
De-a fi să mor în luptele crude
N'am mamă, soţie, nici rude
Şi nici prieteni n'avui.

Mi-e inima totuşi voioasă —
Orfan, am trăit tot necăjit
Şi m'aş simţi poate fericit
De-aşi găsi o moarte glorioasă.

Cunosc drumul greu ce duce departe
Imi port averile-poveri
Căci sunt bogat în dureri
Iar de bucurii n'avui parte.

Şi mă vor duce la cimitir
Tot cum am venit pe lume — boem
Calm ca un poem
Care trezeşte inutile-amintiri".

Traducerea excelentă — ca şi a celorlalte poezii — se datoreşte distinsului poet N. Crevedia, ataşatul nostru de presă la Sofia, care pregăteşte şi o antologie a liricei bulgare. Proza a fost tradusă de Valentin Gr. Chelaru, iar A. Radu, C. Velichi şi Floria Micăta au tradus studiile privitoare la literatura, arta, muzica şi teatrul bulgar. „Gândirea" e împodobită şi cu 8 frumoase reproduceri după tablourile pictorilor reprezentativi, întregind astfel toate sectoarele de manifestare artistică a vecinilor noştri. La cronicile obişnuite semnează : Alexandru Constant, Olga Caba, Mariella Coandă, Emilian Vasilescu, Niţă Mihai, Nicolae Roşu, Petru P. Ionescu şi d-l Nichifor Crainic, care începând cu acest număr îşi reia colaborarea întreruptă câteva luni din motive de sănătate. Remarcăm din actuala d-sale *Cronica măruntă* rândurile despre Gala

Galaction, distins cu marele premiu naţional, în care prozatorul creştin prin excelenţă e înfăţişat cu o totală înţelegere, meritând aderenţa ţării. „Gândirea" rămâne revista spiritului aristocratic românesc, ambasadoarea acestuia peste hotare şi prin ea vom câştiga tot prestigiul meritat în această direcţie. Fiecare apariţie consolidează realitatea unui urcuş spiritual neîntâlnit în tânăra noastră literatură.

*

REVISTA FUNDAŢIILOR REGALE, ANUL IX, Nr. 7, Iulie 1942.

D. D. Caracostea consacră 32 pagini lui Eminescu şi anume felului cum se diriguia Eminescu în plăsmuirile sale. E o analiză care demonstrează erudiţia esteticianului necontestat. Intru totul remarcabile poeziile d-lui Mihai Beniuc: Paharul Morţii, Meliţa, Secere. Redăm din ultima strofele mijlocii, dense de elementul poetic:

„Cine s'alăpteze scâncetul pruncului
Uitat în răzor?
Aduceţi urciorul cu apă 'ncropită
Mai faceţi pentru snopi legători.

Fata Morgana pe cerul încins
Minte 'n culori ţipătoare.
Intunecat stăpânul pândeşte
recolta bogată
Ferit de arşiţă, de soare".

In numărul acesta poezia abundă, lângă numele unui D. Ciurezu şi Redu Gyr aliniindu-se demn talente mai fragede ca: E. Ar. Zaharia, Iulian Vesper, Radu Brateş, Ion Bălan, etc. Poemele depe front ale d-lui Radu Gyr sunt pline de emotivitate. Dacă spaţiul ne-ar permite le-am cita integral, pe tustrele. Redăm totuşi din „Mormintele":

„Sapă, sapă. Bezna cade.
Toarnă viermi, svârle noroi
peste ochii mari şi goi. —
Sapă, sapă, camarade.
Pune râme petse vis,
pune lut pe mâini de ceară...
mâinile ce desmierdară,
mâinile care-au ucis...".

In restul numărului aceleaşi substanţiale contribuţii care au devenit obişnuinţă în Revista Fundaţiilor Regale.

Exceptând pe d-nii D. Caracostea, Dr. Dăianu şi Ion Pillat, sunt destul de numeroase numele tinerilor ceeace e un punct onorabil pentru o astfel de publicaţie care deschide talentelor autentice porţile cu largheţă Notele bogate, scrise cu sinceritate şi decupate din actualitate. Revista nu uită să evoce chipurile eroilor din războiul nostru. In acest număr e prezentat, cu întregul cortegiu de bravuri, Maiorul Simion Mihăilă. Semnează harnicul Vasile Netea.

Revistele străine şi româneşti sunt remarcate în ceeace au mai esenţial. Revista Fundaţiilor Regale, alături de „Gândirea", e mărturia concludentă a fermentării spiritului românesc.

*

CĂMINUL CULTURAL, Anul VIII, Nr. 4, 5 şi 6, Aprilie, Mai, Iunie 1942.

Pentru difuzarea doctrinei sale în păturile largi ale poporului, Fundaţia Culturală Regală „Regele Mihai I" scoate lunar revista *Căminul Cultural*, ajunsă la al optulea an de apariţie. Ultimele numere sunt superioare sub toate aspectele.

Se cunoaşte irosirea — nu în van — a unei strădanii bine intenţionate. Ba chiar o încercare — încununată de succes — de depăşire a trecutului. E just că forţele s'au mărit, precum tot atât de just e faptul că ochiul vigilent al directorului Instituţiei, d-l Octavian Neamţu, susţine această ferventă spirituală a colaboratorilor. Numărul acesta se deschide cu prezentarea copleşitoarei personalităţi a Domnului Mareşal Ion Antonescu. căruia destinul i-a hărăzit să împlinească 60 de ani

la 15 Iunie c. precum tot aşa îi va hărăzi — suntem siguri — să împlinească aspiraţiile şi dreptatea României. D-l Al. Lascarov-Moldovanu scrie *„Dela suflet — pentru suflet“* şi cu suflet adăugăm noi.

Activitatea Fundaţiei în domeniul culturalizării maselor e arhicunoscută încât subscriem entuziaşti la slovele d-lui Gh. T. Dumitrescu, care reliefează rodnica ei colaborare cu Ministerul Culturii Naţionale. Chestiunea organizării şi sistematizării satelor prilejueşte frumoase sugestii d-lui Arhitect Florea Stănculescu. Nu mai puţin demnă de relevat e continuarea prezentării pe care o face d-l V. Lovinescu-Rădăşeni despre „Insttiutul din Lacken-Bruxelles“, ca un model al învăţământului de gospodărie. Contribuţia la lucrul forestier a căminelor e subliniată de d-l Ing. silvic A. Rusu. O propunere foarte instructivă şi cu frumos ecou sufletesc în privinţa monumentului eroilor neamului o fac d-nii ingineri M. G. Georgescu şi D. G. Stelorian cari recomandă sădirea în fiecare comună a unei păduri parcelată cu numele eroilor locali. N. Oancea scrie despre „Războiul şi Muzica“. Documentat şi util bilanţul mişcării pedagogice din România în ultimii 20 de ani, semnat de d-l Ilie Popescu-Teiuşan. Un sport nou pus în practică la căminele culturale e sky-ul. D-l V. Cojocaru demonstrează eficacitatea lui şi rezultatele dela Suseni Gorj. Urmează buletinul Fundaţiei, Fapte, Ştiri, Comentarii şi o vastă Bibliografie unde remarcăm prezentarea cărţii de frumoasă ţinută ideologică „Intoarcerea la izvoare“ a d-lui Octavian Neamţu. Absolut nou în ţara noastră „Buletinul Bibliotecilor populare“ scris de Emanoil Bucuţa, Leon Ţopa şi Anton Coşbuc, — întregeşte revista „Căminul cultural“.

O. S.

SLOVA NOASTRĂ. Anul I. Nr. 7—8. Iulie 1942

Este un preţios bilunar, iniţiat şi condus de Mircea Ispir, cu tendinţa salutară de a promova scrisul învăţătoresc, lângă pana debutantului, găsindu-se totdeauna un fruntaş din generaţia consacrată. Astfel, *Slova* ne prilejueşte o frumoasă împerechere de nume, care într'o bună zi va deveni omogenitatea atât de râvnită. In acest număr semnează d-l prof. I. C. Petrescu : *Reforma învăţământului practic şi profesional* — o substanţială expunere făcută în faţa consiliului de îndrumare şi a inspectorilor de învăţământ primar, normal şi profesional, d. prof. I. Simionescu, care evocă împlinirea unui veac al unei şcoli primare din târgul Fălticeni, Dumitru Antohi, subliniind prezenţa între învăţătorimea cahuleană a scriitorului Al. Lascarov-Moldovanu, ca inspector general al Fundaţiei „Regele Mihai I“, Mircea Ispir, elogiind imaginea *„Răniţilor noştri“*, Virgiliu Şerbănescu preocupat de aceeaşi problemă mereu actuală : *Şcoala şi învăţătorul,* C. Enescu-Bughea, N. Bocşa, Ion Cociu, I. Rogojină, etc. Poezie remarcabilă iscăleşte Em. Papazissu: *Amiază de vară* e un pastel reuşit.

Ceeace am întâlnit mereu bun la Mircea Ispir e acea calitate — pe care n'o posedă mulţi — de a şti să impună prin iniţiativele de organizator, efect desigur al unei solide experienţe. *Slova noastră* demonstrează aceste reuşite şi verifică, impunând atenţiei incredulilor capacitatea tagmei învăţătoreşti, în al cărei sân se pot găsi oricând elemente active şi de nădejde.

CRONICA DRAMATICĂ

STUDIO TEATRUL NAȚIONAL: „PUPĂZA DIN TEI" *(Copilăria lui Ion Creangă)* de Ion Damian.

In numărul acesta abandonăm prezentarea unui spectacol scenic mare, rezervând coloanele ingenioasei inițiative luate de actorul Ion Damian și înveselind serii, serii de copii. Nu se putea afla material mai excelent pentru exploatat decât „Amintiri"-le nemuritorului ghiduș humuleștean. Ion Damian a decupat scenele de evident efect din proza lui Creangă, privind copilăria acestuia, și care în genere este a tuturora, le-a sudat într'un tot armonic și a prezentat la Sudio cu concursul seminarului experimental de artă dramatică al școlii normale de băeți și fete un admirabil spectacol pentru fragedele vlăstare. Rezultatul a fost încântător.

Comedia întitulată *„Pupăza din tei"* și dedicată copiilor și oamenilor buni a deșteptat un mare interes în lumea acestora. Era însăși sufletul lor reflectat însă prin pana neîntrecutului povestitor de pățanii și drăcovenii atât de firești — din copilăria lui — stârnind cascade de hohot la micii spectatori. Fire sburdalnică, neșovăitoare în întreprinderea unei acțiuni, chiar fără elanul complicilor, Ion Creangă a fost pentru vatra părintească un permanent cauzator de încurcături, de consecințe nevisate, răsturnând echilibrul vieții tihnite a părinților și rudelor lui. Aceeași bonomie și spirit viu a rămas imprimată și în restul vieții lui mature. E revelator, în acest sens, faptul prinderii cu pușca în mână, popă fiind, și modul șugubăț al răspopirii lui.

Actorul Ion Damian a știut deci unde să-și încerce unealta și talentul său neîntrebuințat. Materialul era excelent, rămânea pe tapet problema interpretării. Respectând viața care e teatru și teatrul care e viața, și-a recrutat elementele mature reclamate de înscenare, dintre elevii normaliști și normaliste. Pe cei mici, direct de pe la școlile primare. Incântat de perspectiva apariției pe o scenă mare și dotată cu tot utilajul, aceștia, struniți desigur de mâna și sufletul de psiholog al actorului, fost învățător — s'au întrecut în interpretările rolurilor încredințate. Autorul, dublat de regizorul și actorul care e, a creiat atmosfera bâlciului unde Ionică vinde pupăza — ceasornicul satului — a școlii epocei respective și cu realul concurs al orchestrei, întreaga dispoziție de care numai copilăria e capabilă. Acest spectacol ne-a prilejuit descoperirea unor veritabile talente actoricești la elevii interpreți.

Subliniem volubilitatea celui care a debitat prologul, spunând că Tudor Vasilescu, pare-mi-se, din cl. III primară, interpretul lui Ionică „îl va face praf pe Timică" și într'adevăr s'a dovedit o agitată ființă acest Ionică (micul Creangă), precum și a tuturor celorlalți tovarăși de copilărie. Splendidă scena cu Zaharia Gâtlan la școală, în care Ion Damian și-a etalat talentul re comedian văzut ultima oară în „Capul de rățoi". Colaborarea lui cu Ion Creangă e un act de mare poet pentru instrucția și desfătarea copilăriei. Plecând în turneu prin țară, așa cum dorea ,sintem siguri că va duce pretutindeni un sănătos val de humor. Oricum, am ținut să-i rezervăm aceste rânduri, care sunt efectul realizării unei frumoase opere. Un fragment în plus să subscriem la inițativa în germene a d-lui Victor Ion Popa dela care așteptăm promisul teatru pentru copii.

OCTAV SARGEȚIU

BULETIN BIBLIOGRAFIC

CĂRȚI:

Ion Buzdugan: Metanii de luceferi — Edit. „Naționala Gh. Mecu".

D. V. Barnoschi: Stăvilare-roman — Edit. „Naționala Gh. Mecu".

Grigore Popa: Invitații — Editura „Țara"-Sibiu.

Grigore Popa: Prezența Divină în filosofia contemporană — Editura „Țara".

N. Bagdasar: Teoria cunoștinței — Academia Română.

Ștefan Soimescu: Sbucium și avânt — Editura librăriei Pavel Suru.

George Ionașcu: Pustiul Roșu-roman — Editura autorului.

Mihail Dragomirescu: Caragiale în poezia lumii — Analele Acad. Rom.

Lotis Dolenga: Slove de jar-poezii — Editură proprie.

Bogdan Agapie: Institutul Fieriei — Editură proprie.

Wilhelm Nowack: Australia — Editura Scrisul Românesc.

Al. Marcu: Valoarea Artei în Renaștere — Edit. Scrisul Românesc.

REVISTE

Gândirea — Director Nichifor Crainic — Anul XXI Nr. 6 Iunie-Iulie 1942.

Revista Fundațiilor Regale — Anul IX Nr. 7 Iulie 1942.

Luceafărul — Anul II Nr. 7 Iulie 1942 — Sibiu.

Vremea — Anul XIV, Nr. 656, Iulie 1942 — Director Vladimir Donescu.

Convorbiri Literare — Anul 74 — Nr. 1—2 Ianuarie-Februarie Nr. 3—4 Martie-Aprilie Nr. 5—6 Mai-Iunie 1942 — Director I. E. Torouțiu.

Cetatea Moldovei — Anul III Nr. 7 Iulie 1942 — Director George A. Cuza.

Timocul — Anul IX Caetul I 1942 — București.

Luminătorul — Anul LXXV-Maiu-Iunie-Chișinău.

Căminul Cultural — Revistă de cultură a poporului Fundației Culturale Regale „Regele Mihai I" — Anul VIII — Nr. 4, 5, 6 Aprilie-Iunie 1942.

Ardealul — Anul II Nr. 11 Iulie 1942 — Director Const. Hagea.

Tribuna Tineretului — Anul VI Nr. 143—144 Iunie 1942 — Dir. Mihail Daneș.

Gazeta cărților — Anul XI Nr. 9—12 și 13—14 Iunie 1942 — Dir. D. Munteanu-Râmnic.

Școala și Viața — Anul XII Nr. 7—10 Martie-Iunie — Revista Asociației Generale a Invățătorilor din România — Director Teodor Iacobescu.

Pământul — Anul XI Nr. 229 Iunie 1942 — Director Eugen Cialîc.

Ancheta — Anul IX Nr. 159, Iunie 1942 — Director Ion G. Vasiliu.

Transilvania — Anul X Nr. 6—7 — Director Alexandru Bibescu.

Moldova — Anul V Nr. 240 Bacău — Director Const. Sturzu.

Buletinul de informații al Institutului de cercetări pescicole. Anul I Nr. 1 Iunie 1942.

Informatorul comercial al Cooperatiei — Anul IV Nr. 16 Iulie 1942 Săptămânal al I. N. C. O. P.-ului.

Epigrama — Anul Nr. Iulie — Director: Virgiliu Slăvescu.

Familia — Anul Nr. Director: M. G. Samarineanu

„VIAȚA BASARABIEI“

REVISTA LUNARA

Abonamentul pe un an	250 lei
Pentru instituții și întreprinderi particulare	500 „
Pentru streinătate	600 „
Exemplar simplu	25 „
Exemplar dublu	40 „

Director Ad-tiv T. PĂDURARU
Avocat. Fd. Calea Moșilor, 177

Tariful reclamelor în revista „Viața Basarabiei“ :

Una pagină	30.000 lei
Jumătate de pagină	15.000 „
Un sfert de pagină	7.500 „

Reclamele apar în fiecare număr al Revistei

Administrația „V. B.“

c. 13300 — Tip. Ziarului „Universul", Brezoianu 23-25, Bucureşti

Preţul Lei 25,—